

Kapadokya Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü

Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı

**KAZ DAĞLARI BÖLGESİ'NDE DAĞLI VE OVALI
TOPLULUKLARIN KÜLTÜREL BELLEĞİ VE YAŞAM
BİÇİMLERİ: SABAHATTİN ALİ'NİN HASAN BOĞULDU
HİKÂYESİ ÜZERİNDEN İÇERİK ANALİZİ VE
TARİHSEL COĞRAFİ BAĞLAM İNCELEMESİ**

Serap ALCAN

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir, 2024

KAZ DAĞLARI BÖLGESİNDE DAĞLI VE OVALI TOPLULUKLARIN
KÜLTÜREL BELLEĞİ VE YAŞAM BİÇİMLERİ: SABAHATTİN ALİ'NİN HASAN
BOĞULDU HİKÂYESİ ÜZERİNDEN İÇERİK ANALİZİ VE TARİHSEL-COĞRAFİ
BAĞLAM İNCELEMESİ

Serap ALCAN

Kapadokya Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü
Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir, 2024

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim sürecinde değerli bilgilerini bizlerle paylaşan Araştırma Görevlisi Duran Can GAZİOĞLU'na, tez çalışmamın planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve oluşumunda ilgi ve desteğini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendiren sayın hocam Dr. Öğr. Üyesi Haldun VURAL'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisansım boyunca sabır ve anlayışı ile desteğini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili eşim Murat ALCAN'a ayrıca teşekkür ederim.

Serap ALCAN

ÖZET

ALCAN, Serap. *Kaz Dağları Bölgesi'nde Dağlı ve Ovalı Toplulukların Kültürel Belleği ve Yaşam Biçimleri: Sabahattin Ali'nin Hasan Boğuldu Hikâyesi Üzerinden İçerik Analizi ve Tarihsel-Coğrafi Bağlam İncelemesi*, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir, 2024.

Kültür, bir toplumun yüzyıllar boyunca geliştirdiği ve diğer toplumlardan farklı olan gelenek, görenek ve tutumların bütünü olarak tanımlanabilir. Kültürün oluşumunda göçler ve coğrafi yapı gibi çeşitli faktörler önemli rol oynar. Göçler, farklı kültürlerin etkileşimini teşvik ederken, coğrafi yapı yerel kültürlerin şekillenmesine ve değişmesine neden olur. Bu faktörlerin bir araya gelmesi, çeşitli kültürel toplulukların oluşmasını ve kültürel çeşitliliğin artmasını sağlar. Göçler, kültürel toplulukların kimliklerini şekillendirir ve bu topluluklar süreç içinde kendi aralarında gruplaşarak farklı isimlerle özdeşleşir. Örneğin, yüksek dağlık bölgelerde yaşayan “dağlılar” ve ovalarda yaşayan “ovalılar” gibi isimlendirmeler, kültürel değişimlerin ve aktarmaların etkisiyle çeşitlenir ve yörük, manav, macır gibi kültürel kimliklendirmeler oluşur.

Zaman içinde kültürel hareketliliğin meydana getirdiği etkileşimler, yerel edebiyatın oluşmasını teşvik ederek yerel edebiyatın başat unsurları olmuşlardır. Dağlılar ve ovalılar, yazarların derlemesi yoluyla hikâyelerde yer alan karakterler olmuştur. Coğrafi olarak aynı bölgenin farklı yerlerinde yaşayan dağlı-ovalı tipi, kültürlerin dinamik doğasını temsil etmesi ve coğrafyanın kültür üzerindeki etkisinin bir örneği olması açısından önem taşır. Sabahattin Ali'nin “Hasan Boğuldu” hikâyesi, Kaz Dağları'nın zengin kültürünün, doğal ve coğrafi özelliklerinin insan yaşamındaki olağanüstü etkisini aktarmaktadır. Hikâye, dağlılara ve ovalılara odaklanarak bölgenin yaşam tarzını etkileyici bir şekilde anlatır.

Bu çalışmanın amacı, Kaz Dağları Bölgesi'nde yaşayan dağlı ve ovalı toplulukların kültürel hafızasını ve yaşam biçimlerini incelemektir. Sabahattin Ali'nin “Hasan Boğuldu” hikâyesi içerik analizi yöntemiyle ele alınarak, bu hikâyenin ele aldığı kültürel yapının nasıl bir değişime uğradığı incelenmiştir. Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden etnografik desen (kültür analizi) kullanılmıştır. İçerik analizi,

hikâyenin metnini detaylı bir şekilde incelemek için kullanılmıştır. Bölgenin tarihsel ve coğrafi yapısını anlamak amacıyla haritalar ve coğrafi veriler de kullanılmıştır. Alan araştırması, bölge halkıyla yapılan görüşmeler ve gözlemlerle desteklenmiştir. Araştırmada, hikâyede geçen bölge ziyaret edilip bireylerle röportaj yapılmış ve günlük yaşamları gözlemlenmiştir. Araştırma sonucunda, Kaz Dağları Bölgesi'nde yaşayan dağlı ve ovalı toplulukların kültürel belleği ve yaşam biçimleri hakkında bir anlayış ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Dağlı-Ovalı, Efsane, Hasan Boğuldu, Sabahattin Ali,

Kültür Analizi, Kaz Dağları

ABSTRACT

ALCAN, Serap. *Cultural Memory and Lifestyles of Mountainous and Lowland Communities in the Kaz Mountains Region: Content Analysis and Historical-Geographical Context Analysis on Sabahattin Ali's Hasan Boğuldu Story*, Master's Thesis, Nevşehir, 2024.

Culture can be defined as the whole of shared values, norms, beliefs, rituals, symbols, and practices that a community or society has developed over centuries. Various factors, such as migrations and geographical structure, influence the formation of culture. Migrations encourage the interaction of different cultures, while geographical structure shapes and changes local cultures. This combination leads to the formation of various cultural communities and an increase in cultural diversity. Migration also shapes the identities of these communities, leading to nomenclatures like "mountain people" and "lowlanders." These names diversify over time, influenced by cultural changes and transfers, resulting in cultural identifications such as yörük, manav, and macır.

The interactions from cultural mobility encourage the formation of local literature, where settlement areas become dominant elements. Characters like "highlanders" and "lowlanders" in stories represent the dynamic nature of cultures and geography's effect on them. For example, Sabahattin Ali's story "Hasan Boğuldu" highlights the impact of the Kaz Mountains' rich culture, natural, and geographical features on human life, focusing on the lifestyles of mountain people and lowlanders.

This study aims to analyze the cultural memory and lifestyles of the mountainous and lowland communities in the Kaz Mountains Region through Sabahattin Ali's story "Hasan Boğuldu" using content analysis. Ethnographic design, a qualitative research method, was employed, along with maps and geographical data to understand the region's historical and geographical structure. Field research included interviews and observations with local people, revealing an understanding of the cultural memory and lifestyles of these communities.

Key Words: Culture, highlanders, lowlanders, Tale, Hasan Boğuldu Sabahattin Ali,

Culture Analysis, Kaz Mountains

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vii
TABLolar DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
ÖNSÖZ	xii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM.....	7
1.1. KÜLTÜR VE KÜLTÜR ANALİZİ.....	7
1.1.1. Kültür	7
1.1.2. Kültür Oluşumu ve Kültür Değişimi.....	11
1.1.3. Kültürel Bellek	16
1.1.4. Kültür Analizi.....	18
2.BÖLÜM	20
2.1. DAĞLI VE OVALI TOPLULUKLARIN İNCELENMESİ.....	20
2.1.1. Dağlı-Ovalı Topluluklar	20
2.1.2. Dağlı-Ovalı Topluluklarının Analizi.....	21
2.1.3. Dağlı-Ovalı Toplulukların Kültürel Belleği ve Yaşam Biçimleri.....	25
2.1.4. Balıkesir/ Edremit Kaz Dağları Bölgesi Dağlı-Ovalı Topluluklarının Coğrafi ve Tarihsel İncelemesi	27
3.BÖLÜM	30
3.1. SABAHATTİN ALİ VE HİKÂYESİ.....	30
3.1.1. Sabahattin Ali'nin Edremit Günlerinden Hasan Boğuldu Hikâyesine.....	34
4.BÖLÜM	37
4.1. HASAN BOĞULDU HİKÂYESİ VE İÇERİK ANALİZİ	37
4.1.1. Hasan Boğuldu Hikâyesi	37
4.1.2. Hasan Boğuldu Hikâye- İçerik ve Kültür Analizi	39

4.1.3. Hasan Boğuldu Hikâyesinin Günümüzdeki Yansımaları-İzleri	44
5.BÖLÜM	46
5.1. YÖNTEM	46
5.1.1. Araştırmanın Metodolojisi	46
5.1.2. Alan Çalışması	47
5.1.3. Araştırmanın Konusu	48
5.1.4. Araştırmanın Amacı	48
5.1.5. Araştırmanın Modeli	49
5.1.6. Veri Toplama Tekniği	50
5.1.7. Veri Değerlendirme Tekniği	51
5.1.8. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Güçlükleri	51
5.1.9. Tanımlar	51
5.1.10. Çalışma Grubu	52
6. BÖLÜM	56
6.1. BULGULAR	56
6.1.1. Hikâye Analizi	56
6.1.2. Tarihsel ve Coğrafi Bağlam İncelemesi	59
6.1.2.1. Dağlı/ Göçer/Yörük Kültürü	62
6.1.2.2. Ovalı/Yerleşik/Manav Kültürü	66
6.1.3. Alan Çalışması	73
6.1.4. Veri Analizi	76
6.2. TARTIŞMA	84
SONUÇ	92
KAYNAKÇA	96
ORJİNALLİK RAPORU	102

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Araştırma Çalışma Grubunun Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerlerine Ait Bulgular	52
Tablo 2. Araştırma Çalışma Grubunun Yaş Aralığı Değişkenine Göre Dağılımına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerlerine Ait Bulgular.....	53
Tablo 3. Araştırma Çalışma Grubunun Yaş Aralığı ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre Dağılımına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerlerine Ait Bulgular.....	53
Tablo 4. Araştırma Çalışma Grubunun Kültürel Gruplar Değişkenine Göre Dağılımına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerlerine Ait Bulgular.....	53
Tablo 5. Araştırma Çalışma Grubunun Kültürel Grupların Cinsiyet ve Yaş Aralığı Değişkenlerine Göre Dağılımına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerlerine Ait Bulgular ..	54
Tablo 6. Edremit'teki Yerleşik/Ovalı ve Yörük/Dağlı Köyleri.....	60
Tablo 7. Bölgede Yapılan Görüşme Kodları.....	76
Tablo 8. Bölgede Yapılan Görüşme Sonucu Oluşan Ana Hatlar	77
Tablo 9. Mülakat Sorularına Verilen Cevapların Analizi	78
Tablo 10. Hikâyede Vurgulanan Kültürel Öğelerin Günümüze Yansıyan Kültürel Öğeler.....	80
Tablo 11. Hikâyeden Alıntılarla Alan Çalışmasına Yönelik Analiz	82

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Yörük Kültürü/Tahtakuşlar Köyü & Etnografya Müzesi, Çamlıbel	63
Şekil 2. Yörük Kadını	65
Şekil 3. Manav Kültürü/ Yerel Kültür Müzesi	68
Şekil 4. Kaz Dağları Hasan Boğuldu/ Oba Yolu	68
Şekil 5. Hikâyede Yer Alan Köylerin Konum Haritası	70
Şekil 6. Hasan Boğuldu Şelalesi Bölge Haritası	71
Şekil 7. Gökbüvet Yolu	71
Şekil 8. Zeytinli Köyü.....	72
Şekil 9. Dağlık ve Ovalık Alanlar.....	73
Şekil 10. Kaz Dağları Yeri/ Konumu.....	74
Şekil 11. Hasan Boğuldu/ Sarıkız Tepesi	75

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında Kaz Dağları Bölgesi'nde yaşayan dağlı ve ovalı toplulukların kültürel hafızasını ve yaşam biçimleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda, Kaz Dağları Bölgesi'nde yaşayan dağlı ve ovalı toplulukların kültürel belleği ve yaşam biçimleri hakkında bir anlayış ortaya çıkarılmıştır.

Öncelikle tez konusunu seçerken isteklerimi göz önünde bulundurup bana yardımcı olan tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Haldun VURAL Hocama teşekkürlerimi sunarım. Tez konumun seçimi dâhil yetişmemde, ayakları üzerinde duran bir Atatürk kadını olmamda en büyük emeği geçen babaanneme ve benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen her zaman yanımda olan sevgili eşime ve oğluma da teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Serap ALCAN

GİRİŞ

Çağımızda, kültürel etkileşim ve dönüşümün anlaşılması toplumların kültürel yapısının nasıl şekillendiğini ve insanın kültür oluşturma sürecine olan etkisini kavramaktan geçer. Bu kapsamda, yerel kültürlerin ve toplulukların yaşam biçimlerinin, en önemli etki alanı olan coğrafi ilişkiler üzerinden incelenmesi, bu dinamiklerin derinlemesine anlaşılmasına olanak sağlar. Özellikle coğrafi ve tarihsel faktörlerin kültürel yapılar üzerindeki etkilerini araştırmak, toplumların gelişimini ve değişimini anlamak adına önemli bir bakış açısı sunacaktır. Bu bağlamda, Türkiye'nin kuzeybatısında, zengin doğal ve kültürel miraslarıyla bilinen Kaz Dağları Bölgesi'ndeki toplulukların kültürel yapıları üzerine yoğunlaşan bu çalışma, bölgenin tarihi ve coğrafi özelliklerinin, toplulukların kültürel hafızaları ve yaşam tarzları üzerindeki etkilerini detaylı bir şekilde ele almayı amaçlamaktadır. Araştırmanın merkezinde, Sabahattin Ali'nin "Hasan Boğuldu" hikâyesinde betimlenen Zeytinli ve Oba köylerindeki Dağlı ve Ovalı topluluklar arasındaki kültürel farklılıklar ve bu farklılıkların çevresel koşullarla etkileşimleri yer almaktadır."Hasan Boğuldu" hikâyesi, coğrafyanın ve kültürel çevrenin insan karakterleri ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkilerini dramatik bir şekilde ortaya koyması nedeniyle bu çalışmada bir veri kaynağı olarak ele alınmıştır. Çalışma, nitel veri toplama teknikleri kullanılarak, Kaz Dağları'nın farklı noktalarındaki toplulukların kültürel dinamiklerini ve sosyal yapılarını irdelemektedir. Etnografik çalışmalar, tarihsel belge analizleri ve derinlemesine mülakatlar ile desteklenen bu araştırma, bölge halkının tarihsel ve güncel sosyal, kültürel dokusunu anlamayı hedeflemektedir.

Bilim, gerçeği ve olguları önyargısız ve tarafsız bir şekilde anlamayı, bulmayı ve doğrulamayı amaçlar. Araştırma yöntem ve teknikleri ise, bilimsel düşünmenin ortaya çıkışıdır (Kaptanoğlu, 2013; akt. Aydın, 2018). Bilimsel bir araştırma, birbirini izleyen ve devamlılığını sağlayan basamaklardan veya etkinliklerden meydana gelen sistematik bir süreçtir (Büyüköztürk, 2013).

Sosyoloji, psikoloji, antropoloji ve eğitim gibi geniş kapsamlı sosyal bilim alanlarında insan ve toplum davranışları incelenir. Bu davranışları sayılarla ifade etmek zordur. Sosyal araştırmalarda insan faktörü temel olduğundan, öznellik ve sağduyu önemlidir. Pozitivizm, insanın sosyal davranışlarının gerçek doğasını yakalayamadığı gerekçesiyle eleştirilir (Hammersley ve Atkinson, 1983; akt. Aydın, 2018). Bu nedenle çalış-

mamızda nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Çalışmamızın yöntemi olan nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı; algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasını amaçlayan bir süreçtir.

Nitel araştırma, olayları ve olguları doğal ortamlarında tümevarımcı bir yaklaşımla tanımlar ve katılımcıların bakış açılarını anlamaya odaklanır. Araştırmacının katılımcı rolü üstlenmesi, doğal ortama duyarlı olması, bütüncül bir yaklaşıma sahip olması, algıların ortaya çıkmasını sağlaması ve esnek olması nitel araştırmanın diğer önemli özelliklerindedir (Çokluk, vd., 2011). Niteliksel araştırmalarda veri toplamak için anket veya diğer ölçüm araçları kullanılmaz. Araştırmacı, veri toplamada anahtar kişidir. Katılımcı gözlemci olarak araştırmacı, gözlem yapacağı gruptan izin alır ve gruba katılır. Grubun güvenini kazandığında, ayrıntılı ve tutarlı bilgi toplayabilir (Harvard University, 2014; Uzuner, 1999). Araştırmacı, araştırdığı ortama üye olarak katılsa bile, dışarıdan gelen biri olarak ortamın özelliklerini inceler (Uzuner, 1999). Niteliksel araştırmacı, doğal, rahatsız etmeyen ve tehdit oluşturmayan bir şekilde gruplarla iletişim kurar. Araştırmacının gruba dahil olması olayları etkilemez (Uzuner, 1999).

Gözlem, etnografların araştırmada kullandıkları önemli araçlardan biridir. Araştırmacılar, belirli olaylarda kişisel olayları, çevreye uygun hale getirerek değil, bir parçası olarak izlerler. Doğal çevrede bulunurlar ve gördüklerini, duyduklarını ve hissettiklerini kendi bakış açılarından rapor ederler (Shagrır, 2017; akt. Aydın, 2018). Ayrıca, okul kayıtları, aile albümleri ve anı defterleri gibi diğer kayıtların incelenmesiyle veriler zenginleştirilebilir (Uzuner, 1999).

Katılımcı gözlemlerde gözlemin derecesi, iki uç arasında uzanan bir yelpaze gibidir. Bir uçta, araştırmacının kültüre veya gruba katılmadan, onun bir parçası olmadan sadece dışarıdan bir gözlemci olarak kayıt tutması yer alır. Bu şekilde, araştırmacı grubun doğal akışına müdahale etmeden gözlemlerini gerçekleştirir. Diğer uçta ise, araştırmacının o kültürün veya grubun bir üyesi gibi davranması yer alır. Bu durumda, araştırmacı gruba aktif olarak katılır, onlarla etkileşime girer ve günlük yaşamlarına dâhil olur (Uzuner, 1999).

Antropoloji disiplinin bir alt dalı olarak ortaya çıkan etnoloji, doğrudan gözleme dayalı bir araştırma stratejisidir. Sadece veri toplama aracından öte, toplumun tarihsel ve güncel kültürel özelliklerini temsil eden bir yöntemdir (Bhattacharjee, 2012; Akarçay, 2013; Gobo, 2011; akt. Aydın, 2018). Etnolojik araştırmalar, daha çok toplumların alt kültürleri veya azınlık grupları üzerinde yürütülmüştür (Wilson, 1982; akt. Aydın, 2018). Etnolojik bir araştırmanın iki temel özelliği vardır: doğal / çevresel ve nitel/görüngüsel. Doğal-çevresel özellik, insan davranışlarının büyük ölçüde içinde bulunduğu ortamdan etkilendiğini vurgular (Riemann, 2005; Falzon, 2012; akt. Aydın, 2018). Bu nedenle psikolojik ve sosyal olaylar, buldukları ortam içerisinde değerlendirilmelidir. Nitel-görüngüsel özellik ise bireylerin düşüncelerinin, duygularının ve eylemlerinin görüldüğünden çok daha farklı veya fazla anlamlar taşıyabileceğini ifade eder. Bu yüzden bireylerin düşüncelerini, duygularını ve eylemlerini anlamak ve yorumlamak için buldukları ortamı anlamak gereklidir ve araştırmacıların verilere önsel sınırlılıklar getirmemesi önerilir (Wilson, 1982; akt. Aydın, 2018). Elde edilen bilginin detaylı ve karşılaştırmalı analizleri, ilk bakışta anlaşılardan çok daha farklı anlamlar ortaya çıkarabilir (Riemann, 2005; akt. Aydın, 2018).

Bir nitel yöntem aracı olan etnografik araştırmaların belirgin özellikleri vardır. Öncelikle, bu araştırmalar insanların yaşadığı gerçek ortamlarda gerçekleştirilir. İkinci olarak, araştırmacı bu kişilerin hayatlarına gözlemci ve katılımcı olarak katıldığı için kişiselleştirilmiştir. Etnografik çalışmalarda uzun bir süre zarfında çeşitli veriler toplanır. Araştırma süreci bütünsel, tümevarımsal ve uzun vadeli bir bağlılık gerektirir. Son aşamada, çalışma grubundaki bireylerden alınan geri bildirimler değerlendirilerek veriler üzerinden sonuçlar ve yorumlar oluşturulabilir (Sangasubana, 2012; akt. Aydın, 2018).

Etnograflar, insanın gündelik durumlarda nasıl davrandığını ve neye inandığını açıklamak için büyük miktarda bilgi toplarlar. Bu nedenle veri analizi ve yorumlama zor olabilir. İlk olarak, bilgiyi anlamak gereklidir. Anlama süreci, önyargılardan ziyade konunun araştırılıp öğrenilmesiyle gerçekleştirilmelidir. Veriler toplanırken araştırmacı ek temalar keşfetmek için daha yoğun bir soruşturma ile veri analizine başlamalıdır (Myers, 1999; Sangasubana, 2012; akt. Aydın, 2018). Etnolojik araştırma, tıp, psikoloji,

sosyoloji, bilgi sistemleri, eğitim ve daha pek çok alanda kullanılmaktadır ve birey, toplum, gruplar, sistemler, örgütler gibi kültürel sistemlerin doğal çevresine odaklanmaktadır. Farklı kültürlerde, örgütlerde ve sosyal sistemlerde, günlük konuşmalarda ve yerel olaylarda yansıtılan kültürel ve politik yaşam formları ile düşünce ve davranış sistemlerinin anlaşılmasını sağlar. Etnografi, var olan gerçekliği, yaşam tarzları, sosyal ve kültürel aktarımlar ve insanların yaşadıkları mekânlar ve eylemsel süreçler tarafından açıklanan algısal zengin ve geniş kapsamlı bakış açıları sunar (Shagrir, 2017; akt. Aydın, 2018).

Etnolojik araştırma yönteminin avantajları olduğu kadar dezavantajları da vardır. Etnografik araştırmaların gerçekleştirilebilmesi için uzun süreli alan çalışmaları gerektirdiğinden, aynı süreçte saha çalışmalarındaki benzer sınırlamalar ile de mücadele eder. Etnografik araştırmalar yorucu bir çalışma süreci ister. Etnografik araştırmacılar, sahada senelerini geçirebilirler. Araştırmacının çalıştığı çevreyi doğru tanıyıp, anlayıp, yorumlayabilmesi için uzun süren gözlemler yapması gerekebilir. Ayrıca, elde ettiği verileri analiz etme süreci de uzmanlık içermenin yanında ciddi zaman da ister (Myers, 1999; Mack, vd. , 2009; akt. Aydın, 2018). Etnografik çalışmalar aylara, hatta yıllara yayılan bir süreç olduğu için orijinal çalışmaların yapılması külfetli hale gelmektedir (Yazıcı, vd. , 2012).

Etnografların gözlem kayıtları son derece uzun olabilir. Bu nedenle bunların tanımlanması ve yorumlanmasında bazı zorluklar yaşanabilir (Yazıcı, vd. , 2012). Gözlemlerin görece öznelliği nedeniyle geçerliliği konusunda bazı kaygılar vardır. Araştırmacının kendi eğilimleri bulguların doğruluğunu olumsuz etkileyebilir (Yazıcı, vd. , 2012).

Dünyada çağın değişimi ve teknolojinin ortaya çıkardığı gelişmelerle beraber bireylerin ve toplumların algı, tutum ve davranış kalıpları yön değiştirmiş; kültürler değişime uğramıştır. Kültürlerin anlaşılabilmesi, analiz edilebilmesinde etnolojik araştırma gibi nitel bir araştırma yöntemi daha etkin bir çalışma ortamı oluşturmaktadır. Algı, tutum ve davranışlardaki değişimin nedenlerini ve insanları bu değişime yönlendiren faktörleri anlamak, etnolojik araştırma yöntemiyle daha iyi açıklanabildiği için bu yöntem oldukça önemlidir.

Kültür, standartlaştırılmış araçlarla ölçülemeyecek kadar karmaşık ve dinamik bir çerçeveye sahiptir. Bu sebeple, kültürün gerçek anlamda anlaşılabilmesi için yaşanması ve hissedilmesi gerekir. Bir kültürün analizini yapan araştırmacı, o kültürün içinde bulunmalı ve o insanlarla zaman geçirerek onların bakış açısını ve deneyimlerini yakından gözlemlemelidir. Kültür analizinde çalışılan grubun algıları ve yorumları büyük önem taşır. Bu nedenle, araştırma bulguları mümkün olduğunca grubun diliyle sunulmaya çalışılır. Özdemir'e göre nitel çalışmalar, "insanın kendi sınırlarını çözümlenmek ve kendi çabalarıyla şekillendirdiği toplumsal sistemlerin dinamiklerini anlayabilmek üzere geliştirdiği bilgi üretme yollarından biridir." (Özdemir, 2011; syf. 323). Kısacası, etnografik araştırmalar oldukça güçlü ve zengin verilere temel oluştururken aynı zamanda bir toplumsal ve kültürel bağlam hakkında bütüncül bir anlayış ortaya koyarlar. Bunu yaparken nitel araştırma teknikleri genellikle bir arada kullanan etnografik araştırmalar (Kartarı, 2017: 217; Creswell, 2018: 95; akt. Aydın, 2018) nitel araştırma desenleri arasında en kapsayıcı araştırmalar olarak kabul edilebilirler. Unutulmamalıdır ki, her şeyden önce etnografik bir araştırma yürütmek için kültürel yapılar hakkında bir birikim sahibi olunması gerekir (Cresswell, 2018: 96; akt. Aydın, 2018).

Tüm veriler ışığında; bu çalışma, dağlı ve ovalı toplulukların gelenek ve inançlarını derinlemesine incelemek için nitel araştırma yöntemlerinden etnografik (kültür analizi/bilimi) yaklaşımını benimsenmiştir.

Böylelikle araştırmamızın, Kaz Dağları Bölgesi'nde yaşayan toplulukların kültürel dinamiklerini ve coğrafyayla olan ilişkilerini daha iyi anlamamıza katkıda bulunması beklenmektedir. Bunun yanında; kültürel yapıların, sosyal dokuların zaman içinde değişim ve gelişim göstermesi, tarihsel verilerle güncel durum arasında uyumsuzluklara yol açabilmesi, coğrafi ve tarihsel faktörlerin kültürel yapılar üzerindeki etkisinin karmaşık olup bu etkileşimlerin kesin sınırlarını çizmenin zor oluşu çalışmanın sınırlıkları arasında sayılabilir.

Kaz Dağları Bölgesi, coğrafi konumu, tarihi ve kültürel zenginliği ile dikkat çeken, dağlık ve ovalık alanlarda yaşayan toplulukların gelenek, görenek ve inançlarını barındıran bir bölgedir. Literatür tarama sırasında ulaşılan başlıca veri kaynaklarından

biri de Başbakanlık Osmanlı Arşivi Nüfus Defterleri arasında 1237 numarada bulunan Nüfus ve iskân defteridir. 19. yüzyıla ait olan Osmanlı nüfus defterleri, bölgenin demografik ve sosyal yapısına dair değerli bilgiler sunmaktadır. Bu tarihsel belgeler, Yörük ve Manav gibi farklı toplulukların yaşam tarzlarını ve kültürel özelliklerini belgelemektedir.

Bu araştırma, Kaz Dağları Bölgesi'nde yaşayan toplulukların kültürel hafızalarını ve yaşam biçimlerini anlamak için önemli bir katkı sunmaktadır. Çalışma, Kaz Dağları Bölgesi'nde yaşayan toplulukların kültürel yapısını incelemek için Sabahattin Ali'nin "Hasan Boğuldu" hikâyesini kullanan ilk çalışmalardan biridir. Ayrıca, çalışmanın bulguları, coğrafyanın kültür üzerindeki etkisini ve edebiyat eserlerinin bölgesel kültürü anlamak için nasıl kullanılabileceğini göstermektedir.

1. BÖLÜM

Bu bölümde kültürün tanımı, oluşumu ve değişimi, toplumların kültürel hafızalarının oluşum süreci hakkında bilgilere yer verilerek, çalışmamızın ana unsuru olan coğrafyanın kültür üzerindeki etkisinin anlaşılması için veri oluşturulmuştur. Bu sayede, farklı kültürlerin nasıl oluştuğu ve geliştiği hakkında bilgi edinmek, farklı coğrafi bölgelerde yaşayan insanların yaşam tarzlarını ve değerlerini daha iyi anlamak mümkün olacaktır.

1.1. KÜLTÜR VE KÜLTÜR ANALİZİ

1.1.1. Kültür

Kültür kavramı, tanımı yapılması en zor kavramlardan biridir. Her bir disiplin, kültürü çeşitli betimlemelerle tanımlamıştır. Bu açıdan ele alındığında kültür, sosyal bilimlerde kullanılan kavramların en geniş ve hayatın neredeyse tüm alanlarıyla ilişkilendirilen çok yönlü bir terimdir. Dolayısıyla, kültür kelimesinin etimolojisine ilk olarak değinildikten sonra, bu terimle ilgili tanımlara odaklanmak gerekmektedir.

"Kültür" sözcüğü, yüzyıllar boyunca değişen ve gelişen, farklı anlamlar ve çağrışımlar kazanan bir kelimedir. Bu karmaşıklık, kelimenin farklı dillerdeki kökenlerinde ve zaman içinde geçirdiği anlam değişimlerinde de kendini gösterir. Raymond Williams, 1958 yılında kaleme aldığı "Culture and Society" adlı eserinde "kültür" kavramının İngiliz dilindeki en karmaşık yapıdaki iki üç kelimedenden biri olduğunu savunur. Williams, sözcüğün kökenlerini ve anlam değişimlerini inceleyerek, "kültür"ün tek bir tanımdan öte, birçok farklı anlamı ve katmanı olduğunu gösterir. Williams'a göre "kültür", insan faaliyetlerinin ve ürünlerinin bir bütünü ifade eder. Bu bütün, maddi ve manevi unsurları, değerleri, inançları, gelenekleri ve sanat eserlerini kapsar. "Kültür", aynı zamanda toplumların ve bireylerin kimliklerini ve anlam dünyalarını da oluşturur. Terry Eagleton ise otuz iki yıl sonra 1990 yılında çıkardığı "Culture and the Crisis of Democracy" adlı eserinde Williams'ın "kültür" kavramı üzerine yaptığı çalışmaları özetler ve yorumlar. Eagleton, Williams'ın kavramın soy kütüğüne dair ayrıntı içeren açıklamalarını özetlerken, "kültür" ile aynı kökten gelen "coulter" sözcüğünün saban demirinin ağız kısmı olduğunu hatırlatır. Eagleton, buradan hareketle "kültür" kavramının kökenlerinin emek ve tarımla ilişkili olduğunu savunur. Eagleton'a

göre "kültür", sadece sanat ve edebiyat gibi elit alanları değil, günlük yaşamın tüm alanlarını kapsar. "Kültür", insanların dünyayı algılama ve anlamlandırma biçimlerini, ilişkilerini ve kimliklerini de belirler (Arslantaş, 2008).

Türkçede kullanılan "kültür" sözcüğü de benzer bir tarihsel değişim geçirmiştir. Devellioğlu'na göre (2004), günümüzde kullandığımız "kültür" sözcüğünün kökeni olan "hars" sözcüğü 15. yüzyılda Farsçadan Türkçeye girmiştir. Bu sözcük 18. yüzyıla kadar "tarla sürme" anlamına geliyordu. 19. yüzyılda "kültür" ve "medeniyet" anlamlarında kullanılmaya başlanmıştır. Kelimenin kökenine ilişkin olarak, Yapıcıoğlu'nun (2010: 3) ifadesine göre, "İnsan faaliyetlerinin en inceliklisine işaret eden kültür kelimesi, emek ve tarımdan (agriculture), gelişim (cultivation) ve üründen (crop) türemiştir. Kültür kelimesinin Latince kökü, tarımdan gelişmeye, tapmaktan, ekip biçmeye, korumaya kadar birçok anlamı içeren 'colere' dir. Kelime, ikamet etmek anlamına gelen 'colonus' dan gelmektedir." Türkçedeki karşılığı ise "ekin" kelimesidir. Nasıl ki ekilen bir ürün, doğal yaşamda kendiliğinden yetişen ürünlere karşılık insan eliyle üretilmiş bir durumu vurguluyorsa kültür de genel olarak insanoğlunun doğal olana ekledikleri olarak ortaya çıkmıştır (Arslantaş, 2008).

Güvenç'e (2012: 22-23) göre, 17. yüzyıla kadar Fransızcada kelime aynı anlamda kullanılmıştır ve "İlk kez ünlü Voltaire, 'Culture' sözcüğünü insan zekâsının oluşumu, gelişimi, geliştirilmesi ve yüceltilmesi anlamında kullanmıştır. Sözcük buradan Almancaya geçmiş, 1793 tarihli bir Alman Dili Sözlüğünde 'Cultur' olarak yer almıştır. "Kültür, Türk Dil Kurumu tarafından şu şekilde tanımlanır: Tarihsel ve toplumsal bir gelişme süreci içinde ortaya çıkan tüm maddi ve manevi değerlerin bütünüdür. Bu değerler, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğini gösteren araçlar olarak kullanılır ve sonraki nesillere aktarılır. Bu kavram üzerine günümüze kadar pek çok yerli ve yabancı bilim adamı veya düşünür tarafından da çeşitli tanımlar yapılmıştır. Bu tanımlamaları inceleyerek kültür kavramının, içinde bulunduğumuz toplumu anlama açısından ne kadar önem arz ettiğini kavrayabiliriz.

Durgeç'e (2009:18) göre, kültür genel olarak bir toplumun dil, din, tarih, sanat, ekonomi, yaşam biçimi, düşünce unsurlarını kapsayan ve bu şekilde toplumun birlik ve beraberliğini sağlayan olay ve olgular bütünlüğüdür. Uygur (2013:19) ise kültürü, insanın bir kültür varlığı olduğu ve onu hayvandan ayıran kültürlülüğü olduğu şeklinde

tanımlar. Ayrıca, insanın kendisine kültür yarattığını ve bu kendi yarattığı kültürün insanı geliştirdiğine vurgu yapar, Durgeç, kültürün insan için bir zorunluluk olduğunu belirterek, "Bir zorunluluktur kültür insan için. Kültür olmayınca o da olamayacağına göre: insanın kültür üretip kültürce üretildiği; kültür taşıyıp kültürce taşındığı temel gerçeği insan olarak varlığının en başta gelen var olma koşuludur" diyerek kültürün oluşumuna vurgu yapar. Kültürle ilgili olarak ayrıca Uygur (2013: 20), tek birey çerçevesinde kültürün edinilen, öznesel, bireyci bir yapı olduğunu belirtirken, toplum düzeyinde ise tarihsel damgalar içeren, kuşaksal aktarımlar içeren, insani yapıda, nesnellik içeren, ortaklaşa bir halk kültürü, bir devletin varlığı olarak görünen bir olgu olduğunu ifade eder. Kültürün çok yönlülüğünün her birinin kendi bütünlüğü olduğunu ve sayısız bakış açısında kendini gösterdiğini vurgular. Son olarak, kültürün her ele alındığında ayrı bir varlık biçimi verildiğini ve her seferinde veri, hal, dallanıp budaklanma, kuşatım genişliği ve devamlılık açısından farklı bir şekilde ortaya çıktığını ifade eder. İnsanın sosyal yaşamının her alanında ortaya çıkan kültür, bireyin kendi hayatını, geçmiş deneyimlerinden gelen bilgi ve birikimlerle nasıl oluşturduğunu anlatır. İnsan, kendisini nasıl şekillendiriyorsa, bu süreç onun kültürünü oluşturur (Yücel, 2007: 7).

Aydın (2011:54), Aristoteles'e atıfla, kültürün insanlarca üretilen, öğrenilerek aktarılabilen, değişken yapıda, ideali temele alan anlamsal haritalar olduğunu belirterek, niteliklerin sayıldığı açıklama yolunun tercih edildiği yerlerde tek cümlelik bir tanım yapılamadığını vurgular. Eroğlu (2000: 104), kültürü nesilden nesle aktarılan ve toplum tarafından bireye aşılana bir yaşam şekli olarak tanımlar. Bu yaşam biçimi, insanın kendi yarattığı maddi ve manevi unsurlardan oluşur ve insanın doğal ve toplumsal çevresine uyum sağlamasına yardımcı olur. İnsan, bu çevrenin önceki nesillerden kalan unsurlarını geliştirir ya da olduğu gibi kendinden sonra gelen nesillere devreder. Bu yüzden kültür, nesilden nesle aktarılan sosyal bir miras olarak da tanımlanmaktadır." Dinamik bir halde bulunan kültür, sürekli değişim içerisinde. Gürsoy (2019: 9), kültürün canlı olarak ilerleyen, büyüyen hayat şartlarıyla toplumların birbirlerinden farklılaşmaya doğru gittiğini ifade eder. "Bireye gerekli bilgi ve beceriyi kazandıran kültür, değişim sürecine tabidir ve bütünleyici ile sosyalleştirici bir yapıya sahiptir." Kültürle ilgili meseleler, insan yaşamının her evresiyle ilgili veri sağlar. Bu veriler, tarihi sadece yansıtmakla kalmaz; aynı zamanda tarihteki çalışmaların bir

bölümünü oluştururlar. Bundan dolayı "kültüre konu olan unsurlar, insanın toplumsal yaşamının bir gereği olarak ortaya çıkmış ve zamanla gelişerek günümüzdeki şeklini almıştır. Bu unsurlar, toplumsal yasaların işleyişini kolaylaştırmak, tutum ve davranışları düzenlemek, düşünceleri ve değer yargılarını aktarmak ve bu unsurlarla ilişkili araç ve gereçleri geliştirmek için oluşturulmuştur." (Geçer, 2007: 12).

İnsanların her değişen süreçte hayatı algılayış şekillerinin değişmesi gibi kültür de değişen her süreçte farklı isimler almıştır. Önemli olan kültürün isim değiştirse de kendisine yer bulmasıdır. Bu yer bulma şekli zamanında halkın olan, herhangi bir maddi kaygı güdülmeksizin yaşamın gereği olarak yaşanan kültürken artık maddi kaygılarla üretilmekte ve çeşitlilikten tek tipliğe dönüşen kültürdür. Kültüre olan bakış açılarını irdelediğimizde Çobanoğlu'nun değindiği üzere (2001: 8-9) kültürün metalaşma sorunu ortaya konmaktadır. Her şeyin tüketim kültürü ya da popüler kültür içerisinde metalaştığı dönemde kültürün de bu süreçten etkilenmemesi elde değildir. Kültür kavramının içerisine imaj, estetik, beğeni, haz vb. genellemeler yerleştirilerek tüketime uygun bir şekle getirilir. Artık kültür belli sahiplik ilişkilerinin bir parçası olur ve ürüne dönüşür. Kültürün özellikleri birçok alana tabi olmasından dolayı çok ve çeşitlidir. Ancak kısaca kültür; öğrenilir-öğretilir, tarihidir-sürekli, toplumsaldır, gereksinimleri karşılar, değişir, gelişir, bütünlücidir ve sosyalleştiricidir (Çüçen, 2005: 112).

Kültür, yüzyıllardır filozoflar, sosyologlar ve antropologlar tarafından sorgulanan ve tartışılan karmaşık bir kavramdır. Farklı bakış açıları ve yaklaşımlar olsa da kültürün insan üzerine kurulu olduğu ve insan yaşamının her alanını etkilediği genel olarak kabul görmektedir. Bir çerçeve çizecek olursak; kültür, bir arada yaşayan farklı bireylerin paylaştığı belirli düşünce ve davranış süreçlerini sembolize eden sembolik bir mirastır. Bu mirası koruma ve yeniden üretme görevi, belirli bir topluluğa ait nesillerin tümünü içerir. İnsanların yaşam tarzları, varoluş durumları ve gerçekleştirdikleri eylemler, kültürü oluşturan temel unsurlardır. Aynı şekilde, bu unsurların oluşturduğu ekonomi, bilim, sanat, tarih, gelenek, görenek, din ve dil gibi faktörler de kültürü şekillendirmektedir. Kültür, bir toplumun benzersiz kimliğini oluşturarak onu diğer toplumlardan ayıran temel bir etkidir.

Kültür kavramı temelde manada maddi ve moral (manevi) kültür olarak ikiye ayrılır (Turhan, 2002, s. 44). Bir toplumun maddi kültürü, kullandığı kap-kaçak, yediği

yemekler, mimari eserler, kıyafetler ve her türlü teknik ve teknolojik araçlar gibi öğelerden oluşur. Manevi kültür ise o toplumun dilini, dinini, ahlaki kurallarını, örf ve adetlerini, edebiyatını, sanatını, bilim ve felsefesini kapsar (Arslanoğlu, 2015, s. 171).

Bir bütün olarak ele aldığımızda kültürü en sade hali ile özetlemek istersek, geçmişimizde toplumda var olan ve geleceğimizde de hayatımızın bir parçası olan düşünsel, manevi ve maddi eserlerle hayatımızda yerini almaktadır. Kültürü daha da iyi anlamak için kültürün oluşum sürecini anlamak gerekir.

1.1.2. Kültür Oluşumu ve Kültür Değişimi

Kültür kavramı aynı zamanda kültür oluşumu ve değişimi kavramlarının da anlaşılması açısından önemlidir. Bütün kültürel çatışmalar beraberinde kültürün oluşum sürecinin ve kültürel değişim çatışmasını da beraberinde getirir. Kültürel oluşum ve değişim çalışmamızda ele alınan önemli bir konudur. Çünkü yerel kültür zamana, topluma ve var olunan coğrafyaya göre oluşur ve değişir. Birçok sosyolog kültürel değişim veya kültür değişimi, kültürel değişim gibi kavramlar üzerine çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Sosyologlar bu kavramları farklı zaman dilimlerinde birçok açıdan ele alarak tartışmışlardır. P. Sorokin, W. Ogburn, Mümtaz Turhan, M. Belik Kıray, İbrahim Yasa ve diğerler araştırmacılar, araştırmalarının temel belirleyicisi olarak kültürel değişim kavramını seçmişler, süreç ve sonuçları üzerine tartışmalarda bulunmuşlardır.

Sorokin'e göre kültürel değişim, baskın/güçlü kültürle birlikte ele alınmalıdır. Ana akım kültürün diğer kültürlerle kaynaşması yeni kültürlerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Yok, olmakta olan kültür ve varlığını ve yükselişini sürdüren kültür, yeni ve kapsamlı bir kültür yaratmak için bir araya gelir ve sentez kültürel yapı oluşturur (Sorokin, 1997: 17).

Sosyolojide "kültürel gecikme" (cultural lag) kavramsal yapısını ortaya atan Ogburn de benzer problemle ilgileniyordu. Ogburn, kültürel değişimi, aynı toplum içerisinde farklı aktörlerin ve yapıların karşılaşmasıyla meydana gelen durumlar olarak yorumlar. Mümtaz Turhan'ın kültürel değişimlere ilişkin analizi Türk sosyolojisi açısından da önemlidir. Turhan kültürel değişim konusunu özgür kültürel değişim ve zorla/zorunlu kültürel değişim olmak üzere iki önemli ayırım yaparak inceler.

Sosyolojide insan “zihinsel kapasitesi, karakteri, iletişim becerisi ve dünyayı algı-lama şekli gibi tutum ve özellikleriyle içinde yaşadığı, dâhil olduğu toplum ile açıklanır.” (Tezcan, 1995). İnsanın içinde yer aldığı ve yaşamını sürdürdüğü toplum, insan davranışlarının açıklanmasında ve aktarılmasındaki ana argümandır. İşte bu nedenle dâhil olunan, içinde yaşanan toplumu tanımlamak, bilmek ve açıklamak, insanın kendini tanımlaması, açıklayabilmesi adına en önemli adımdır demek yanlış olmaz. Her toplumun yapısında birden fazla oluşum bulunur. Bu oluşumlar birbirine göre farklılıkları ve özgünlükleriyle toplumsal kimliği şekillendirir ve çeşitlendirirler. Böylece toplumsal kültür oluşumu gerçekleşir.

Kültür, bir toplum veya grup tarafından paylaşılan ve kuşaktan kuşağa aktarılan maddi ve manevi değerler, gelenekler, inançlar ve davranış biçimleridir. Kültür, insan toplumunun ayrılmaz bir parçasıdır ve insanların birbirleriyle ve çevreleriyle nasıl etkileşime girdiğini şekillendirir. Kültür oluşumu ise, insanların yaşam deneyimleri ve etkileşimleri yoluyla gerçekleşir. Bu deneyimler ve etkileşimler, insanların değerlerini, inançlarını ve davranış biçimlerini şekillendirir (Moles, 1983).

İnsan, biyolojik bir varlık olmanın ötesinde, aynı zamanda sosyal ve kültürel bir varlıktır. Doğumundan itibaren içinde bulunduğu karmaşık çevreyle sürekli etkileşim halindedir. Bu etkileşim, sadece diğer insanlarla değil, aynı zamanda doğal ve kültürel unsurlarla da gerçekleşir. Bu etkileşimin sonucunda birey, toplumsallaşır ve belirli bir kültüre dâhil olur. Bu durumda, insanın kendi kültürünü yani bir alt kültürü var ettiğini söyleyebiliriz (Kottak, 2008) Bu oluşan alt kültürler, toplumda yeni fikirlerin ve değerlerin ortaya çıkmasına katkıda bulunurken, toplumda kültürel çeşitliliği ve zenginliği artırır. Her toplum kendi içerisinde birçok yapıyı barındırır. Bu yapılar farklılıkları ve özgünlükleriyle toplumsal kimlikleri oluşturmakta, çeşitlendirmektedir. Toplum içerisinde var olan ve toplumun genel yapısından farklı olan bu oluşumlara topluluklar veya alt kültürler de denilebilir.

Alt kültür, bir toplumun içinde yer alan ve o toplumun genel kültürel değerlerinden farklılaşan kültürel unsurların bütünüdür. Coğrafi konum, tarihi geçmiş, dil, din, ekonomik yapı, sosyal koşullar gibi etkenler alt kültürlerin oluşumuna neden olurlar. Alt kültürler, var oldukları toplumların kültürel zenginliğini ve çeşitliliğini yansıtmaktadır.

Bu kültürler kültür oluşumu sağlayarak, toplumların farklı kesimlerinin yaşam tarzlarını, değerlerini ve geleneklerini yansıtır.

Kültür eylemsel olarak toplum yapısı içinde yapısal-işlevselci kuram için devamlılık sağlayan ve işlevsel bir yapı elemanıdır. Toplumsal yapıya dâhil olan sistemlerden her biri – bu sistemler aynı zamanda toplumsal kurumlar olarak da isimlendirilebilir – kendi kültürünü de zaman içinde olumlu veya olumsuz işlevlerine göre sosyal süreçler sonucu kendisi oluşturmaktadır (Moles, 1983).

Kültür oluşumu, insanların çevreleriyle etkileşimi sonucunda ortaya çıkan karmaşık bir süreçtir. Bu süreç, insanların ihtiyaçlarını karşılamak, çevrelerindeki dünyayı anlamlandırmak ve birbirleriyle iletişim kurmak için ortak bir dil ve davranış biçimleri geliştirmelerini gerektirir. Kültür oluşumu, birtakım aşamalardan geçerek gerçekleşir. Kültür oluşumunun ilk aşaması, insanlarda bir ihtiyaç durumunun oluşmasıdır. Örneğin, insanların beslenme, barınma ve güvenlik ihtiyaçlarını karşılamak için kültürel ürünler üretmeleri gerekir. İnsanların ihtiyaçları, kültürel ürünler üreterek karşılanır. Bu ürünler, maddi ve manevi olabilir. Maddi ürünler, insanların günlük yaşamlarında kullandıkları nesnelere ve araçlardır. Manevi ürünler ise insanların inanışları, değerleri ve gelenekleridir. Kültürel ürünler, insanların birbirleriyle etkileşimi sonucunda paylaşılır. Bu paylaşım, sözlü, yazılı veya görsel yollarla olabilir. Kültürel ürünler, kuşaktan kuşağa aktarılarak kültürün devamlılığını sağlar. Bu aktarım, aile içinde, eğitim kurumlarında ve toplumsal kurumlar aracılığıyla gerçekleşir.

Türkiye açısından ele aldığımızda kültürel değişimi ve dönüşümü en yakından takip eden Kıray, dönüşümün şu açıdan ele alınması gerektiğini söyler. “Soyut bir kavram olan zamanın değişmesinden, kentleşme sürecinin gözlemlenmesine, yörelerindeki köylülüğün sona ermesinin izlenmesinden, nüfus yapısının değişimine, şehre göçenlerin, yeni yapısal düzene uyum sağlayabilmek adına var ettikleri hayat stratejilerine kadar, değişip dönüşmenin farklı yönlerinin ciddi yöntem ve tekniklerle incelenip, analiz edilmesi gereklidir”. Çünkü bu zamanla karşılıklı etkileşimler sonunda “Kentleşme, ücretli çalışan nüfusun artması, işçileşmesi, yeni mesleklerin ve iş yapılarının var olması ile geri döndürülmez (irreversible) yapısal bir değişim sürecine girecektir. Toplumsal yapı bu süreçlerin ortaya çıkması ve genişlemesiyle önceki

yapının, insani ve beşerî münasebetler, kurumsal çevreler, inançlar, düşünceler açısından büyük değişimi hızlıca yapılandırmaya, diğer bir ifadeyle, kendini dipten doruğa değiştirip yenileyerek, “genel” değişim süreçlerine yoğun olarak maruz kalır. Peki, toplumsal grupların sosyal yapılarında gerçekleşen bu etkileşim değişim ve dönüşüm sonucunda, yeni kültürel gruplar, değer algıları ve yeni kültürel yapı nasıl meydana gelir? “Hiçbir toplumsal kültürel gelişme, yolunu şaşırmadan dümdüz bir çizgi üzerinde yolunu bulamaz. Her toplumda olduğu gibi toplumumuzda da her insan etkileşiminde her yapıda, her inanç ve bakış açısında, en fazla etkilenen çok hızlı değişim geçiren olduğu gibi, orta hızla değişenler değişimlere çok yavaş adapte olanlar zaman içinde, bunlara beraber işlerlik kazandıran, yeni mekanizmalar, yapılar, ara formlar meydana getirilerek ve toplumun yapısını yenileyerek aynı zamanda içinde, eskisi ile ilişkisini ortadan kaldırarak yeni bir kültürel toplum yapısına erişmektedir”. Unutulmamadır ki sosyal ve kültürel yapıların birbirlerini dönüştürme yeteneği sosyoloji bilimi açısından ölçülebilir ve sonuç çıkarılabilir önemli bir olgudur (Köktürk, 2006).

Kültürel değişimlerin incelenip, ölçülmesi konusunda iki farklı monografi araştırması gerçekleştiren Yasa’ya göre topluluklar üzerine çalışmalar yapan toplumbilimcilerin görevlerinden ilki, bir topluluğun yapısında ve edimlerinde meydana gelen değişimleri incelemek, çözümlene ve yorumlama yapmak, temel eğilimlerini nesnel açıdan ele alarak göstermeye çalışmak, o andan sonrasını, varabilecekleri değer yargılarına göre, toplumun nasıl bir yöne gideceği üzerine çalışan sorumlu kimselere bırakmaktır (Yasa, 1970: 3-4).

Kültürel değişim, zaman içerisinde mikro veya makro ölçekteki bir grupta görülen sosyo-kültürel değişimleri ifade eder. Bu değişimler, coğrafya, iklim, teknolojik gelişmeler, nüfus hareketleri ve diğer faktörlerden etkilenebilir. Marcel Mauss'un Sosyoloji ve Antropoloji adlı eserinde, Eskimoların mevsimsel değişikliklere göre oluşturdukları mekânsal ve kültürel değişimler analiz edilmiştir. Bu analiz, farklı coğrafyalarda yaşayan toplulukların kültürlerinde nasıl farklılıklar ortaya çıkabileceğini göstermektedir. Eskimoların yaşadığı çadırlarda ocak bulunmazken, Kızıl Derililerin çadırlarında ocak bulunmaktadır. Eskimoların kashim denilen iç mekânlarında bölme olmasa da genellikle merkezi bir ocak bulunur; bu yapılar topluluğun ortak kullanımı

içindir, köy konaklarını anımsatır. Ayrıca, Alaska'nın güneyindeki bazı kabilelerde, erkeklerin genellikle ayrı günlerde kullandığı, kadınlar ve çocukların da ayrı zamanlarda kullandığı terleme evleri bulunur, modern hamamların benzerleridir (Mauss, 2011: 541).

Kültürel değişim, bir grup içinde zamanla gözlemlenen sosyo-kültürel değişimlerdir. Marcel Mauss'un "Sosyoloji ve Antropoloji" adlı eseri, Eskimoların mekânsal ve kültürel değişimlerini mevsimsel olarak nasıl şekillendirdiklerini ve Kaz Dağları'nda yaşayan dağlı ve ovalı topluluklar arasında bir karşılaştırma imkânı sunmaktadır. Dağlı ve ovalı topluluklar, özellikle son yüzyılda Yörük, Manav, Muhacir gibi alt kültürlerdeki sosyo-kültürel değişimler üzerinde önemli bir rol oynamaktadır.

Kıray'ın (1999) da belirttiği gibi, kültür değişimleri ile ilgili çalışmalar genellikle geçmişe dönük bir bakış açısıyla, bir "sıfır noktası" veya "temel çizgisi" belirlemeyi ve sonrasındaki değişimleri analiz etmeyi amaçlar. Bu yaklaşım, geçmişi anlamak ve değişimin yönünü belirlemek için oldukça faydalı olsa da günümüzdeki sosyo-kültürel dinamikleri ve gelecekteki olası değişimleri göz ardı etme riski taşır.

Kaz Dağları'nda yaşayan dağlı ve ovalı toplulukların kültürel belleği ve davranışları, modernleşme, göç, turizm ve çevresel değişimler gibi çeşitli faktörlerden etkilenerek hızla değişmektedir. Bu değişimler, geleneksel yaşam tarzlarının ve bilgi aktarım biçimlerinin erozyonuna yol açarak, toplulukların kimliklerini ve sürdürülebilirliklerini tehdit etmektedir.

Bu bağlamda, Kıray'ın önerdiği "problemler ve değişimler artmadan, toplumda derinlere inen etkiler oluşturmadan önce günümüz sosyal hayatı araştırmak" fikri oldukça önemlidir. Güncel bir araştırma, Kazdağı topluluklarının mevcut sosyo-kültürel durumunu ve değişimin yönünü anlamak için sağlam bir temel oluşturabilir. Bu sayede, gelecekteki değişimlerin olası etkilerini önceden tahmin etmek ve gerekli önlemleri almak mümkün olabilir.

Sosyal ve kültürel değişim, karmaşık ve çok boyutlu bir süreçtir. Bu süreç, hem dereceler halinde gerçekleşen kademeli değişimleri hem de köklü dönüşümleri kapsar. Değişim halindeki toplum, bir geçiş dönemi yaşar ve bu dönemde hem eski hem de yeni

unsurlar bir arada bulunur. Farklı coğrafyalarda ve koşullarda yaşayan toplumlar, farklı değişim dinamikleri gösterir. Değişim, her zaman zorluklar ve problemlerle beraber gelse de sosyal yapı mekanizmaları ve önleyici müesseseler bu değişimi mümkün kılar ve olumsuz etkilerini hafifletir.

Sosyal ve kültürel değişim, tekdüze ve ani bir olaydan ziyade, dereceler halinde gerçekleşen ve zamanla biriken bir süreçtir. Bu süreçte, bazı unsurlar kademeli bir değişim gösterirken, bazı unsurlar ise köklü bir dönüşümden geçer. Bu durum, toplumda hem dereceli farklılıklar hem de bünye değişiklikleri olarak gözlemlenir. Toplumdaki bazı unsurlar, zamanla ve yavaşça değişime uğrar. Giyim tarzları, dil kullanımı, teknolojik gelişmeler gibi unsurlar dereceli değişim gösterirler. Göçler yani yaşanan coğrafyanın değişimi, devrimler, savaşlar gibi olaylar ise daha büyük etki alanı yaratarak bünye değişikliklerine yol açar.

Değişim halindeki toplum, bir süreliğine hem eski hem de yeni unsurları barındıran bir geçiş dönemi yaşar. Bu dönemde, toplumun işleyişi ve işlevselliği hem yerleşik özelliklere hem de değişmekte olan unsurlara bağlıdır. Bu karmaşık yapı, bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Her toplum, kendine özgü mahalle özellikleri ve farklı değişim hızlarına sahiptir. Bu durum, toplumları birbirinden ayıran ve her birine özgün bir kimlik kazandıran unsurlardan biridir. Farklı coğrafyalarda, farklı siyasi ve ekonomik koşullarda yaşayan toplumlar, farklı değişim dinamikleri gösterecektir.

Değişimler ve dönüşümler, her ne kadar yavaş olsa da her zaman bazı zorluklar ve problemlerle beraber gelir. Bu problemler, toplumsal gerilimlere, çatışmalara ve hatta şiddete yol açabilir. Ancak, toplumun sosyal yapı mekanizmaları ve sosyal dönüşümün kendi dinamikleri, bazı önleyici müesseseler ve ilişkiler aracılığıyla dağılmadan ve çözülmeyen bu değişimi mümkün kılar. Bu mekanizmalar, değişimin olumsuz etkilerini hafifletmeye ve toplumun uyum sağlamasına yardımcı olur. Oluşan ve değişen kültür zamanla toplumda bir kültürel bellek oluşturarak hafıza da yer eder.

1.1.3. Kültürel Bellek

Kültür birçok disiplinin araştırma alanına giren ve çeşitli tanımları olan toplumun ortak değerlerini ve davranışlarını kapsayan bir kavramdır. Hafıza ise geçmişte yaşanan

olayların ve bilgilerin zihinde depolanmasıdır. Kültürel hafızaya gelince; bir topluma ait kültürel öğelerin hafızaya depolanması ve nesiller boyunca aktarılmasıdır. Bu öğeler arasında gelenekler, görenekler, sanat eserleri, ritüeller, müzik, dil ve din gibi unsurlar yer alır. Kültürel hafıza, kişinin kişiliğinin oluşumunda önemli bir yere sahiptir. Bireyin doğduğu topluma ait kültürel öğeler, onun davranışlarını, duygularını, inançlarını ve ürettiklerini şekillendirir. Örneğin, bireyin yaşadığı toplumun dili, kültürü, dinî inançları ve gelenekleri onun kişiliğini önemli ölçüde etkiler.

Kültürel hafıza, bir toplumun geçmişi, gelenekleri ve değerleri ile ilgili anıların, inançların ve sembollerin toplamıdır. Bu anılar ve inançlar, sözlü gelenekler, yazılı belgeler, sanat eserleri, ritüeller gibi çeşitli biçimlerde ifade edilir. Kültürel hafıza, bir toplumun kimliğini ve sürekliliğini oluşturan önemli bir unsurdur. Geçmiş hatırlamak, bir toplumun kendi köklerini ve değerlerini anlamasına yardımcı olur. Ayrıca, toplumun geleceğini şekillendirmek için bir kılavuz görevi görür.

Belleğin toplumsal temelinden yola çıkan Assmann, belleğin kültürel temeline dikkat çekmiş ve ilk kez kültürel bellek teorisini ortaya atmıştır. Assmann, kültürel hafızanın bellekte korunduğuna ve din görevlileri, öğretmenler, sanatçılar ve tarihçiler gibi kişiler sayesinde miras kaldığına inanıyordu (Assmann, 2015: 22). Heller, kültürel hafıza için ; ‘Kimliğin oluşması, biçimlenmesi ve şekillenip sürdürülmesidir’ der. Confino ise toplumların kültürel hafıza sayesinde ortak tarih ve gelenek bilinci oluşturduğunu ve geliştirdiğini belirtmektedir (Confino, 2008: 79; akt. Köktürk, 2006).

Kültürel hafıza, kültürel mirasın devamlılığını ve gelecek nesillere kültürün aktarılmasını sağlar. Assmann’a göre kültürel hafıza nesiller boyunca aktarımı belli öğeler ile gerçekleşmektedir. Bu öğeler anlatıcılar, bayram ve ritüeller, ölümlerin anılması, tekrarlama ve hafıza mekânlarıdır. Din adamları, ozanlar, eğitimciler gibi kültür aktaranlar anlatıcılara örnek verilebilir. Özellikle yazılı kültür kaynaklarının olmadığı dönemde oldukça değerli aktarıcılarıdır.

Unutulmamalıdır ki, kültürel hafıza, toplumlar için önemli bir unsurdur. Bu hafızanın korunması veya değiştirilmesi, toplumların kimliğini ve geleceğini şekillendirmede önemli bir rol oynar.

1.1.4. Kültür Analizi

Kültür kavramı, tanımı yapılması en zor kavramlardan biridir. Kültür kavramının ilk defa dile getirilmesi, insanoğlunun doğada yaptığı değişikliklere, özellikle de ekme ve biçme faaliyetlerine odaklanarak gerçekleştirilmiştir. Bu ekme-biçme eylemsel bir durumdur. Lakin ekme-biçme öyle hemen kendiliğinden ortaya çıkan bir durum değildir, bu eylemin arkasında düşünsel bir süreç vardır. Toplumların kültürlerini incelediğimizde sadece günümüzde yaşayan bireyler değil ilk atalarından itibaren her bireyin o toplumun kültürünün yaratılmasında etkisi olduğunu görürüz. Bu bütünlük, düşünsel bir birikimin oluşmasına yol açar.

Kültürün karmaşık ve çok yönlü bir kavram olması genellikle farklı alanlarda farklı şekillerde tanımlanmasına yol açar. Sosyal bilimlerde kültürün yaygın olarak anlaşılan tanımı ise, "belirli bir nüfus tarafından paylaşılan inançların, değerlerin, davranışların ve nesnelerin toplamıdır" şeklindedir. Bu nedenle kültür analizi yapmak, bir toplumu anlama ve anlamlandırma konusunda çok önemli bir veri oluşturur (Akarçay, 2013).

Kültür analizi, belirli bir kültür veya topluluğun değerlerini, inançlarını, sembollerini ve geleneklerini inceleyerek kültürün işleyişini anlamakla ilgilidir. Bu yaklaşım yalnızca kültürel bileşenleri tanımlamakla kalmaz, aynı zamanda bunların birbirleriyle nasıl etkileşime girdiğini ve günlük yaşamı nasıl etkilediğini de inceler. Aynı zamanda kültür analizi, bir toplumun, bireyin veya topluluğun yaşam tarzlarını, geleneklerini, ritüellerini, inanç sistemlerini, normlarını ve değerlerini gözlemleyerek kültürel yapı ve süreçleri anlamaya yönelik sistematik bir yöntemdir. Bu analiz tarzı, kültürel geleneklerin nasıl korunduğunu ve bunların zamanla nasıl değişebileceğini anlamaya çalışır. Aynı zamanda farklı kültürel gruplar etkileşimleri ve bu etkileşimlerin bireylerin statüsü, ilişkileri ve yapısı üzerindeki etkilerini de inceler. Kültür analizi, antropoloji, sosyoloji, tarih, dil bilimi ve iletişim çalışmaları gibi çok yönlü bir bakış açısına sahip çeşitli çalışma alanlarını içermektedir. Bu analiz, yazılı pasajlar, görsel medya, törenler ve günlük gelenekler dâhil olmak üzere birçok veri kaynağı kullanılarak gerçekleştirilir. Kültürel analizler kültürel anlayışın arttırılması, sosyal değişim ve çatışma çözümü gibi konularda önemli bilgiler sağlama potansiyeline sahiptir (Akarçay, 2013).

Toplumsal gruplar arasındaki kültürel çeşitliliği incelerken öncelikli amaç, belirli bir grubun ortak değerlerini, inançlarını, sembollerini ve uygulamalarını inceleyerek grubun yapısını ve işleyişini anlamaktır. Bu sayede yalnızca bireysel değil aynı zamanda kolektif kültürün kültürel bileşimini de değerlendirmeye çalışır. Özetle; yaşam biçimleri, insanların günlük yaşamlarında sergiledikleri davranış kalıplarını ve bu davranışların arkasındaki anlamları ifade eden kavramlardır. Bu kavramlar, insanların neyi nasıl ve neden yaptığını, bu eylemlerin kendileri ve başkaları için ne ifade ettiğini anlamamıza yardımcı olur. Bu toplulukların incelemek ve analizlerini yapmak kültür gibi karmaşık bir yapının anlaşılmasını ve toplumsal kültürümüzün korunmasını sağlayacaktır. Tezimizin öbeği olan dağlı ve ovalı topluluklarının incelenmesi ve analizinin yapılması da bu kültürlerin korunması ve geleceğe aktarılması için önemli bir çalışma olacaktır.

2.BÖLÜM

Çalışmanın bu bölümünde, coğrafyanın etkisiyle oluşan dağlı ve ovalı toplulukların analizlerine yer verilecektir. Bu toplulukların yaşam tarzları, değerleri, inançları ve gelenekleri, coğrafi ortamlarının farklılıklarına bağlı olarak nasıl şekillendiği incelenmiştir.

2.1. DAĞLI VE OVALI TOPLULUKLARIN İNCELENMESİ

2.1.1. Dağlı-Ovalı Topluluklar

Türk Dil Kurumu'na göre "Dağlı" sıfatı dağlık bölgede yaşayan kimseler için kullanılırken, "Ovalı" sıfatı ise ovada yaşayan kimseleri ifade eder. Bu ayrımın temelinde coğrafi çeşitlilik yatmaktadır.

Coğrafya, sadece Dağlı ve Ovalı ayrımını değil, genel olarak kültürlerin oluşumunu da etkilemiştir. Göç yolları da bu oluşumda önemli rol oynamıştır. Bektaşî, Kızılbaş, Yezit, Yörük, Manav gibi farklı adlandırmalar, bu coğrafi ve kültürel çeşitliliğin göstergesidir. Fakat bu çeşitliliğe rağmen, tüm bu kültürler özünde aynı kaynaktan beslenmektedir (Sümer, 2016).

İbni Haldun'un "Coğrafya kaderdir" sözü, coğrafi koşulların ve iklimin insanlık tarihinin anlaşılması için ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. Yaşadığımız coğrafya, yeme-içme biçimimizden barınma olanaklarına kadar maddi ve manevi kültürün tüm alanını etkilemektedir. Bu durumda, coğrafyanın rolünü kader olarak nitelendirmek yanlış olmaz. Bereketli ve zengin topraklarda yaşamamız, çeşitli ve zengin bir kültürün parçası olmamızı sağlamaktadır. Farklı görüşlere sahip olsalar da aynı havayı soluyan ve aynı sudan içen insanlar, bu coğrafyanın ortak çatısı altında barınmaktadır (Uludağ, 2018).

Anadolu'da yaşayan insanlar, ortak bir coğrafyayı paylaşmalarına rağmen, yüzyıllar boyunca farklı yaşam tarzları ve kültürler geliştirmişlerdir. Bu farklılıkların kökenleri, yaşadıkları bölgelerin coğrafi koşullarına, geçim kaynaklarına ve tarihsel etkileşimlere kadar uzanmaktadır. Anadolu'da yaşayan farklı medeniyetler de bu ayrımı isimlendirmelerinde kullanmışlardır. Örneğin, Asurlular dağlılar için "Şaddua" kelimesini kullanırken, Romalılar Pisidia'da (Taşeli Platosu) dağlık bölgelere

"Trakheitos" ve oradaki insanlara "Trakheiotis" demişlerdir. Hilakku (Klikya Bölgesi) Kaz Dağları'nda da benzer isimlendirmelere rastlanır (Öter, 2019).

Tarih boyunca göç eden ve yayılan kavimler arasında Türkler, tartışmasız en ön sıralarda yer alır. Göçler ve yayılmalar sonucunda bazı Türk toplulukları sadece siyasi varlıklarını yitirse de kültürlerini korumuşlardır. Anadolu'nun Türkleşmesi birden değil uzun bir tarihî süreç içinde gerçekleşmiştir. Çünkü Türklerin hepsi Anadolu'ya aynı zamanda gelmemişlerdir. Göç dalgası zaman zaman büyük kitleler hâlinde devam etmiş ve hiçbir zaman da ardı arkası kesilmemiştir.

Türkler Anadolu'ya göç ederken hem konar-göçer topluluklar hem de yerleşik hayata geçmiş ve şehir kültürüne sahip insanlar olarak gelmişlerdir (Sümer, 2006). Yerleşik hayata geçmiş unsurlar, genellikle ele geçirilen eski şehirlerin hemen yanı başlarında yerleşerek önceki hayatlarındaki mesleklerini ve faaliyetlerini sürdürmeye çalışmışlardır. Konar-göçer unsurlar ise genellikle hayat tarzlarına uygun gördükleri sahalara yani yaylalara, vadilere, otlaklara ve sulak ovalara, dere ve orman kenarlarına yerleşmişlerdir. Bunlar da önceki hayatlarındaki geçim vasıtaları olan besiciliğe devam etmişlerdir. Tarihin her devrinde, şehir hayatı ve zenginliği, konar-göçer Türk için daima cezbedici olmuştur. Başka bir ifade ile söylemek gerekirse konargöçer her Türk, fırsat ve imkân bulunca yerleşik hayata geçmek istemiştir. İşte bu süreç yani aynı topluluğun farklı coğrafi konumunda devam ettirdiği yaşamın özellikleri kültürel açıdan da farklılıklar oluşturmuş ve dağlı-ovalı gibi isimlendirilmiş topluluklar ortaya çıkmıştır (Bozkurt, 1997).

Dağlı ve ovalı topluluklar, Türkiye'nin coğrafi ve kültürel yapısının önemli bir parçasıdır. Bu topluluklar, kökenleri, kültürleri ve yaşam tarzları açısından birbirinden farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmanın sürecini ve sonucunu anlamak için de kültürel analizlerini yapmak ilk adım olacaktır.

2.1.2. Dağlı-Ovalı Topluluklarının Analizi

Anadolu'da yaşayan toplulukların yaşam biçimleri ve coğrafi konumları, tarih boyunca farklı isimlerle anılmalarına sebep olmuştur. Anadolu'ya gelen Türk toplulukları, büyük ölçüde Oğuz boylarından türemiştir. Bu boylar arasında Türk, Türkmen, Manav, Yörük, Çepni, Tahtacı, Alevi ve Kızılbaş gibi adlarla bilinen çeşitli gruplar bulunmak-

tadır. Her ne kadar bu gruplar arasında adlandırma ve bazı kültürel pratikler açısından farklılıklar olsa da köken olarak hepsi Oğuz boyundan gelmişlerdir (Sakin, 2006: 55).

Oğuz boyları, Orta Asya'dan batıya doğru gerçekleşen büyük göç hareketleri sırasında Anadolu'ya gelmişlerdir. Bu göçler, Selçuklu Devleti'nin kurulmasıyla hızlanmış ve daha sonra Osmanlı İmparatorluğu döneminde devam etmiştir. Anadolu'ya yerleşen Oğuz boyları, farklı coğrafi bölgelerde ve farklı sosyoekonomik koşullarda yaşamaya başlamışlardır. Bu farklılaşma, zamanla çeşitli alt grupların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dağlık bölgelere yerleşerek hayvancılık ile uğraşp göçebe bir hayat süren Oğuz Boyları Yörük ismini ve ovalara yerleşerek tarım ile uğraşp, yerleşik bir yaşam süren Oğuz Boyları doğuda Türkmen batıda ise Manav ismini alarak alt kültürlerden biri haline gelmiştir. Osmanlı döneminde de özellikle Konya Bölgesi'nde yaşayan halk göç politikası uygulanarak Rumeli Bölgesine yerleştirilmiştir. Osmanlı Devleti, 14. yüzyıldan itibaren Rumeli'yi fethetmeye ve Balkanlarda hâkimiyet kurmaya başlamıştır. Bu fetih hareketinin önemli bir parçası da göç politikası olmuştur. Osmanlı Devleti, Anadolu'dan ve Orta Asya'dan gelen Türk ve Müslüman toplulukları Rumeli'ye göç ettirerek o bölgenin Türkleşmesini amaçlamıştır. Bu göç politikası kapsamında Oğuz boyları da önemli bir konuma sahiptir. Tarihin getirdikleri ile birlikte toprak kaybeden Osmanlı Devleti'nin uyguladığı bu politika ters göç etkisi yaratmış ve yeni bir alt kültür olan Muhacir isimlendirmesi ortaya çıkmıştır. Unutulmamalıdır ki Muhacirler, Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında Balkanlar, Kafkasya ve Kırım gibi bölgelerden Anadolu'ya göç eden Osmanlı eliyle fethedilen yerlere yerleşimi yapılan Türk topluluklarıdır (Sakin, 2006).

Osmanlı Devleti, fethettiği toprakların kontrolünü sağlamak ve vergi toplamak amacıyla yerleşim politikaları uygulamıştır. Yörükler, yerleşik hayata geçmeleri teşvik edilerek vergi mükellefi yapılmaya çalışılmış, Manavlar ve Türkmenler ise zaten yerleşik tarım toplulukları olarak Osmanlı'nın idari yapısına dâhil edilmişlerdir. Muhacirler ise, kaybedilen topraklardan Anadolu'ya göç eden Müslüman nüfusu artırmak amacıyla yerleştirilmiştir. Oğuz boylarının farklı alt gruplara ayrılmasında coğrafi ve ekonomik faktörler önemli rol oynamıştır. Göçebe yaşam tarzı süren Yörükler, hayvancılıkla uğraşarak dağlık ve yaylak alanlarda yaşamışlardır. Yerleşik hayata geçen Türkmenler ve Manavlar ise tarım ile uğraştıkları için daha verimli ovalara ve kıyı bölgelere

yerleşmişlerdir. Muhacirler ise zorunlu göçler sonucunda Anadolu'ya gelmiş ve genellikle boş veya az nüfuslu ovalık bölgelere yerleştirilmişlerdir (Bicik, 2017).

Göçerlik, mevsimlere ve doğanın sunduğu imkânlarla bağlı olarak belirli coğrafi konumlar arasında sürekli yer değiştiren bir yaşam biçimidir. Göçerlik yaşam tarzına sahip dağlı topluluklar hayvancılık, avcılık ve toplayıcılık gibi geçim kaynaklarını kullanarak bir nevi kendi kendine yeten ve dayanıklı bir toplum yapısı oluştururlar. Zengin bir sözlü gelenek, dayanışma, kültürel bağlılığa sahip olan bu gruplar güçlü bir topluluk bilincine sahiptirler.

Yerleşik yaşam düzeni ise belirli bir coğrafi bölgede sabit olarak yaşamayı ve tarım, ticaret veya zanaat gibi faaliyetlere dayalı bir geçim kaynağını benimsemeyi ifade eder. Yerleşik yaşam düzenini seçen ovalı gruplar daha karmaşık bir toplumsal hiyerarşi ve iş tanımlarının gelişmesine yol açmıştır. Ovalı gruplar yazılı geleneklere, kurumsallaşmış yapılara ve yerleşik bir yaşam tarzına uygun sanat ve mimariye sahiptir.

Yörükler, koyun ve keçi sürülerini otlatmak için sürekli göç halindedirler. Bu göçler, dağlı ve ovalı Yörükler arasındaki farkın temelini oluşturur. Koyunlar taşlık ve engebeli arazileri sevmezken, keçiler bu arazilere daha uyumludur. Bu nedenle, koyun yetiştiren Yörükler ovalarda, keçi yetiştiren Yörükler ise dağlık alanlarda yaşamayı tercih etmişlerdir. Zamanla ovada yaşayan Yörükler başka bir alt kültür olarak kabul görmüşler ve manav olarak isimlendirilmişlerdir. Bu ayrım, Anadolu'da yaşayan medeniyetlerde de iki kutuplu bir hayat tarzı oluşmasına yol açmıştır. Dağlı Yörükler daha bağımsız ve göçebe bir yaşam tarzı benimserken, Ovalı Yörükler yani Manavlar ve Muhacirler daha yerleşik ve tarıma dayalı bir yaşam tarzı benimsemişlerdir.

Bu ayrım, aynı zamanda sosyoekonomik ve kültürel farklılıkları da beraberinde getirmiştir. Dağlı Yörükler, daha izole ve kendi kendine yeterli bir yaşam sürerken, ovalarda yaşayan Manavlar ve Muhacirler daha yerleşik ve tarıma dayalı bir yaşam tarzı geliştirmişlerdir. Bu farklılıklar, toplum içinde çeşitli geleneklerin, yaşam biçimlerinin ve hatta dil ve lehçe farklılıklarının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Yaşanılan içinde var olunan coğrafyanın dağlık veya düzlük olması yaşam biçimlerini de belirlemiştir. Dağlılar, yaylalarda yaşayarak imece usulü ile işlerini kolaylaştı-

rırken, Ovalılar ise yerleşik yaşamın ve şehirleşmenin getirdiği bireysel çalışma şekline sahiptirler. Bu durum, Ovalıların ise kurumsal yaşama geçiş sürecini hızlandırmıştır. Şehirlerin gelişmesi, kentleşmenin artması ve kalkınma gücünün etkisiyle Ovalılar eğitilmiş, okumuş olmaya Dağlılardan daha yakındır.

Yerleşim birimleri, ekonomik kaynaklarını da kültürel farklılaşmayı etkilemektedir. Konargöçer göçebe Yörük halkı hayvancılıkla geçinirken, ovada yaşayan konarlar ise tarım ile uğraşmaktadır. Tarım ile yerleşik bir yaşama geçişle birlikte cinsiyet ayrımına yol açacak durumlarda ortaya çıkmıştır. Dağlılarda kadın ve erkek eşitliği coğrafyanın yarattığı zor yaşam şartlarından dolayı varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Kadın ve erkek aynı koşullarda birlikte çalışmaktadır. Bu durum, atalarımızın avcı-toplayıcı kültürünü anımsatmaktadır. Tarım ile uğraşan Ovalı halkta ise eğitilmiş olma ve ovadan ayrılma yaygın şekilde görülmektedir. Bu durum, cinsiyet rollerinin ayrışmasına sebep olabilmektedir.

Oğuz boylarının Yörük, Türkmen, Manav ve Muhacir gibi alt gruplara ayrılması, coğrafi, ekonomik ve tarihi faktörlerin bir sonucudur. Her bir grup, Anadolu'nun farklı bölgelerinde ve farklı sosyoekonomik koşullarda gelişmiş ve bu süreçte kendine özgü özellikler kazanmıştır. Bu grupların her biri, Anadolu'nun tarihsel ve kültürel dokusuna farklı katkılar sağlamış ve bugünkü Türkiye'nin zengin kültürel mozaiğini oluşturmuştur. Yörüklerin göçebe yaşam tarzı, Türkmenlerin ve Manavların yerleşik tarım toplulukları ve Muhacirlerin göç deneyimleri, Anadolu'nun sosyoekonomik ve kültürel yapısının önemli bileşenleridir (Sümer, 2016).

Unutulmamalıdır ki coğrafya, kültürün oluşumunda ve değişiminde önemli bir rol oynar. Dağlı ve Ovalı kültürlerinin karşılaştırılması, coğrafi koşulların farklı kültürlere nasıl farklı şekiller verdiğini göstermektedir. Bu farklılıklar, her iki kültürün de zenginliğini ve çeşitliliğini oluşturmaktadır. Yörükler, Türkmenler, Manavlar ve Muhacirler arasında kültürel ve sosyal etkileşimler, Anadolu'nun zengin kültürel dokusunu oluşturmuştur. Bu gruplar, zamanla birbirleriyle kaynaşarak ortak bir kültürel yapı oluşturmuşlardır. Farklı yaşam tarzları ve gelenekler, Anadolu'nun kültürel çeşitliliğine katkıda bulunmuştur.

Bu nedenle bu toplulukların kültürel bellekleri ve yaşam biçimleri üzerine yapılacak çalışmalar kültürlerin anlaşılması ve korunması açısından oldukça önemlidir.

2.1.3. Dağlı-Ovalı Toplulukların Kültürel Belleği ve Yaşam Biçimleri

Dağlı ve ovalı topluluklar, coğrafi konumları ve yaşam biçimleri bakımından belirgin farklılıklar gösterirler. Dağlık bölgelerde yaşayan topluluklar, genellikle göçebe veya yarı göçebe bir yaşam tarzını sürdürürken, ovalardaki topluluklar genellikle yerleşik tarım veya hayvancılıkla uğraşırlar. Bu iki yaşam tarzı arasındaki kültürel farklılıklar, toplulukların kültürel belleğini ve yaşam biçimlerini şekillendirir.

Dağlı ve ovalı topluluklar, tarih boyunca farklı coğrafi koşullara uyum sağlayarak kendine has kültürel belleği ve yaşam biçimleri oluşturmuştur. Bu iki topluluk türü arasındaki kültürel farklılıklar ve benzerlikler kültürel belleklerinin ve yaşam biçimlerinin incelenmesi ile ortaya çıkabilecektir. Kültürel bellek, bir topluluğun geçmişten gelen ve kuşaktan kuşağa aktarılan bilgi, inanç, gelenek ve değerlerinin bütünüdür. Dağlı ve ovalı topluluklarda kültürel belleğin aktarılma biçimleri farklılık gösterir.

Dağlı topluluklarda; dağlık araziler, bilgi ve geleneklerin sözlü olarak aktarılmasını teşvik eder. Hikâyeler, türküler, atasözleri ve deyimler, dağlı topluluklarda kültürel belleğin önemli taşıyıcıları iken Ovalı topluluklarda; ovalarda yerleşik yaşam tarzı ve yazıya dayalı iletişim, kültürel belleğin yazılı kaynaklarda da korunmasını sağlar. Yerleşik hayata geçişin etkisiyle yazılı metinler, tarihi eserler ve arkeolojik bulgular ovalı topluluklarda kültürel belleğin önemli kaynakları olmuştur (Öter, 2019).

Dağlı ve ovalı toplulukların yaşam biçimleri, coğrafi koşullara bağlı olarak farklılık gösterir. Dağlı topluluklarda; zorlu arazi ve sınırlı tarım imkânları, dağlı topluluklarda hayvancılığa ve göçebe yaşam tarzına dayalı bir ekonomiyi teşvik eder. Dayanışma ve yardımlaşma, dağlı topluluklarda güçlü bir şekilde hissedilir. Ovalı topluluklarda; verimli topraklar ve tarıma elverişli koşullar, ovalı topluluklarda yerleşik bir yaşam tarzı ve tarıma dayalı bir ekonomiyi teşvik eder. Topluluklarda iş bölümü ve uzmanlaşma daha yaygındır.

Dağlık bölgelerde yaşayan topluluklar, genellikle sert doğa koşullarıyla mücadele ederler. Bu topluluklar, yaşadıkları dağlık alanlara özgü beceriler ve bilgi birikimi geliştirirler. Örneğin, dağcılık, avcılık ve yüksek rakımlarda tarım gibi aktiviteler, dağlı toplulukların günlük yaşamlarının önemli bir parçasıdır. Aynı zamanda, dağlık bölgelerin izole edilmiş doğası, bu toplulukların kültürel belleğini korumasına ve geleneksel yaşam tarzlarını sürdürmelerine yardımcı olur. Bununla birlikte, teknolojik gelişmeler ve ekonomik değişimler, zaman içinde dağlı toplulukların da yaşam biçimlerinde önemli değişikliklere neden olmuştur.

Ovalardaki topluluklar, genellikle tarım veya hayvancılıkla uğraşır ve yerleşik bir yaşam tarzını benimserler. Toprak verimliliği ve su kaynakları genellikle ovalarda daha fazladır, bu da tarımın ve yerleşik hayatın gelişmesine olanak tanır. Ovalı topluluklar, genellikle komşu topluluklarla daha sık etkileşimde bulunurlar ve ticaret, kültürel alışveriş ve evlilik gibi yollarla kültürel bir çeşitlilik oluştururlar. Ancak, ovalarda da teknolojik ve ekonomik değişimler, geleneksel yaşam biçimlerini etkileyerek toplulukların kültürel belleğini dönüştürür.

Dağlı ve ovalı topluluklar arasında bazı kültürel benzerlikler de mevcuttur. Her iki toplulukta da aile ve akrabalık bağları güçlüdür. Aile, sosyal ve ekonomik yaşamın temelini oluşturur. El sanatları, müzik ve dans gibi geleneksel sanatlar bu iki toplumda da önemli bir yere sahiptir. Ayrıca bu toplumlarda din ve inanç önemli bir rol oynar. Dini ritüeller ve gelenekler, toplulukların kültürel kimliğinin önemli bir parçasıdır.

Sonuç olarak; dağlı ve ovalı topluluklar, farklı coğrafi koşullara uyum sağlayarak kendine özgü kültürel bellek ve yaşam biçimleri oluşturmuştur. Bu iki topluluk türü arasındaki kültürel farklılıklar ve benzerlikler, insanlığın kültürel çeşitliliğini ve zenginliğini göstermektedir.

Dağlı ve ovalı toplulukların kültürel belleği ve yaşam biçimleri, coğrafi, ekonomik ve sosyal faktörlerden etkilenir. Bu topluluklar, geleneksel bilgi ve becerilerini korurken, aynı zamanda dönüşen dünya koşullarına uyum sağlamaya çalışırlar. Gelecekte, bu toplulukların kültürel miraslarının korunması ve sürdürülebilir yaşam biçimlerinin desteklenmesi için dikkatli bir denge kurulması önemlidir.

2.1.4. Balıkesir/ Edremit Kaz Dağları Bölgesi Dağlı-Ovalı Topluluklarının Coğrafi ve Tarihsel İncelemesi

Kaz Dağları, Türkiye'nin zengin kültürel ve tarihi mirasına ev sahipliği yapan önemli bir coğrafi bölgedir. Doğal güzellikleri ve biyolojik çeşitliliğiyle sadece bir coğrafi alan olmanın ötesinde, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış özel ve önemli bir kültürel bölgedir (Duymaz ve Şahin, 2008).

Türkiye'nin en uzun dağ sıralarından biri olan Kaz Dağları'nın uzunluğu yaklaşık yüz kilometredir. Büyük bir bölümü Balıkesir sınırları içinde kalan Kaz Dağları, mitolojik dönemlerden beri Kuzey Batı Anadolu'nun önemli kültür merkezleri arasında yer almaktadır. Bu sayede yalnızca doğal güzellikleriyle değil, tarihi ve kültürel açıdan da büyük bir önem taşır.

Ege ve Marmara Bölgeleri'ni ayıran Kazdağı, antik çağlarda İda Dağı olarak bilinirdi. Yarımada'nın en yüksek noktası olan Kazdağı, kuzey-güney doğrultusunda uzanan derin vadi ve kanyonlarıyla flora ve faunası açısından zengin bir potansiyele sahiptir. Özellikle bitki örtüsü, bölgenin ana kaynak değerini oluşturmaktadır. Bu bitki örtüsü varlığı aynı zamanda yerleşim alanlarını da belirleyen hat oluşturmaktadır. Bu hat aynı zamanda kültürel bir hat gibi görev üstlenerek kültürel toplulukları meydana getirmiştir. Kazdağı, tarih öncesi yıllarda da çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Bölgede farklı dönemlerde birçok kent ve kasaba kurulmuş ve yıkılmıştır. Bölgenin bilinen tarihi M.Ö. 2000'li yıllara kadar uzanmaktadır. Bu tarihlerde Thebe, Lyrnessos, Khrysa, Killa, Anderia, Antandros, Adramytteion, Astrya ve Gargara gibi şehirler kurulmuştur. Bu şehirler, Truva Savaşı döneminde önemli roller oynamış ve birçok mitolojik hikâyeye konu olmuştur (Duymaz, 2001).

Truva Savaşı, yaklaşık on yıl sürmüş ve sonunda Yunan güçlerinin Truva'yı ele geçirmesiyle sonuçlanmıştır. Bu savaş, bölgedeki birçok şehrin yıkılmasına ve nüfus hareketlerine sebep olmuştur. Kazdağı'nın eteklerinde yer alan şehirler, savaşın tahribatından nasibini almış ve çoğu yok olmuştur. Truva Savaşı, yaklaşık M.Ö. 1200'lerde, Yunanistan'ın Miken Uygarlığı ile Troya (Truva) arasındaki bir dizi çatışmayı ifade eder. Homeros'un İlyada ve Odysseia destanları, bu savaşın en önemli kaynakları arasındadır (Duymaz, 2001).

Kazdağı'nın her yerinden kaynak suları çıkmaktadır. 1500 metre rakımda bile yaz kış su akan kaynaklar mevcuttur. Bu nedenle midir bilinmez Homeros, İlyada destanında Kazdağı'ndan "bol pınarlı vahşi hayvanlar anası" olarak bahsedilmiştir. Edremit, Akçay ve Altınoluk'ta buz gibi soğuk ve bol miktarda içme ve kullanma suyu ihtiyacı, Kaz Dağı'nın eriyen kar sularından ve şelalelerinden karşılanmaktadır. Kaz Dağları'ndan gelen temiz orman havası ve denizin iyotlu ve oksijen bakımından zengin havası bir araya gelince, Altınoluk Şahinderesi boğazı civarı adeta bir oksijen çadırı gibi hissettirir. Bölgenin dünyanın oksijen bolluğu yönünden ilk üç yerinden biri olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle de özellikle bu bölgeye ilk göç eden gruplar kutsal olarak da kabul ettikleri bu dağlık bölgelere yerleşmişlerdir (Duymaz, 2001).

Coğrafya ve insan arasındaki bağ, yüzyıllar boyunca kesintisiz bir şekilde varlığını sürdürmüştür. Bu bağ o kadar güçlüdür ki, coğrafya sadece bir mekân olmanın ötesinde, insan için bir ev, yurt ve vatan olma özelliği taşır. Bu bağlamdaki aidiyet duygusu son derece önemlidir. İçinde var olunan mekân, aynı zamanda insanın var oluşunu temellendiren bir unsurdur. İnsanın doğası ve davranış kalıpları, üzerinde yaşadığı coğrafyanın şartlarına göre biçimlenir. Bu etkileşim sonucunda insan, yaşadığı coğrafyanın kendine özgü özelliklerini yapısında taşır ve zamanla o coğrafyaya kendi ruhunda yer eder. İnsan ve yaşadığı çevre bir bütündür ve bu bütündeki her iki unsur da birbirini sürekli etkilemektedir. İnsan, coğrafyayı şekillendirdiği gibi, coğrafya da insanı şekillendirmektedir. Bu etkileşim, insan ve coğrafya arasındaki bağı daha da güçlendirmektedir.

Türklerde dağlar, Gök Tanrı'ya yakın olması ve ona ev sahipliği yapmasıyla kutsal kabul edilir. Evrenin merkezinde bulunan dağlar, kozmik bir işleve de sahiptir. Türk mitolojisinde de dağlar, etrafındaki insanların koruyucusudur ve vatan anlayışını şekillendiren en önemli doğal varlıklardandır (Bonney, 2000: 147; akt. Duymaz, A. ve Şahin, H.İ. 2008). Bu özellikler Kaz Dağları Bölgesi'ne yurt edinme vasfı kazandırırken birçok efsanenin ve hikâyenin mekânı olmasını sağlamıştır. Kazdağı olarak da bilinen İda Dağı, dünya çapında mitoloji ve efsanelerle özdeşleşmiş bir dağdır. Kaz dağları ile ilgili iki efsane öne çıkmaktadır: Yunan efsanesi İlyada ve Sarıkız efsanesi.

Yüzyıllardır farklı kültürlerin etkileşimiyle şekillenmiş olan bu bölgedeki kültürel birikim, dağlı ve ovalı toplulukların benzersiz yaşam tarzlarını ve geleneklerini yaratmıştır ve efsanelerine, hikâyelerine konu etmiştir. Dilden dile bölgede anlatılan bir olaydan esinlenen Sabahattin Ali'nin Hasan Boğuldu hikâyesi gibi.

3.BÖLÜM

Bu çalışmanın ikinci bölümünde, Sabahattin Ali'nin yaşamı ve eserleri hakkında genel bilgiler verdikten sonra, Hasan Boğuldu hikâyesinin oluşumu ve toplumsal gerçekçilik bağlamında değerlendirilmesi ele alınmıştır.

3.1. SABAHATTİN ALİ VE HİKÂYECİLİĞİ

Sabahattin Ali'nin babası Ali Selahattin Bey, Harbiye'yi bitirerek askerliğe başlamıştır. Trablusgarp ve Balkan Savaşları'nda yaralanması nedeniyle emekli olmak zorunda kalmıştır. Çanakkale Savaşı'nda bir süre cephe ardında görevlerde bulunan Ali Selahattin Bey, savaş sona erince İzmir'de kendi işini yapmıştır. İzmir'in işgali ile birlikte ailesini de alarak Edremit'e taşınmıştır. Edremit Sabahattin Ali'yi hem çocukluğu hem de yazarlığı açısından şekillendiren bir mekân haline gelmiştir. Ali Selahattin Bey, otuzlu yaşlarında Sabahattin Ali'nin validesi Hüsniye Hanım ile evlenmiştir. Evlendiğinde oldukça genç yaşlarda olan Hüsniye Hanım, hem evlilik yaşamının getirdiği zorluklarla hem de savaşın getirdikleri ile baş etmekte zorlanmış ve ruhsal sorunlar yaşamış, intihar girişimlerinde bulunarak bir süre hastanede yatmıştır. Üç kardeşten biri olan Sabahattin Ali, ailenin en büyük çocuğu olarak dünyaya gelmiştir (Sönmez, 2013). Sabahattin Ali, 1907 yılının 25 Şubat'ında Gümölcine'de doğmuştur. Eğitim yaşamına İstanbul'da başlayan yazar, Çanakkale Edremit İptidaisi'ni tamamlayarak Balıkesir Öğretmen Okulu'nda başladığı eğitimini İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'nda sürdürmüştür. Mesleki yaşamına Yozgat'ta başlayan yazar, bir sene burada öğretmenlik yapmasının ardından kazandığı imtihan sonucu Almanya'ya gitmiştir. Almanya dönüşü devlete bağlı çeşitli kurumlarda görev almış ve 1931 yılında görevi sürecinde olumsuz propaganda çalışmalarında yer aldığı gerekçesi ile üç ay süresince tutuklanmıştır. 1935 senesinde Aliye Hanım ile evlenen Sabahattin Ali'nin bu evliliğinden bir kızı vardır. İlk ortaya çıkan şiirleri Balıkesir Çağlayan, ilk toplumsal gerçekçi öyküleri Resimli Ay dergisinde yayımlanmıştır (Sönmez, 2021). Nazım Hikmet ile hazırladıkları Resimli Ay dergisi Sabahattin Ali için yazarlık tarzının oluşumunda önemli bir alan oluşturmuştur. Yazar, halkçılık, vatanseverlik, enternasyonalizm eğilimlerini bu dergi çevresinde edindiği temeller üzerine ilerletmiştir (Tatarlı, 2014). 1934 yılında Dağlar ve Rüzgâr adlı ilk şiir kitabı, 1935'te Değirmen adlı ilk öykü kitabı yayımlanmıştır. 1937 yılında da Ses adlı öykü kitabı ve bir köy romanı

olan Kuyucaklı Yusuf yayımlanmıştır. Kuyucaklı Yusuf romanı, aile hayatını bozan öğeler içerdiği ve askerlik aleyhinde olduğu gerekçesiyle toplatılmıştır. 1940 yılında yayımlanan ve bir kent romanı olma özelliği taşıyan İçimizdeki Şeytan kitabı, Türkçülerin tepkisiyle karşılaşmış ve Sabahattin Ali ile ilgili yıpratıcı yayınlar yapılmıştır (Sönmez, 2021). Bu minvalde Nihal Atsız, “İçimizdeki Şeytanlar” adlı broşürlerde ve Orhun isimli dergide Sabahattin Ali’yi yeren yazılar yayımlamıştır (Bezirci, 1979). 1943 yılında Yeni Dünya adlı öykü kitabı ve tutkulu bir aşk romanı olan Kürk Mantolu Madonna yayımlanmıştır. 1945’te Cemil Baykurt’la Yeni Dünya gazetesini, 1946 yılında ise Aziz Nesin ile Markopaşa dergisini çıkarmıştır. Sıkıyönetimin aldığı kararla kapatılan Markopaşa dergisi, Merhumpaşa, Malumpaşa ve Ali Baba gibi farklı isimlerle yayınlanmaya devam etmiştir (Sönmez, 2021). 1947 yılında Bakanlar Kurulu’nun kararı sonucu toplatılan Sırça Köşk öykü kitabı yayımlanmıştır. Yazarlık yaşamı boyunca birçok kez sürgün edilen, para cezaları alan ve hapis yatan Sabahattin Ali, tutuklu bulunduğu sırada tanıdığı birinin aracılığıyla Ali Ertekin ile tanışır ve yurtdışına çıkmaya çalışırken yine aynı kişiye öldürülür (Sönmez, 2021).

Sabahattin Ali, küçük yaşlarda savaşa, fakirliğe, anne babası arasındaki çatışmalara, annesinin yaşadığı ruhsal çöküntülere ve intihar girişimlerine şahit olmuştur. Aile ekonomik açıdan destek olmak için seyyar satıcılık yapan yazar, sessiz-sakin, içe dönük fakat okulunda, derslerinde oldukça başarılı bir öğrencidir. Annesinin olumsuz davranış yapısından, kekeme erkek kardeşine olan düşkünlüğünden ve kendisine uygulanan şiddetten dolayı her zaman babasına daha yakın olmuştur. On dokuz yaşının başlarında babasını yitirmesi, Sabahattin Ali üzerinde oldukça derin bir keder yaratmıştır (Bezirci, 1979).

Sabahattin Ali, 1927 yılında ilk eserlerini vermeye başlayan ve hikâyelerinde gerçekçi ve eleştirel bir bakış açısıyla toplumunu anlatan bir yazardır. Almanya’ya yaptığı seyahat sırasında dünya edebiyatıyla tanışan Ali, özellikle Romantik akımdan etkilenmiş ve eserlerinde bu akımın izlerini taşımıştır. Bu süreçten sonra yazarın birçok eserinde Alman edebiyatının etkisinin yanı sıra, Rus edebiyatı ve dünya edebiyatından da esinlenmeler gözlemlenmektedir. Schiller, Goethe, Lessing, Shakespeare, Heinrich Mann, Theodor Storm ve Jacob Wassermann gibi yazarların eserlerini okuduğu ve

bunlardan etkilendiği bilinmektedir (Tatarlı, 2014). Bu etkilere ek olarak, Sabahattin Ali'nin eserlerinde 19. ve 20. yüzyıl Rus ve Alman edebiyatının da izleri görülmektedir. Natüralizm akımına yakın duran ve ilhamını hayattan alan Ali, eserlerinde Anadolu insanını, köy yaşamının zorluklarını, kahramanlarının toplumdaki yerini ve yaşadıkları uyum problemlerini, doğanın ve yaşamın insan üzerindeki etkilerini ustalıklı ele almıştır. Hikâyelerinde yer alan karakterler ve olaylar gerçekçi bir şekilde tasvir edilerek, yazar, gözlemlerine ve yaşadıklarına dayanarak toplumsal kültürü, yaşamın gerçeklerini ve haksızlıkları gözler önüne sermeye çalışmıştır (Brands, 2014).

Sabahattin Ali'nin öyküleri, Türk edebiyatında önemli bir yere sahiptir. 1927-1934 yılları arasında yazılan öykülerden oluşan "Değirmen", yazarın ilk öykü kitabıdır. Bu kitaptaki öykülerde masal öğeleri ve romantik unsurlar ön plana çıkar. Aşk, ana tema olarak işlenirken, toplumsal ve siyasal konulara pek yer verilmez. Yazar, bu öyküleri daha genç yaşta yazdığını ve olgunluk dönemi eserleri olarak görmediğini de belirtmiştir. "Değirmen"den sonra gelen "Kağrı" ve "Ses" kitaplarında, yazar toplumsal sorunlara daha fazla eğilmeye başlar. Köyün su ve toprak sorunları, jandarmaların köylülere karşı tutumu, tarla meselesi gibi konular işlenir. Aşk öyküleri de yer alsa da yazarın asıl amacı, günlük yaşamın temel çelişkilerini ve ezilen insanları anlatmaktır. Ustalık dönemi eserleri olan "Yeni Dünya" ve "Sırça Köşk"te, yazarın öykücülüğü daha da olgunlaşır. Bu kitaplarda, köylülerin yaşamının yanı sıra, aydın çevreleri, düzgün kadınlar, hapisaneler ve doktorlar gibi farklı konular da ele alınır. Alegorik hayvan masalları da bu kitaplarda yer alır. Yazar, bu masallarda yönetim ve toplumla diyalog kuramayan insanları eleştirir (Parlak, 2021).

Sabahattin Ali, olay öyküsü anlatımında usta bir yazardır. Okuyucuyu çarpıcı bir olayla öyküye bağlar, gerilimi ustaca yönetir ve sonuca bağlar. Öykülerinde toplumdaki farklı kültürleri yalın bir dille işlemiştir. Ayrıca, karakterlerin iç dünyalarını ve psikolojilerini derinlemesine analiz ederek toplumsal karakterleri gerçeğe uygun bir şekilde öykülerinde kullanır (Erkoç, 2012).

Sabahattin Ali, Türk edebiyatının en önemli öykücülerinden biridir. Öykülerinde insan gerçeğini, toplumsal gerçekleri ve kültürel farklılıkları özenle işlemiştir. Gerçekçi ve natüralist bir bakış açısıyla kaleme aldığı öyküleri, günümüzde de okunmakta ve

beğenilmektedir. Ali, edebiyatın halka ulaşması gerektiğine inanan bir yazardır. Eserlerinde yalın ve açık bir dil kullanarak, sade ve etkileyici bir üslupla okurlarına seslenir. Türk edebiyatında toplumcu gerçekçiliğin önemli temsilcilerinden biridir. Eserlerindeki gerçekçi bakış açısı, samimi dili ve güçlü karakterleri ile edebiyatımıza önemli katkılarda bulunmuştur (Şenderin, 1996).

Sabahattin Ali'nin hikâyeleri, sadece psikososyal derinlikleriyle değil, aynı zamanda toplum ve çevrenin birey üzerindeki güçlü etkilerini de gözler önüne serer. Bu eserler, toplumcu gerçekçilik, eleştirel bakış açısı, romantizm ve psikolojik gerçekçilik akımlarının harmanlandığı bir üslupla kaleme alınmıştır. Yazar, hikâyelerinde insanın duygusal ve insani yönünü, toplumun ve çevrenin acımasız kurallarıyla karşı karşıya geldiğinde yaşadığı çelişkileri ve çatışmaları ustalıkla işler (Hasdede, 2008).

Sabahattin Ali'nin eserlerinde, insan figürü, içinde yaşadığı toplumla adeta bir bütünlük oluşturur. Bu bütünlük, romantizm ve realizm akımlarının ustalıkla harmanlanmasıyla sağlanır. Yazar, insanın toplumla olan karmaşık ilişkilerini ve bu ilişkilerden doğan çatışmaları derinlemesine irdelerken, sanatın toplumun gelişmesine ve ilerlemesine katkıda bulunması gerektiğine dair güçlü bir inanç taşır (Yıldız, 2017).

Sabahattin Ali'nin eserlerinde bireyin özünde iyi olduğunu savunur. Fakat bu iyilik mutlak, gerçek bir iyilik değildir. Bu nedenle Sabahattin Ali, bireyi bulunduğu sosyo-ekonomik ve kültürel çevreyle birlikte ele alır ve değerlendirir. Bu sayede bireyin yaşadığı koşulların ve maruz kaldığı etkilerin özünü, doğasını ve davranışlarını nasıl şekillendirdiğini gösterir. Yani Sabahattin Ali'ye göre birey, toplumdan ve çevresinden izole edilmiş bir varlık değildir. Birey, çevresiyle sürekli etkileşim halindedir ve bu etkileşimler onun kimliğini ve eylemlerini belirler. Bu bakış açısıyla Sabahattin Ali, bireyselliği ve toplumsallığı birbirinden ayırmaz (Erkoç, 2012).

Sabahattin Ali'nin hikâyeleri, sadece psikolojik derinlikleriyle değil, aynı zamanda çevre ve toplumun insan üzerindeki derin etkilerini de gözler önüne seren eserlerdir. Yazar, toplumcu, eleştirel, romantik ve psikolojik gerçekçilik akımlarını ustaca harmanlayarak, insanın duygusal ve merhametli yönü ile toplum ve çevrenin acımasız kuralları arasındaki çelişkileri ustalıkla işler. Bu çelişki, yalın bir insan ve doğa sevgisi, dostluk ve adalet gibi yüce değerler ile insanı sömüren, aşağılayan ve küçümseyen yoz

değerler arasında gidip gelir. Hikâyelerde, insanın doğadan uzaklaştıkça masumiyetini yitirdiği ve güçsüzleştiği vurgulanır. Sabahattin Ali'nin kahramanları, kendileri ve toplumsal çevreleri arasında sıkışıp kalmış gibidir. Hedefleri ve yaşam anlamları belirsizdir ve çevreleriyle iletişim kurmakta zorlanırlar. Toplumla olan mücadelelerinde yenilgiyi kabullenerek kaçmayı tercih ederler. Bu kaçış, sorumluluklardan kaçıp bohem bir hayata sığınma, gerçeklerden hayallere sığınma, toplumdan uzaklaşarak doğaya sığınma veya zor yaşam koşullarından kurtulmak için ölüme yönelme şeklinde olabilir (Korkmaz, 1997).

Hasan Boğuldu hikâyesi de Sabahattin Ali'nin hayatını da şekillendiren Kaz Dağlarını ve bölgenin kültürünü gerçekçi bir yansımayla ele aldığı en önemli eserlerinden biridir.

3.1.1. Sabahattin Ali'nin Edremit Günlerinden Hasan Boğuldu Hikâyesine

Sabahattin Ali'nin Edremit ve Balıkesir ile olan bağları, onun yazar kimliğinin ve eserlerinin anlaşılması için oldukça önemlidir. Eğitim kurumları, dergiler ve edebiyat çevresiyle Edremit ve Balıkesir, Sabahattin Ali'yi besleyen ve şekillendiren önemli şehirler olarak kabul edilir. Bu şehirlerin ve bu şehirlerde tanıştığı insanların, Sabahattin Ali'nin yazar kimliğinin gelişmesinde büyük rolü olmuştur.

Sabahattin Ali'nin Edremit'te yaşadığı 1919-1922 yılları, yazarın çocukluk ve ilk gençlik yıllarını kapsar. Edremit'te, Sabahattin Ali'nin edebiyat ve sanata olan ilgisi daha da arttı. Kendi yazılarını yazmaya başladı ve Ruhi Naci Sağdıç ile birlikte "Çığır" adında bir el yazması dergi çıkardı. Edremit'te yaşadığı dönemde Sabahattin Ali, doğayla iç içe bir hayat yaşadı. Edremit'in doğal güzellikleri ve insanları yazarın eserlerinde önemli bir yer tutar. Yeni Dünya kitabında yer alan Hasan Boğuldu hikâyesi bu çevrenin kültürünün en iyi şekilde aktaran eseri olmuştur. Ayrıca, kitabı kaleme aldığı dönemde yaşadığı yoksulluk, Almanya yıllarının etkileri ve baskılar da yazarın bakış açısını ve eserlerini etkilemiştir. Sabahattin Ali, 1922 yılında Balıkesir Muallim Mektebi'ni kazandı ve Edremit'ten ayrıldı. Yine de Edremit'te yaşadığı yıllar yazarın hayatında ve eserlerinde önemli bir yere sahip oldu. Sabahattin Ali'nin Edremit'te yaşadığı ev günümüzde "Sabahattin Ali Evi" olarak müze haline getirilmiştir. Ayrıca

Edremit'te yazarın adını taşıyan bir cadde ve bir park da bulunmaktadır (Duymaz, 2016).

Kaz Dağları'nın şiirsel doğası ve Edremit şehrinin bu karşılıklar içeren tarihi dokusu, Sabahattin Ali'nin yapısını şekillendiren zıtlıklardan biridir. Sanatın çatışmadan doğduğu fikrini göz önünde bulundurursak, bu çatışmanın onun edebi bakış açısını da yansıdığını rahatlıkla görebiliriz. Edremit'in insan ve tabiat coğrafyasıyla çevrelenmiş tarihsel dokusunun birleşimi, Sabahattin Ali'nin roman, hikâye ve şiirlerinde açıkça görülmektedir.

"Benim meskenim dağlardır" mısrasını kaleme alan Sabahattin Ali'nin Kaz Dağları'na olan özel ilgisi, eserlerinde ve yaşamında açıkça görülebilen bir gerçektir. Edremit'e her geldiğinde aile bireyleriyle beraber çocukluk arkadaşı Mustafa Seyit Sütüven'i ziyaret etmenin yanı sıra, Kaz Dağları'nda bir başına uzun yürüyüşler yapmak da onun değişmez bir alışkanlığıydı. Bu gezilerden birinde başına gelen ve eşine mektupta öykü tadında anlattığı olay, onun doğayla olan derin bağını ve dağlara karşı duyduğu saygıyı bir kez daha gözler önüne seriyor. Mektupta bahsi geçen olayda, Sabahattin Ali, Kaz Dağları'nda tek başına gezerken, iki casus yakalandıktan sonra karanlıkta kaybolan ve kahverengi kıyafetli, pembe çerçeveli gözlük takan, güdük, topluca ve kumral bir ajan olarak tarif edilen firariyi arıyorlar. Tarife uyan Sabahattin Ali, Paşa Dağları'ndaki Yörük ve Türkmen obalarının yaylalarında korucular tarafından yakalanıyor. Köyden köye götürülürken, neredeyse elleri arkadan bağlanacak duruma geliyor. Neyse ki telefon olan bir köye ulaşarak kaymakamla iletişime geçiyor ve tanıdık olmasının da yardımıyla serbest bırakılıyor (F. Ali 1997: 81).

Sabahattin Ali'nin "mesken"i olarak nitelendirdiği dağlar, yalnızca Kaz Dağları ile sınırlı değildir. Madra dağı, Paşadağları ve Cunda tepecikleri gibi birçok coğrafi alan da onun eserlerinde ve ruhunda yer edinmiştir. Hasan Boğuldu' nun hikâyesinin geçtiği mekânlar, Yörük ve Türkmen obalarının yaylaları ve eşkıya yatakları da dağlardır.

O dönemin Türk kültür yapısında ve edebiyat dünyasında fazlaca yer alan mitoloji temelli Nev-Yunanilik akımının etkisiyle Kaz Dağları, tam anlamıyla bir sanat ve edebiyat mekânı haline oluşturmuştur. Sabahattin Ali de bu akımdan etkilenecek, Kaz

Dağları'nın doğal güzelliğini ve gizemli atmosferini eserlerinde ustalıkla işlemiştir. Dağlar, Sabahattin Ali için sadece bir doğa harikası değil, aynı zamanda özgürlük ve huzurun da sembolüdür. Doğayla iç içe olmak, onun ruhunu besler ve ona ilham verir. Dağlarda yaptığı uzun yürüyüşler, düşüncelerini netleştirmesine ve yeni eserler üretmesine yardımcı olur (Duymaz, 2016).

Sabahattin Ali'nin eserlerinde doğa tasvirleri oldukça önemli bir yer tutar. Özellikle Kaz Dağları'nı anlatan şiirleri ve hikâyeleri, doğanın güzelliğini ve insanoğlunun doğayla olan ilişkisini etkileyici bir şekilde anlatır. Sabahattin Ali, döneminin beraberinde getirdiği siyasal ve tarihsel olaylar arasında, kendisini yetiştiren coğrafyanın sözlü kültürü ile tasavvuftan beslenen şehirli kültürü bünyesinde sentezleyerek özgün bir sanatçı olmuştur. Edremit ve Balıkesir'in sunduğu insan ve doğa zenginliği, teşvik eden öğretmenler ve dostlar, gelişmekte olan edebiyat ortamı, Sabahattin Ali gibi endemik bir sanatçının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Özellikle Hasan Boğuldu hikâyesi, bu coğrafi ve kültürel sentezin en güzel örneklerinden biridir.

4.BÖLÜM

Bu bölümde, Hasan Boğuldu hikâyesinin kültürel öğeleri mercek altına alınarak, bu kültürel izlerin günümüze yansımaları incelenmektedir. Hikâyede yer alan motifler, semboller ve gelenekler, Türk kültürüne dair önemli bilgiler sunarken, bu bilgilerin günümüzde nasıl algılandığı ve yorumlandığı da ele alınmıştır.

4.1. HASAN BOĞULDU HİKÂYESİ VE İÇERİK ANALİZİ

4.1.1. Hasan Boğuldu Hikâyesi

Ünlü Türk öykü ustası Sabahattin Ali'nin ölümsüzleştirdiği "Hasan Boğuldu" hikâyesi, Edremit yöresinde anlatılan üzücü bir aşktan ilham alır. Sabahattin Ali, yörede anlatılan bu trajik hikâyeyi bölgenin anlatıcılarından dinlemiş ve ona edebi bir biçim kazandırarak hikâyeyi ölümsüzleştirmiştir. Sabahattin Ali, okuyucusuna da kendisi gibi dinleyici boyutu kazandırarak hikâyesini kurgulamaya başlar. Çevreyi tanımaya gelen misafirin köy kahvesinde durup, dinlenmesi ve dağ köyüne gidebilmesi için rehberlik eden Yörük kızı Hacer'in ağzından hikâyeyi okuyucuya aktarır. Bu bölümü dış öykü olarak ele alabiliriz (Balcı, 2007).

Sabahattin Ali'nin "Hasan Boğuldu" hikâyesi, yazarın en meşhur ve en çok üzerinde konuşulan eserlerinden biridir. Hikâye, ovalı Hasan ile dağlı Emine'nin imkânsız aşkını destansı bir şekilde anlatır. Hikâye, anlatıcının Kazdağı'ndaki bir dağ obasına yaptığı yolculuk ve yolculuğuna rehberlik etmesi için tanıştırılan Yörük kızı Hacer'in sohbeti ile çerçevelenmiştir. Yolcu, Hacer'den Hasan ve Emine'nin trajik aşk hikâyesini dinler.

Sabahattin Ali'nin "Hasan Boğuldu" adlı bu hikâyesi, metinlerarasılık açısından oldukça zengin bir eserdir. Hikâye, iç içe geçmiş iki anlatıdan oluşmaktadır. İç anlatı, folklorik bir halk efsanesinden yola çıkan bir anlatıysken, dış anlatı bu folklorik anlatıyı sunan bir çerçeve görevi görmektedir (Balcı, 2007). Bu durum, bir anlamda metinlerarasılık veya söylemlerarasılık aracılığıyla yeni bir temele oturan öyküleme olarak yorumlanabilir.

Aktulum'un da ifade ettiği gibi, folklorik bir ürün yeni bir ortamda, yeni bir dille, yapı ile söz dağarcığıyla, imge ve simgelerle yeniden kurgulandığında "sürer", "yaşama döner" ve "güncellenir" (2015, s. 9). Bu bakımdan Emine ile Hasan'ın halk anlatısına dönuşmüş olan aşkı, Sabahattin Ali'nin öyküsünde yeniden canlanır. Suya atılan bir taşın oluşturduğu dalgalar gibi, metinlerarası ilişkiler aracılığıyla bir metnin anlam evreni genişler, yayılır ve derinleşir (Gökalp-Alpaslan, 2007, s. 9; akt. Özdarıcı, 2022).

Her şeyi bilen ve üçüncü tekil şahıstan anlatanların metinleri, sanki hikâyenin üzerinde duran bir üst dil gibidir. Gerçekçi kurguda bu tür metinler, hikâyenin içinde doğrudan eleştiri veya yorum konusu olmazlar. Hikâyenin kendi sesi olduğu için sorgulanmaları zor olsa da yazara göre her şeyi bilen anlatıcıların her söylediğine inanmak için bir sebep de yok. Nitekim kurgusal eserler, karakterlere ve olaylara, okurun sorgulamak isteyeceği gizli veya açık özellikler yükleyebilirler (Balcı, 2007).

İç içe geçmiş iki öykünün temelinde oturan "Hasan Boğuldu" öyküsü, anlatım zamanı temel yapı olarak ölçüt kabul edilerek altı kesitte incelemek mümkündür. Oluşturulan altı kesitten üçü dış öyküye, ikisi iç öyküye ve biri de dış öyküden iç öyküye akışı sağlayan bağlantı bölümüne aittir.

1. Kesit: Dış Öykü - Kahvenin ve kahvecinin tanıtımı, Hacer'in kahvedeki varlığı

2. Kesit: Dış Öykü - Hasan'ın kahvedeki varlığı, Hacer'in Hasan'a hikâyeyi anlatmaya başlaması

3. Kesit: Dış Öykü - Hikâyenin sonu, Hacer'in ve Hasan'ın kahveden ayrılması

4. Kesit: Bağlantı Bölümü - Hasan'ın ve Hacer'in hikâyeye dâhil olması, iç öyküye geçiş

5. Kesit: İç Öykü - Emine ve Hasan'ın tanışması, aşkları ve yaşadıkları zorluklar

6. Kesit: İç Öykü - Emine'nin ve Hasan'ın ayrılması, Hasan'ın ölümü

İç öykü, dış öyküye kipliklere dayalı bir ilişki ile bağlanır. Dış öykü geçmiş zaman kipinde (geçmiş hikâyeye) anlatılırken, iç öykü geniş zaman kipinde (genel hikâyeye)

aktarılır. Bu bağlantı kesiti, dış öyküye ait bir kesit olarak değerlendirilebileceği gibi, eyleyen şemasında ve anlatı izlencesinde "iç öykü" de bulunduğundan ara bir kesit olarak da incelenebilir.

Hasan, Zeytinli köyünde annesiyle yaşayan ve bostancılıkla geçinen uysal, ovalı bir gençtir. Emine ise Yüksek obalı – dağlı, güçlü kuvvetli bir Yörük kızıdır. İki gencin tanışması ve âşık olması, Emine'nin erzak almak için ovaya indiği bir gün gerçekleşir. Hasan, kısa sürede Emine'ye âşık olur ve ona evlenme teklifi eder. Fakat Emine, bu teklifi gerçekçi bir şekilde değerlendirir ve iki farklı kültürün, yaşam şeklinin insanları oldukları için bu aşkın imkânsız olduğunu bilir.

Hikâyede, dağlı ve ovalı yaşam tarzlarının farklılığı ve bu farklılığın iki gencin aşkı üzerindeki etkisi vurgulanır. Emine, dağların sertliğinde yetişmiş, güçlü ve bağımsız bir kızıdır. Hasan ise ovaların yumuşaklığında yetişmiş, daha narin ve duygusal bir gençtir. Emine, Hasan'ı obasına götürmeyi düşünür fakat obada onu yadırgayacaklarından ve küçümseyeceklerinden endişe duyar. Hasan ise Emine'nin sevgisi için her şeye razıdır ve dağlara çıkmaya hazırdır.

Emine'nin ailesi, Hasan'ı test etmek için ona 40 okka tuz çuvalını dağ obasına kadar taşıma görevi verir. Hasan, bu zorlu görevi tamamlayamaz ve pes eder. Emine ise obaya geri dönerken Hasan'ın arkasından gitmeyi reddeder. Hasan, Emine'nin gidişine dayanamayarak Gökbüvet Şelalesi'ne atlayarak yok olur. Emine de Hasan'ı kaybetmenin acısına dayanamayarak Hasan'ı son olarak bıraktığı yere gelir ve kendini asarak canına kıyar. O günden sonra Gökbüvet'in adı "Hasan Boğuldu" olarak anılır ve dallarını büvetin sularına sallayan çınar "Emine Çınarı" olarak bilinir.

4.1.2. Hasan Boğuldu Hikâye- İçerik ve Kültür Analizi

Hasan Boğuldu hikâyesi, Kaz Dağı'nın eşsiz atmosferinde şekillenen ve Türkmen köylülerinin söylencelerinde önemli bir yer tutan Sarıkız Efsanesi'nden de esintiler içeren bir çalışmadır. Bu efsane, coğrafi bağlamında köklü bir tarihi olan Hasan Boğuldu Şelalesi'nin etrafında dönmektedir. Hikâye, kadın anlatıcı Hacer tarafından anlatılan ve Emine'nin kültürel açıdan girdiği çıkmazını içeren bir yolculuktur.

Hasan Boğuldu hikâyesi, aşkın ve bireysel özgürlüğün, kültürel çatışmalar ve geleneklerin gölgesinde nasıl şekillendiğini gözler önüne seren zengin bir metindir. Hikâyenin içerik analizi aracılığıyla, kültürel çatışmaların, aile yapısının ve bireysel arzuların iç içe geçtiği karmaşık duygusal ve toplumsal dinamiklerin farkına varılmaktadır.

Hasan ve Emine'nin hikâyesi, dağlı ve ovalı topluluklar arasındaki kültürel farklılıkların, göçebe ve yerleşik yaşam tarzları arasındaki çatışmanın somut bir örneğidir. Bu çatışma, karakterlerin kimliklerini, ilişkilerini, ailelerine olan bağlılıklarını ve içinde buldukları toplulukların yaşam şekline etkilerini derinden etkilemektedir. Hasan'ın Emine'ye olan aşkı, onu geleneklerinden ve yerleşik kültüründen uzaklaştırarak, dağlarda farklı bir kültürde yaşam sürmeye itmiştir. Ancak bu tercih, ailesinin ve toplumunun normlarıyla çatışmaktadır, bu da Hasan ve Emine'nin aşklarını sürdürürebilmek için aşmaları gereken büyük engeller oluşturmaktadır.

Emine ve Hasan hikâyesi, aşkın ve vefanın zorlu sınavlardan geçtiği, geleneklerin ve yaşam koşullarının insan kaderini belirlediği trajik bir öyküdür. Hikâyede, doğanın güzelliği ve vahşeti ile insan ruhunun karmaşıklığı etkileyici bir şekilde tasvir edilir.

Hikâyede kullanılan söylemler ve göstergeler, bu çatışmayı ve karakterlerin içsel dünyalarını anlamamızı sağlayan zengin sembolik anlamlar taşır. Dağların zorluğu ve özgürlüğü, ovaların ise rahatlığı ve geleneksel düzeni temsil etmesi; Emine'nin heybesi ve Hasan'ın zeytinlikleri, karakterlerin kişilik özelliklerini ve karşı karşıya oldukları kültürel farklılıkları simgeler. Bu semboller aracılığıyla hikâye, bireysel arzular ile toplumsal beklentiler arasındaki farkları vurgular.

Romantik aşkın idealizmi, hikâyede önemli bir yer tutar. Hasan ve Emine'nin aşkı, bireysel özgürlük ve kimlik arayışının bir ifadesi olarak sunulur. Ancak bu aşk, ailelerinin ve toplumunun beklentileriyle sıkı bir mücadele içindedir. Her ikisi de kendi değerlerini ve geleneklerini sorgulamak, hatta bazen onlardan vazgeçmek zorunda kalır. Bu süreç, aşkın sadece iki kişi arasındaki bir duygu değil, aynı zamanda bireyin toplum içindeki yerini ve kimliğini belirleyen bir güç olduğunu gösterir.

Sonuç olarak, Hasan Boğuldu hikâyesi, kültürel çatışmaların ve aile baskısının aşk üzerindeki etkisini, karakterlerin bireysel özgürlüklerini nasıl aradıklarını ve bu süreçte karşılaştıkları zorlukları derinlemesine inceler. Hikâye, aşkın ve özgürlüğün, gelenekler ve toplumsal normlarla nasıl iç içe geçtiğini ve bireylerin bu dinamikler arasında kendi yollarını nasıl bulmaya çalıştıklarını anlatır. Bu bağlamda, Hasan Boğuldu, sadece bir aşk hikâyesi değil, aynı zamanda kültürel farklılıkların ve toplumsal baskıların bireyler üzerindeki etkisini gözler önüne seren bir sosyal inceleme olarak da değerlendirilebilir.

“Hasan bostanları Emine'nin heybesine doldururken:

‘Yörük kızı!’ demiş, ‘Yükün ağır oldu. Kazdağı'nın yolu çetindir, nasıl çıkacaksın?’

Emine onun yüzüne gülüvermiş de:

‘Ne sandın düz ovalı demiş, ‘Biz dağlıyız, sizin boş çıkamadığınız bayıra biz kırk okka yükü çıkarız!’

Hasan önüne bakmış, Emine yoluna gitmiş, ama ertesi Pazar yine onun sergisine varmış”

(Ali, 2015, s.116)

Kitaptan yaptığımız bu alıntı da Yörüklerin yaşam tarzı, zorlu çevre koşullarına karşı gösterdikleri aşırı direnç ve karakterlerin birbirleriyle olan ilişkileri ele alınıyor. Emine'nin dağları aşma konusundaki özgüveni ve Hasan'ın bu duruma tepkisi, hem karakterlerin derinliğinin hem de çevresel bağlamın örnekleri olarak değerlendiriliyor. Bu karşılıklı konuşmalar, yazarın kültürel ve sosyal ilkeleri karakterler aracılığı ile aktarma kapasitesini gösteriyor.

“ ‘Uğurlar olsun, yörük kızı! Sen hangi obadansın?’ [...]

‘Sana da uğurlar olsun, sarı oğlan! Ben Yüksekobalı'yım, sen nerelisin?’

[...]

‘Ben Zeytinli'denim... Köye kadar yolumuz bir... Heybeni eşeğin üstüne at da rahat git!..’

‘Olmaz! Ovada heybeyi eşeğe taşıtırsam, koca dağa bu yük ile nasıl çıkarım?’” (Ali, 2015, s.117)

“ ‘Ne ben senin köyünde edebilirim ne sen benim obamda [...]. Artık sen beni unut, ben de seni unutayım...’ ” (Ali, 2015, s.118)

“ *[B]en dağlıyım, bu çukur ovalarda kalamam. Köyünüzün eli kınalı kızlarına karışmam, senin içine dert olur... Kızılbaş kızı geldi de Hasan'ı elimizden aldı derler, benim içime dert olur... Yörük kızı dağdan köye, çadırdan eve inmemeli...’* ” (Ali, 2015, s.118)

“ *‘Ovada büyüyen dağda yapamaz... Dağın suları serindir ama yolları sarptır, kışı çetindir... Kar altında odun kesmek, bahçede bostan ekmeye benzemez. Benim erim diye götürdüğüm adamı obamızın yiğitleri kınamamalı!.. Ben seni bildim, artık gözüme hiçbir yiğit görünmüyor; ama anamın, babamın, akramın yanında seni küçük düşüremem.’* ” (Ali, 2015, s.117)

İlk alıntı, iki karakter arasındaki ayrılığı ve bu ayrılığın nedenini vurgular. "Köy" ve "oba" kelimeleri, sadece fiziksel mekânları değil, aynı zamanda farklı yaşam tarzlarını, kültürel değerleri ve toplumsal yapıları temsil eden göstergelerdir. Bu ayrım, karakterlerin birbirlerinin dünyalarında yer bulamayacakları kadar farklı olduğunu simgeler.

İkinci alıntı, karakterin kimliğine ve kökenine odaklanır. "Dağlıyım" ifadesi, karakterin kimliğini, kökenini ve yaşam tarzını vurgular. "ukur ovalar", "kyünüzün eli kınalı kızları" gibi ifadeler, fiziksel ve kültürel farklılıkları betimler. Bu, bireylerin kökenlerinin ve sosyal kimliklerinin, belirli bir topluluk içinde nasıl algılandığını ve kabul edildiğini gösterir. Ayrıca, "Kızılbaş" ve "Yörük" gibi terimler, tarihsel ve sosyal bağlamlarda derin anlamlar taşıyan etnik ve kültürel kimlik göstergeleridir.

Üçüncü alıntı, doğa ve kültür arasındaki ilişkiyi vurgular. "Ovada büyüyen dağda yapamaz" ifadesi, insanların doğdukları ve büyüdükları çevrenin, yetenekleri ve yaşam tarzları üzerindeki etkisini simgeler. "Dağın suları serindir ama yolları sarptır, kışı çetindir..." gibi ifadeler, dağ yaşamının zorluklarını ve güzelliklerini betimler. Bu, karakterin iç dünyasını ve çevresine olan bağlılığını yansıtırken, aynı zamanda toplumsal beklentiler ve bireysel arzular arasındaki çatışmayı da gösterir.

"Yörük kızı dağdan köye, çadırdan eve inmemeli": Bu cümle, Yörüklerin göçebe yaşam tarzını ve bu yaşam tarzının kadınlar üzerindeki etkisini vurgular. "Dağdan köye", "adırdan eve" ifadeleri, sadece fiziksel mekân değişikliğini değil, aynı zamanda yaşam biçimi, kültürel değerler ve sosyal normlar açısından büyük bir geçişi simgeler. Bu geçiş, Yörük kültürü ile yerleşik köy hayatı arasındaki farklılıkları ve çatışmaları

gösteren önemli göstergelerdir. Bu cümle, ayrıca bireysel tercihler ile toplumsal beklentiler arasındaki çatışmayı da ortaya koyar.

"Anamla, babamla danıştım; onlar da emmilerimle danıştılar...": Bu ifade, aile içi iletişim ve karar alma sürecini gösterir. Burada, bireyin yaşamındaki önemli kararların aile bireyleri ve yakın akrabalar ile istişare edilerek alındığı bir kültürel pratik vurgulanır. "Ovalıya varanın, ovalıdan kız alanı olduğunu gören yok. Deli kız, deli kız! Dediler." cümleleri, toplumsal normlar ve kültürel tabular çerçevesinde, farklı topluluklar arasında evliliklerin nadir görüldüğünü ve bu tür birlikteliklerin dışlanma veya yargılama ile karşılaşabileceğini işaret eder.

"Bir sınavı bak bakalım, senin yiğidin Kazdağı'ndaki Yörük Emine'ye er olacak adam mı?": Bu cümle, bir nevi meydan okumayı ve testi simgeler. "Kazdağı'ndaki Yörük Emine" ifadesi, belirli bir coğrafya ve sosyal çevreye ait bir karakteri tanımlar, bu da kişinin kökeninin ve sosyal kimliğinin önemini vurgular. Bu test veya sınama, erkeğin kadının toplumsal ve kültürel çevresine uyum sağlayıp sağlayamayacağını, dolayısıyla "er olup olmadığını" sorgular.

Asırlar boyunca coğrafya ve insan, birbirini tamamlayan iki etmen olarak var olmuştur. Aralarındaki kuvvetli bağ yok yasılamaz. En genelinden özeline, gök sema altındaki tüm coğrafya, insan için hane, memleket, vatan olma özelliğini üstlenir. Bu bağlamda aidiyet olgusunu temellendirir. Mekân, ayrıca insanın var olmasını sağlayan bir etmendir. İnsan doğası ve davranış kalıpları, yaşanılan coğrafyanın beraberinde getirdiği şartlara uygun biçimde şekillenir. Dolayısıyla insan, hayatını devam ettirdiği coğrafyaya özgü kültürel özellikleri bünyesinde taşır ve zaman içinde var olunan mekâna kendi ruhunu nakşeder. Mekân, insanın davranış şekillerini, mizacını ve karakterini etkileyen, zaman zaman çatışma unsuru olabilecek bir özellikte karşımıza çıkar. İnsan, var olduğu çevreyle bir bütündür ve onunla sürekli etkileşim hâlinindedir. Onu çevreleyen mekândan ayrı düşünülemez. "Uzam, olay örgüsünün, bir başka deyişle entrikanın gelişmesine olanak sağlar. Bir alan – mekân değişimi, birbirini çok seven iki kişiyi ayırır. Aşk romanlarının ve hikâyelerinin çoğunda, uzam sevgilileri birbirinden ayıran engelleyici eyleyen rolü oynar" (Kıran, 2003, s. 207).

4.1.3. Hasan Boğuldu Hikâyesinin Günümüzdeki Yansımaları-İzleri

Sabahattin Ali'nin usta kalemiyle kaleme alınan Hasan Boğuldu hikâyesi, sadece sürükleyici bir aşk hikâyesi olmanın ötesinde, dağlı ve ovalı toplulukların kültürel farklılıklarını ve bu farklılıkların geleneklere yansımalarını anlatan bir eserdir. Hikâyede, dağlı topluluğun temsilcisi olan Emine ile ovalı topluluğun temsilcisi olan Hasan arasındaki imkânsız aşk, bu kültürel farklılıkların çarpıcı bir örneğidir. Hasan ve Emine'nin aşkı, yaşadıkları dağlı ve ovalı topluluklar arasında birçok kültürel farklılığın göze çarpmasına neden olmuştur. Bu farklılıklar, yaşam koşullarından, giyim kuşamdan, yeme içme alışkanlıklarına, aile ve toplum yapısından, eğlence ve kutlamalara kadar birçok alanda kendini göstermektedir.

Dağlı topluluğun giyim kuşamı daha sade ve işlevseldir. Yünlü kumaşlardan yapılan elbiseler ve şalvarlar, bu topluluğun giyim tarzını oluşturur. Ovalı topluluğun giyim kuşamı ise daha gösterişli ve renklidir. İpekli kumaşlar, süslemeler ve takılar bu topluluğun giyim tarzında öne çıkan unsurlardır. Dağlı topluluğun yeme içme alışkanlıkları daha basit ve doğaldır. Kendi ürettikleri ürünlerle beslenirler ve et, süt ürünleri ve sebzeler temel besin kaynaklarını oluşturur. Ovalı topluluğun yeme içme alışkanlıkları ise daha çeşitli ve zengindir. Et, sebze, meyve ve tahılların yanı sıra, balık ve deniz ürünleri de bu topluluğun besin kaynakları arasındadır.

Dağlı topluluklarda aile ve toplum bağları daha güçlüdür. Aile büyükleri saygı görür ve aile içi dayanışma önemlidir. Topluluk üyeleri birbirine yardım eder ve zorlukları birlikte aşmaya çalışırlar. Ovalı topluluklarda ise aile ve toplum bağları daha zayıftır. Bireysellik ön plandadır ve aile içi ilişkiler daha özgürlükçüdür. Dağlı topluluklarda eğlence ve kutlamalar genellikle doğayla iç içedir. Yaylalarda şenlikler düzenlenir, halaylar çekilir ve türküler söylenir. Ovalı topluluklarda ise eğlence ve kutlamalar daha çok düğünler, festivaller ve özel günler gibi ortamlarda gerçekleşir.

Hasan Boğuldu hikâyesinde işlenen dağlı ve ovalı toplulukların kültürel farklılıkları günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Bu farklılıklar, aynı bölgenin farklı kesimlerinde yaşayan insanların yaşam tarzlarında, gelenek ve göreneklerinde ve hatta siyasi görüşlerinde kendini göstermektedir.

Ancak, günümüzde küreselleşmenin ve modernleşmenin etkisiyle bu farklılıklar giderek azalmaktadır. Farklı bölgelerdeki insanlar birbirleriyle daha fazla iletişim kurmakta ve birbirlerinin kültürlerini daha iyi tanımaktadır. Bu durum, kültürel öğelerin birbirleriyle etkileşime girmesine ve yeni bir kültür sentezinin oluşmasına yol açmaktadır.

Sabahattin Ali'nin Hasan Boğuldu hikâyesi, dağlı ve ovalı toplulukların kültürel farklılıklarının ve bu farklılıkların geleneklere yansımalarının önemli bir örneğidir. Hikâye, bu farklılıkların hem güzelliklerini hem de zorluklarını gözler önüne sermektedir.

5.BÖLÜM

5.1. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, deseni, çalışma grubu, araştırmada kullanılan ölçme araçları, verilerin toplanması ve değerlendirilmesi hakkında bilgi verilmiştir. Dağlı ve Ovalı topluluklarının kültürel bellekleri üzerine sosyolojik bir alan araştırması gerçekleştirdiğimiz bu çalışmanın bu bölümü Metodolojiye ayrılmıştır. Kültürel Antropoloji'nin ve sosyolojinin imkânlarından ve bakış açılarından yararlanılarak gerçekleştirilen bu çalışmada kültür, kültürel oluşumu-değişimi, coğrafyanın yaşam tarzları üzerindeki etkisi belirleyici olmuştur. Araştırma kavramsal haritası Sabahattin Ali'nin Hasan Boğuldu hikâyesini göz önünde tutarak gerçekleştirilmiştir.

5.1.1. Araştırmanın Metodolojisi

Bu araştırma nitel araştırma yönteminin etnografik (kültür analizi) deseniyle tasarlanmıştır. Etnografi, "insan" anlamına gelen "etno" ve "betimleme, tasvir etme" anlamına gelen "grafi" kelimelerinin birleşiminden oluşur. Bu araştırma yöntemi, ortak bir kültüre sahip grupların davranışlarını, deneyimlerini, kültürel yönlerini ve günlük yaşam pratiklerini inceleyerek kültürün kodlarını çözmeye çalışır. Farklı veri toplama yöntemlerini kullanarak geniş bir bakış açısı sunmayı amaçlar.

Araştırmada nitel yöntemin etnografik deseninin kullanılmasının nedeni; Etnografik araştırmanın, antropoloji, sosyoloji, eğitim bilimleri ve psikoloji gibi birçok farklı alanda kullanılmasıdır. Bu yöntem, kültürlerin ve insanların karmaşık dünyasını anlamak ve yorumlamak için değerli bir araçtır.

Bu çalışma, dağlı ve ovalı toplulukların gelenek ve inançlarını derinlemesine incelemek için nitel araştırma yöntemlerinden etnografik (kültür analizi/bilimi) yaklaşımını benimsenmiştir. Çalışmada Hasan Boğuldu hikâyesi, Kaz Dağları Bölgesi'nde yaşayan dağlı ve ovalı toplulukların coğrafi ve kültürel aktarımını ve günlük yaşam biçimlerini incelemek için bir araç olarak kullanılmıştır. Hikâyenin içerik analizi yapılarak bu grupların kültürel belleğini yansıttığına dair göstergeler araştırılmıştır. Ayrıca, hikâyenin tarihsel ve coğrafi bağlamları da bu toplulukların yaşam şekilleri açısından

değerlendirilmiştir. Hikâye inceleme tekniği, nitel araştırma yöntemlerinden biridir. Bu teknikte, bir hikâyedeki unsurlar ve bunların anlamları derinlemesine analiz edilerek, hikâyenin yazıldığı toplum hakkında bilgi edinmek amaçlanır. Görüşmeler, gözlem ve doküman analizi gibi çeşitli veri toplama teknikleri kullanılarak, bu toplulukların kültürel mirasının ve günlük yaşamlarının kapsamlı bir portresi oluşturulmuştur. Kaz Dağları Bölgesi'nde yapılan alan çalışmaları kapsamında, hikâyede geçen bölge ziyaret edilmiş, bireylerle görüşmeler yapılarak, günlük yaşamları gözlemlenmiştir. Bu saha çalışmaları, bu grupların kültürel miraslarını güncel bağlamda anlamak için önemli bir rol oynamıştır. Alan/saha çalışması, araştırmacının doğrudan doğal ortamda veri topladığı bir araştırma yöntemidir. Bu yöntem, nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılır ve gözlem, görüşme, anket ve doküman incelemesi gibi çeşitli veri toplama tekniklerini içerir. Sonuç olarak, literatür bilgileri, çalışma alanından toplam 50 kişiden elde edilen bilgiler ve alanda yapılan gözlem ve incelemelerle edilen bilgiler bütüncül olarak ilişkilendirilmek analiz yapılmıştır.

5.1.2. Alan Çalışması

Bu çalışmada Sabahattin Ali'nin Hasan Boğuldu hikâyesinin analizinin yolunu açtığı derinlemesine mülakat tekniği kullanımı ile etnografik bir araştırma yöntemi benimsenmiştir. Etnografik araştırma, araştırmacının farklı bir kültürün gündelik yaşamına katılması, gözlemler kaydetmesi ve "yerli bakış açısına" girmeye çalışması ile karakterize edilir. Boas ve Malinowski, bu metodun kurucuları olarak kabul edilir ve ikisi de farklı toplumlarda alan çalışmaları yürütmüştür (Colleyn ve Auge, 2005: 75; akt. Aydın, 2018).

Sosyolojik alan araştırmaları, kuramsal bilgi ve teknik becerilerin yanı sıra belirli bir karakter ve mizacı da gerektirir. Bazı insanlar, özellikle de rahat olmayan ve sağlıklı koşullarda yalnızlık çekmeye tahammül edemezler. Diğerleri ise gereken entelektüel ve duygusal iletişimi kuramazlar. Araştırmacı, yerli toplumu anlamak istiyorsa, bunu sadece not defterlerinde değil, içinde de hissetmelidir. Hem medeni olmayan biri hem de bir Avrupalı olarak düşünme ve hissetme yeteneği kolayca elde edilemez. Bu konuda başarılı olmak için kişinin kendisini tamamen araştırmaya adayabilmesi ve aynı

zamanda herkesin sahip olmadığı sezgisel güçlere sahip olması gerekir (Pritchard, 2005: 80; akt. Aydın, 2018).

5.1.3. Araştırmanın Konusu

Türkiye'nin kuzeybatısında, zengin doğal ve kültürel miraslarıyla bilinen Kaz Dağları Bölgesi'ndeki toplulukların kültürel yapıları üzerine yoğunlaşan bu çalışma, bölgenin tarihi ve coğrafi özelliklerinin, toplulukların kültürel hafızaları ve yaşam tarzları üzerindeki etkilerini detaylı bir şekilde ele almayı amaçlamaktadır. Araştırmanın merkezinde, Sabahattin Ali'nin "Hasan Boğuldu" hikâyesinde betimlenen Zeytinli ve Oba köylerini de içine alan Kaz Dağları Bölgesi'ndeki Dağlı ve Ovalı topluluklar arasındaki kültürel farklılıklar ve bu farklılıkların çevresel koşullarla etkileşimleri yer almaktadır.

5.1.4. Araştırmanın Amacı

Bu bilimsel çalışmanın amacı, Kaz Dağları Bölgesi'nde yaşayan dağlı ve ovalı toplulukların kültürel hafızasını ve yaşam biçimlerini derinlemesine incelemektir. Çalışma, özellikle Sabahattin Ali'nin "Hasan Boğuldu" hikâyesini içerik analizi yöntemiyle ele alarak, bu hikâyede anlatılan kültürel yapının zaman içindeki değişimini anlamayı hedeflemektedir. Bu amaç doğrultusunda, Kaz Dağları Bölgesi'nin tarihsel ve coğrafi yapısının incelenmesi ve bölge halkının günlük yaşamlarına dair ayrıntılı bir etnografik araştırma yapılması planlanmıştır.

Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan etnografik desen (kültür analizi) kullanılmıştır. Sabahattin Ali'nin "Hasan Boğuldu" hikâyesinin metni içerik analizi yöntemiyle detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu analiz, hikâyede yer alan dağlı ve ovalı karakterlerin kültürel kimliklerini, yaşam tarzlarını ve toplumsal rollerini anlamayı amaçlamaktadır. Metin analizi, karakterlerin yaşam biçimleri, gelenekleri ve coğrafyanın yaşamlarına etkileri üzerine yoğunlaşmıştır.

Ayrıca, bölgenin tarihsel ve coğrafi yapısını daha iyi anlamak amacıyla haritalar ve coğrafi veriler kullanılmıştır. Bu veriler, coğrafyanın kültür üzerindeki etkisini ve göç hareketlerinin bölgedeki kültürel çeşitliliğe katkısını göstermektedir. Alan araştırması kapsamında, Kaz Dağları Bölgesi'nde yaşayan bireylerle yapılan görüşmeler ve

gözlemler, çalışma için önemli bir veri kaynağı olmuştur. Bölgeye yapılan ziyaretlerde, halkın günlük yaşamı, gelenekleri ve kültürel pratikleri yerinde incelenmiş, böylece yazılı metinlerle saha verileri arasında bir bağ kurulmuştur.

Sonuç olarak, bu çalışma Kaz Dağları Bölgesi'nde yaşayan dağlı ve ovalı toplulukların kültürel belleği ve yaşam biçimleri hakkında kapsamlı bir anlayış ortaya koymayı amaçlamaktadır. Elde edilen bulgular, bu toplulukların kültürel dinamiklerini, coğrafyanın ve göçlerin kültürel yapılar üzerindeki etkilerini ve Sabahattin Ali'nin "Hasan Boğuldu" hikâyesinin bu bağlamda nasıl bir rol oynadığını göstermektedir. Çalışma, bölgenin kültürel zenginliğini ve çeşitliliğini vurgularken, kültürel kimliklerin nasıl şekillendiğini ve dönüştüğünü de ortaya koymayı hedeflemektedir.

5.1.5. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi benimsenmiş ve veri toplama tekniği olarak yüz yüze görüşme ve odak grup görüşmesi kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin tercih edilmesi, dağlı ve ovalı kültüründeki sözlü geleneklerin kültür aktarımındaki önemini de vurgulamaktadır.

Dağlı ve ovalı kültürleri, tek bir anket veya testle ölçülemeyecek kadar karmaşık ve çok boyutlu kavramlardır. Bu nedenle, bu kültürlerin ayrıntılı incelemelerini ve derinliklerini anlamak için nitel araştırma yönteminin esnekliği ve derinlemesine inceleme imkânı sunmaktadır. Bu toplulukların kültürlerinde sözlü gelenek ve hikâye anlatımı önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle, bu kültürlerin özünü anlamak için yüz yüze görüşmeler ve odak grup görüşmeleri gibi sözlü veri toplama teknikleri kullanmak önemlidir.

Alt kültürlerin içinde barındırdığı değişkenleri ölçmek zordur. Bu nedenle, nitel araştırma yönteminin açık uçlu sorgulama ve veri analiz teknikleri, bu karmaşık ilişkileri daha iyi anlamamızı sağlayabilir. Çalışmamızda kullandığımız veri toplama tekniği olan yüz yüze görüşme, araştırmacının katılımcılarla birebir görüşme yapmasını ve onların deneyimlerini ve bakış açılarını derinlemesine öğrenmesini sağlayan bir tekniktir.

Alanda gerçekleştirdiğimiz yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, araştırmacının önceden belirlenmiş bir soru listesine sahip olduğu, ancak soruların sırasını ve içeriğini değiştirebildiği bir tekniktir. Bu teknik, araştırmacının katılımcıların anlattıklarını daha iyi takip etmesine ve yeni bilgiler edinmesine olanak tanır. Çalışmamızda kullanılan odak grup görüşmesi, araştırmacının bir grup katılımcıyla belirli bir konu hakkında tartışmasını ve bu tartışmadan veri toplamasını sağlayan bir tekniktir.

Bu çalışma, Kaz Dağları Bölgesi'nde yaşayan dağlı ve ovalı gruplar üzerine etnografik bir araştırmadır. Etnografik araştırma, belirli bir topluluğun kültürünü ve yaşam tarzını derinlemesine incelemeyi amaçlayan bir araştırma yöntemidir. Bu çalışmada, etnografik araştırmada kullanılan çeşitli teknikler kullanılırken, Koddak'ın (2008) derinlemesine görüşmeler ve katılımcı gözlem hakkındaki görüşleri incelenmiştir.

Bu araştırmayı gerçekleştiren araştırmacının kendisinin de Yörük ve Muhacir kültürü ile yetişmiş olması, araştırmanın derinlemesine analiz edilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Nitekim bu araştırmada dağlı – ovalı grupların yaşantısı değişik tekniklerle incelenmiş ayrıca bölgede yaşayan gruplarla da çeşitli görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Böylece araştırmanın farklı boyutlarla ele alınması sağlanmıştır.

Ayrıca araştırma sırasında uygulanan teknikler mümkün oldukça görüntü, ses kaydı ve fotoğraflarla desteklenmeye çalışılmıştır. Görüşmeler belirli demografik, sosyo-kültürel ve coğrafi konumun getirdiği özelliklere sahip daha önceden belirlenmiş, özel seçilmiş kültürel grupların temsilcileri ile gerçekleştirilmiştir.

5.1.6. Veri Toplama Tekniği

Dağlı ve Ovalı olarak görülen Yörük, Manav ve Muhacir grupların arasından kartopu yöntemi ile seçilen elli kişiye yarı yapılandırılmış üç açık uçlu soru sorulmuş ve görüşmeler gerekli izinler alınarak ses, görüntü kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Görüşmeler akışı daha çok soru cevap şeklinden ziyade sohbet ortamında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yapılırken kadın, erkek, yaşlı ve genç üyelerinde bulunmasına dikkat edilmiştir. Görüşmeler sırasında amaca uygun olarak fotoğraf makinesi, ses ve görüntü kayıt cihazı, dizüstü bilgisayar ve not almak için kullanılan bir adet not defteri hazır bulunmuştur.

5.1.7. Veri Değerlendirme Tekniği

Verilerin doğru bir şekilde değerlendirilmesi için öncelikle toplanan verilerin doğru şekilde muhafaza edilmesi önemlidir. Toplanan veriler birden fazla kez incelenmiş ve analizleri yapılarak tablolandırılmıştır. Fotoğraflar ilgili kısımlarla eşleştirilmiş, ses kayıtları yazıya aktarılmıştır.

5.1.8. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Güçlükleri

Araştırmamız tüm dağlı-ovalı topluluklar yerine sadece Kaz Dağları Bölgesinde yaşayan dağlı- ovalı gruplar ile sınırlı tutulmuştur. Bölgede yaşayan kültürel grup üyelerini tamamıyla yüz yüze görüşme mümkün olmadığından kartopu yöntemi ile belli bir sınırlama yapılmıştır.

Araştırma yapılan bölge günümüzde turizm açısından sürekli olarak değişen demografik bir yapıya sahip olması nedeniyle araştırma sırasında Kaz Dağları Bölgesi ve çevresi arasında mekânsal geçişler yapılmıştır. Mevcut dağlı - ovalı grupların tamamıyla görüşme imkânı oluşturulamamış sadece birkaç bölge ile mülakat yapılabilmektedir.

Bölge insanının çok cana yakın ve misafirperver olmaları ise çalışmayı kolaylaştıran unsurlar olmakla birlikte araştırma yapılan saha çoğunlukla dağlık arazi olduğundan uygulamanın yapılması sırasında zorluklar yaşatmıştır. Ayrıca turizm açısından sürekli olarak değişen demografik bir yapıya sahip olması araştırma için bölgeye birden fazla kez ziyaret düzenlenmesine neden olmuştur.

Ayrıca tercih ettiğimiz yöntemin yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat olması ise uygulama ve değerlendirme açısından ele alındığında bir başka zorlayıcı kısım idi. Aslında nitel bir saha çalışması yapmak kendi başına zorlu bir süreci beraberinde getirmektedir.

5.1.9. Tanımlar

Dağlı ve ovalı: Dağlı, dağlık bölgelerde ovalı ise ovada yaşayanlar için günümüzde genellikle Anadolu'nun iç bölgelerinde kullanılan bir ifade.

Yörük: Orta Asya'dan gelerek Anadolu'nun ve Rumeli'nin farklı coğrafi bölgelerine yerleşip, göçebe yaşam tarzını benimseyen Türk boylarının günümüzde de hayvancılıkla uğraşan kültür mirasçısı.

Manav: Yerleşik hayata geçmiş ve tarımla uğraşan Oğuz boyu.

Muhacir: Muhacir kelimesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde Balkanlar'dan Anadolu'ya mecburi göç yaşayanları tanımlamak için kullanılır. Marmara Bölgesi'nde günlük konuşma dilinde "Mâcır" olarak da telaffuz edilen bu kelime, göçmenlerin kökenine ve yaşadıkları zorluklara işaret etmektedir.

5.1.10. Çalışma Grubu

Görüşmeler 3 farklı yaş grubuyla gerçekleştirilmiştir: 18-35 yaş arası: 10 katılımcı, 35-50 yaş arası: 18 katılımcı ve 50-75 yaş arası: 22 katılımcı olmak üzere toplam 50 kişi ile yapılmıştır. Bu katılımcıların 22'si kadın, 28'i erkektir. Görüşmelerin büyük bir kısmı (44%) 50-75 yaş arası katılımcılarla yapılmıştır. 35-50 yaş arası katılımcılar %36'lık bir oranla ikinci sırada yer almaktadır. 18-35 yaş arası katılımcılar ise en az sayıda (20%) temsil edilmektedir.

Tablo 1. Araştırma Çalışma Grubunun Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerlerine Ait Bulgular

DEĞİŞKENLER		FREKANS	YÜZDE
CİNSİYET	ERKEK	28	56
	KADIN	22	44
	TOPLAM	50	100

Tablo 2. Araştırma Çalışma Grubunun Yaş Aralığı Değişkenine Göre Dağılımına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerlerine Ait Bulgular

DEĞİŞKENLER		FREKANS	YÜZDE
YAŞ ARALIĞI	18-35	10	20
	35-50	18	36
	50-75	22	44
	TOPLAM	50	100

Tablo 3. Araştırma Çalışma Grubunun Yaş Aralığı ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre Dağılımına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerlerine Ait Bulgular

DEĞİŞKENLER		FREKANS	YÜZDE
YAŞ ARALIĞI CİNSİYET	18-35 KADIN	4	8
	18-35 ERKEK	6	12
	35-50 KADIN	8	16
	35-50 ERKEK	10	20
	50-75 KADIN	10	20
	50-75 ERKEK	12	24
	TOPLAM	50	100

Görüşmelerin yaş dağılımı çeşitliliği ve temsilciliği açısından önemlidir. Farklı yaş gruplarının görüşlerini ve deneyimlerini kapsayan araştırmalar özellikle çalışmamızın amacı olan kültürel belleğin incelenmesi açısından daha sağlam ve kapsamlı bulgular elde etme yönünde veriler oluşturmuştur.

Tablo 4. Araştırma Çalışma Grubunun Kültürel Gruplar Değişkenine Göre Dağılımına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerlerine Ait Bulgular

DEĞİŞKENLER		FREKANS	YÜZDE
KÜLTÜREL GRUPLAR	YÖRÜK	24	48
	MANAV	20	40
	MACIR(MUHACİR)	6	12
	TOPLAM	50	100

Çalışmada 50 kişinin yaş, cinsiyet yanında kültürel grup dağılımı da incelenmiştir. 18-75 yaş arasındaki katılımcılar; Yörük, Manav ve Muhacir olmak üzere üç farklı kültürel grubu temsil etmektedir. Bu bilgilerin toplanmasındaki amaç, kültürel grup üyeliğinin bireylerin belirli davranış veya tutumları ile nasıl bir ilişki içerisinde olduğunu anlamaktır.

Tablo 5. Araştırma Çalışma Grubunun Kültürel Grupların Cinsiyet ve Yaş Aralığı Değişkenlerine Göre Dağılımına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerlerine Ait Bulgular

KÜLTÜREL GRUPLAR	CİNSİYET	YAŞ ALIĞI	FREKANS	YÜZDE
YÖRÜK	KADIN	18-35	2	4
		35-50	5	10
		50-75	5	10
	ERKEK	18-35	3	6
		35-50	4	8
		50-75	5	10
MANAV	KADIN	18-35	2	4
		35-50	3	6
		50-75	4	8
	ERKEK	18-35	2	4
		35-50	4	8
		50-75	5	10
MACIR(MÜHACİR)	KADIN	18-35	0	0
		35-50	0	0
		50-75	1	2
	ERKEK	18-35	1	2
		35-50	2	4
		50-75	2	4
	TOPLAM			50

50 katılımcı ile yaptığımız çalışmada Yaş, Cinsiyet ve Kültürel Grup Dağılımı Analizleri yapılmıştır. Bu analizler, demografik bilgileri anlamaya, kültürel gruplar arasındaki farklı düşünce yapılarını belirlemek, kültürel gruplar arasındaki etkileşimi anlamak, belirli kültürel grupların özelliklerini belirlemek amacıyla kullanılmıştır.

6. BÖLÜM

6.1. BULGULAR

Bu çalışmada Sabahattin Ali'nin Hasan Boğuldu hikâyesinin analizinin yolunu açtığı derinlemesine mülakat tekniği kullanımı ile etnografik bir araştırma yöntemi benimsenmiştir.

Çalışmada Hasan Boğuldu hikâyesi, Kaz Dağları Bölgesi'nde yaşayan dağlı ve ovalı toplulukların coğrafi ve kültürel aktarımını ve günlük yaşam biçimlerini incelemek için bir araç olarak kullanılmıştır. Hikâyenin içerik analizi yapılarak bu grupların kültürel belleğini yansıttığına dair göstergeler araştırılmıştır. Ayrıca, hikâyenin tarihsel ve coğrafi bağlamları da bu toplulukların yaşam şekilleri açısından değerlendirilmiştir. Hikâye inceleme tekniği, nitel araştırma yöntemlerinden biridir. Bu teknikte, bir hikâyedeki unsurlar ve bunların anlamları derinlemesine analiz edilerek, hikâyenin yazıldığı toplum hakkında bilgi edinmek amaçlanır. Görüşmeler, gözlem ve doküman analizi gibi çeşitli veri toplama teknikleri kullanılarak, bu toplulukların kültürel mirasının ve günlük yaşamlarının kapsamlı bir portresi oluşturulmuştur. Kaz Dağları Bölgesi'nde yapılan alan çalışmaları kapsamında, hikâyede geçen bölge ziyaret edilmiş, bireylerle görüşmeler yapılarak, günlük yaşamları gözlemlenmiştir. Bu saha çalışmaları, bu grupların kültürel miraslarını güncel bağlamda anlamak için önemli bir rol oynamıştır. Bu nedenle bulgular kısmı hikâye analizi, doküman analizi ve yapılan alan çalışmasına dayanmaktadır.

6.1.1. Hikâye Analizi

Analiz için kullanılan Hasan Boğuldu Hikâyesi; Sabahattin Ali'nin Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan ilk baskısı 1943 yılında yapılan ve şu an 39. baskısı olan Yeni Dünya / Bütün Eserleri-Öykü kitabından alınmıştır. Hikâyemiz, kitabın son öyküsü olarak 110 ile 124. sayfalar arasında yer almaktadır.

Terry Eagleton, 2015 yılında "Gerçekliğin Fikri" adlı eserinde hikâye anlatımı üzerine önemli bir bakış açısı ortaya koymaktadır. Eagleton'ın hikâyeler hakkındaki bu bakış açısı eseri, edebiyat ve hikâye anlatımı üzerine yapılan çalışmalarda önemli bir yere sahiptir. Bu görüş, hikâyelerin sadece eğlence amaçlı olmadığını, aynı zamanda

bilgi ve anlam kaynağı da olduğunu göstermektedir. Eagleton'ın çalışmaları, hikâyelerin nasıl çalıştığını ve bize dünya hakkında nasıl bilgi verdiğini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Eagleton'a göre hikâyeler, "ele gelmeyen hakikatleri sonsuza dek yakalamaya çalışırlar ." (Eagleton, 2015, s.122). Bu, hikâyelerin gerçekliği tam olarak yansıtamayacağını, ancak ona dair bir anlayış geliştirmemize yardımcı olabileceklerini ifade eder.

Eagleton, hikâyelerin "boşluğu şekillendirmeye çalışma" olduğunu da savunur. Bu, hikâyelerin dünyayı algılama ve anlamlandırma biçimimizi belirlemede önemli bir rol oynadığı anlamına gelir. Hikâyeler, sadece var olan gerçekliği yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda yeni anlamlar ve yorumlar da üretebilir. Eagleton, bu durumu "bir boşluğu şekillendirmeye çalışmak" olarak ifade eder.

Eagleton'ın hikâyeler hakkındaki bu görüşleri, hikâyelerin insan yaşamında oynadığı önemli rolü vurgulamaktadır. Hikâyeler, bize geçmişi ve bugünü anlamının, geleceğe dair umutlar ve hayaller kurmanın ve başkalarıyla bağlantı kurmanın bir yolunu sunar. Ayrıca, bize ahlaki değerler ve ilkeler hakkında bilgi verir ve etik seçimler yapmamıza yardımcı olur. Terry Eagleton'un "hikâyeler, ele gelmeyen hakikatleri sonsuza dek yakalamaya çalışırlar" sözü, Sabahattin Ali'nin "Hasan Boğuldu" hikâyesinin analizinde önemli bir çıkış noktası sunmaktadır. Bu söz, hikâyelerin gerçekliği tam olarak yansıtamayacağını, ancak ona dair bir anlayış geliştirmemize yardımcı olabileceklerini ifade eder.

Sabahattin Ali'nin "Hasan Boğuldu" hikâyesinde Hasan, sadece ana karakterden biri değil, aynı zamanda hikâyenin teması ve mesajını da taşıyan önemli bir figürdür. Hikâyenin merkezinde yer alan Hasan, ovalı bir köylü olarak karşımıza çıkar. Bu durum, Hasan'ın sabırlı, çalışkan ve toprağa bağlı olduğunu gösterir. Yaşam tarzı, ektiğini biçip hasat ederek geçinmesi, Hasan'ın geleneksel ve yerleşik bir insan olduğunu vurgular.

Hasan'ın Emine ile kurduğu ilişki, hikâyenin ana çatışmasını oluşturur. Emine, dağlı bir kız olarak Hasan'ın tam tersi bir karaktere sahiptir. Özgür ruhlu, göçmen kuşlar gibi uçsuz bucaksız enginlerde yaşamaya alışık olan Emine, ovaların sükûneti ve güvenliği ile uyum sağlayamamaktadır. Hasan ve Emine arasındaki bu zıtlık, iki farklı

coğrafyanın ve yaşam tarzının temsilidir. Ovalar ve dağlar, sadece coğrafi alanlar değil, aynı zamanda farklı değerleri, inançları ve gelenekleri de temsil eden sembollerdir. Hasan'ın Emine'yi kazanmak için dağa gitmesi ve sınavı geçmeye çalışması, bu iki farklı dünyanın çatışmasını ve uzlaşma çabasını gösterir. Fakat Hasan'ın dağda yaşamaya uygun olmaması ve trajik ölümü, bu iki dünyanın bir araya gelmesinin imkânsızlığını vurgular.

Sabahattin Ali'nin "Hasan Boğuldu" hikâyesinde Hasan ve Emine'nin karakterleri, coğrafya ve kimlik arasındaki karmaşık ilişkiyi gözler önüne sermektedir. Hikâyenin merkezinde yer alan Hasan ve Emine, farklı coğrafyalarda yetişmiş ve bu coğrafyanın getirdiği özelliklere sahip iki kişidir. Bu durum, aralarındaki ilişkiyi ve kaderlerini doğrudan etkilemektedir.

Hasan, ovalarda yetişmiş bir ovalı olarak bu coğrafyanın özelliklerini bünyesinde barındıran bir insandır. Yazın durmadan çalışır, kışın ise bu çalışmalarının karşılığını görürdü. Toprağını sürer, ektiğini toplar ve satar böylece geçimini sağlar. Kısacası, Hasan yerleşik ve toprağıyla var olan insanın karşılığıdır. Bu durum, onu sabırlı, çalışkan ve geleneksel değerlere bağlı bir birey olarak tanımlar. Emine ise Hasan'ın tam tersi, dağlık bir bölgede yetişmiştir. Dağın vahşi ve özgür ruhu Emine'nin karakterine de yansımıştır. Dağ gibi zorlu koşullarda yaşamak onu güçlü, çevik ve atik bir birey haline getirmiştir. Emine, ovalıların aksine toprağına bağlı değildir ve özgürlüğü her şeyden önde tutmaktadır.

Sabahattin Ali, anlatımda kullandığı unsurları, bilinçli bir şekilde ve belli bir amaç doğrultusunda kullanmıştır. “Zira hikâyede vurgulanmak istenen temalar; kültürel çatışmalar, tabiat, aşk ve ölümdür. Gerek çerçeve hikâyede gerekse iç hikâyede çok güçlü bir mekân-insan ilişkisi vardır. Mekân yani çevre, içinde yaşayan insanın bedenî yapısını belirlediği gibi, hayat tarzı ve bu hayat tarzından doğan değerlerini de belirler.” (Çetişli, 2004, s. 205).

Hasan ve Emine arasındaki ilişki, dağlı ve ovalı yaşam tarzları arasındaki kültürel farklılıklardan kaynaklanan çatışmaları yansıtmaktadır. Bu farklılıklar, karakterlerin bireysel kimliklerini ve ilişkilerini etkilemektedir. Hasan ve Emine'nin ilişkisi,

ailelerinin ve toplumun beklentileriyle karşı karşıyadır. Her iki karakter de ailelerinin ve toplumunun onayını kazanmak için mücadele etmektedir.

"Hasan Boğuldu" hikâyesi, coğrafya ve kimlik arasındaki karmaşık ilişkiyi Hasan ve Emine'nin karakterleri üzerinden ustalıkla işlemektedir. Hikâye, farklı coğrafyalarda yetişmiş insanların uyum sağlamadaki zorluklarını ve bu durumun ilişkiler üzerindeki etkisini gözler önüne sermektedir. Aynı zamanda, coğrafyanın insan üzerindeki derin etkisini ve kimlik oluşumundaki rolünü de vurgulamaktadır.

6.1.2. Tarihsel ve Coğrafi Bağlam İncelemesi

Edremit Kaz Dağları Bölgesi, tarihi ve doğal güzellikleri ile öne çıkan bir coğrafyadır. Bölgenin toplumsal oluşumu da bu coğrafyanın sunduğu imkânlar ve tarihi olaylardan etkilenmiştir. Alan çalışması yapılan Edremit Kaz Dağları Bölgesi için yapılan tarihi kaynak incelemesi ile bölgenin toplumsal oluşumu irdelenmiştir. Bunun için Başbakanlık Osmanlı Arşivi Nüfus Defterleri arasında 1237 numarada bulunan nüfus ve iskân defteri incelenerek bölgenin kültürel toplum yapısı hakkında bilgi edinilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun sosyal ve idari yapısını anlamak için başvurulan en önemli kaynaklardan biri, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde muhafaza edilen nüfus defterleridir. Bu defterler, dönemin sosyo-ekonomik ve demografik yapısına dair değerli bilgiler sunar 1863'te Edremit Kazası'ndaki konar-göçer cemaatler üzerine hazırlanan bu arşiv bilgisi çalışmamız için de önemli bir veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Ahmet Vefik Paşa'nın Bursa valiliği döneminde, yani 1863-1864 yıllarında tamamlanan bir nüfus defteri çalışma alanımız olan Kaz Dağları Bölgesi'nde yer alan Edremit Kazası'nda iskân edilen konar-göçer cemaatleri üzerinedir. Bu defter (BOA. NFS. d 01304, 110), 21 Ekim 1863 tarihinde ve 01304 numarayla kaydedilmiş, padişah emriyle hazırlanmıştır. Defter, Osmanlı ülkesinde konar-göçer bütün aşiretlerin kırsal yerlerine iskânı hakkında padişah fermanına uygun olarak hazırlanmıştır (Sakin, 2010).

Defterin ilk sayfası, Balıkesir ve çevresindeki Karasi, Biga (Bu iki coğrafi bölge Kaz Dağları Bölgesini oluşturmaktadır.), Hüdavendigâr, Kütahya, Saruhan ve Eskişehir sancaklarında yerleşik veya konar-göçer durumda bulunan Kıldonlu ve Haremeyn aşiretlerine dair iskân nizâm ve şartlarının tatbikine ilişkin bilgileri içerir. Bu defter, Balıkesir ve çevresindeki Yörüklerin yani çalışmamızın temelinde yer alan dağlık

grupların kışlak ve yaylaklarını, yerli "manav" köyleri ile yani çalışmamızda yer alan ovalı grupların karşılaştırmak suretiyle, yöredeki Manav ve Yörük köylerinin birbirinden bağımsız, müstakil köyler olduğu ortaya konmuştur. Defterde, Karasi ve çevresindeki kazalara ait cemaatlere mensup erkeklerin detaylı bilgileri, iskân yerleri, yaylakları ve bu yerlerin mesafeleri kaydedilmiştir.

Nüfus defteri kayıtları, Edremit Kaz Dağları Bölgesi'nin 19. yüzyıldaki toplumsal yapısı hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Bu bilgiler, bölgenin kültürel ve sosyal tarihini anlamak için önemlidir. Defterden elde edilen bilgilere göre; Edremit Kaz Dağları Bölgesi'nde 19. yüzyılda Yörük ve Manav olmak üzere iki ana topluluk yaşamaktadır. Yörükler konar-göçer bir yaşam tarzı sürdürürken, Manavlar yerleşik bir yaşam tarzı sürdürmektedir. Her iki topluluğun da kendine özgü kültürel ve sosyal yapısı vardır ve bu bölgenin toplumsal yapı, coğrafi koşullar ve tarihi olaylardan etkilenmiştir.

Tablo 6. Edremit'teki Yerleşik/Ovalı ve Yörük/Dağlı Köyleri

Edremit'teki Yerleşik/Ovalı ve Yörük/Dağlı Köyleri.			
<i>Manav Köyleri</i>		<i>Yörük köyleri</i>	<i>Yayla adı</i>
<i>Arılar</i>	<i>Kavlaklar</i>	<i>Aritaşı</i>	<i>Adaköylü</i>
<i>Çıkrıkçı</i>	<i>Kırcalar</i>	<i>Aşağıtoba</i>	<i>Çardakalanı</i>
<i>Çoruk</i>	<i>Kızıl</i>	<i>Dolası</i>	<i>Delioran?</i>
<i>Dere-i viran</i>	<i>Kızılkeçili</i>	<i>İsaoğluderesi</i>	<i>Döşekalanı</i>
<i>Derelü</i>	<i>Narlı</i>	<i>Karahisar</i>	<i>Döşekalanı</i>
<i>Eğmir</i>	<i>Sarnıç</i>	<i>Karamuradkışlası</i>	<i>Düzçam</i>
<i>Ekmekçi</i>	<i>Şabcı-ı kebir</i>	<i>Kavurmacıarobası</i>	<i>İkizoluk</i>
<i>Evciler</i>	<i>Şabcı-ı sagir</i>	<i>Kazlıca</i>	<i>Kabaklıgediği</i>
<i>Frenk</i>	<i>Şekviran</i>	<i>Kızılçukur</i>	<i>Kapukaya</i>
<i>Güre</i>	<i>Tahta</i>	<i>Manastır</i>	<i>Kirazalanı</i>
<i>Hacıarslanlar</i>	<i>Temâşalık</i>	<i>Ortaoba /Yüksekoba</i>	<i>Kozcafer</i>
<i>Havran-ı kebir</i>	<i>Yellüler</i>	<i>Örencik</i>	<i>Kumlucaadaalanı</i>
<i>İbrahimce</i>	<i>Yenice</i>	<i>Örencik</i>	<i>Sarıağıl</i>
<i>Kadı</i>	<i>Zeytünlü</i>	<i>Paşadağı</i>	<i>Tuztaşı</i>
		<i>Salavatderesi</i>	<i>Yellicegediği</i>

Edremit'te yukarıdaki tablodan anlaşılacağı üzere Yerli-ovalı (manav) köyleri ile sonradan kurulan Yörük köyleri farklıdır. Daha sonra yaşanan hem ülkemizde hem de dünyadaki değişimler bölgenin demografik yapısının oluşumunda etkili olmuştur ve Yörük, Manav ve Muhacir kültürünün hâkim olduğu bir coğrafya meydana gelmiştir.

Balıkesir Vilayetinde 1924'ten 1933'e kadar 7.541 aile ve 25.515 göçmen iskân olunmuştur. Bu mübadillere 7.018 ev, 1.583 dükkân, 956 arsa, 131.541 dönüm tarla, 606 dönüm bağ ve 906 dönüm bahçe verilmiştir. Bu dağılım il genelinde olmakla beraber daha çok Edremit Körfezinde yoğunlaşmıştır (Bicik, 2017, s. 106). Yunanistan'la imzalanan Mübadele Antlaşması sonrası Midilli Adası'ndan Balıkesir Merkez ilçeye 365 aile ve 1.438 nüfus yerleştirilmiştir (Balıkesir İl Yıllığı, 1969, s. 161-162). Dönemin gazetelerinden Zafer-i Millî Gazetesi'nde bu konuda birçok haber çıkmıştır. Gazetenin 23 Ekim 1923 tarihli sayısında yer alan "Sıhhiye Müdürü Hikmet Süreyya Bey'le Mülakat" başlıklı habere göre Balıkesir'de iki büyük iskân mıntıkası yer almıştır. Bunlardan biri Gönen, diğeri Edremit, Burhaniye ve Ayvalık ilçelerini kapsayan Edremit Körfezi mıntıkasıdır. Zafer-i Millî Gazetesi'nin 3 Nisan 1924 tarihli sayısında, mübadelenin başlamasından o güne kadar vilayete kaç kişinin geldiği hakkında bir haber yer almıştır (Zafer-i Millî Gazetesi, 23 Ekim 1923; 3 Nisan 1924). Balıkesir, coğrafi konumu nedeniyle Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet döneminde özellikle mübadele sürecinde nüfus hareketliliğinin en yoğun yaşandığı bölgelerden biri olmuştur. Mübadele süresince büyük miktarda göçe ev sahipliği yapmış ve bu göç neticesinde Balıkesir etnik, sosyolojik ve dini alanlarda önemli bir dönüşüm geçirmiştir. 1923'ten sonra Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti tarafından Yunanistan'dan gelen mübadiller yerleştirilecekleri bölgelere göre 10 yerleşim alanına ayrılmıştır. Balıkesir'in tek başına üçüncü bölgeyi oluşturması, önemli bir göç iskân merkezi olduğunu göstermektedir (Arı, 2010, s. 52-53, 92).

Bu köylerde yaşayan grupların kültürlerinin incelenerek analizinin yapılması Hasan Boğuldu hikâyesinin temelini oluşturan kültürel farklılığı anlamamıza kapı aralayacaktır.

6.1.2.1. Dağlı/ Göçer/Yörük Kültürü

Türkmen aşiretleri arasında, Anadolu'da yaylak-kışlak hayatı yaşayan göçerler "Yörük" olarak bilinir. Bu isim, Türkçe "yürümek" fiilinden türeyerek, Yörüklerin sürekli yer değiştirme eğilimini yansıtır. Atlı-göçebe Türk kültürünün mirasını yaşatan Yörükler, diğer Türk topluluklarına kıyasla yerleşik düzene geçişi daha geç yaşamıştır. Bu özgün yaşam tarzı, Yörüklerin karakterinde ve temel özelliklerinde izler bırakarak onları diğerlerinden ayırt eden bir kimlik oluşturmuştur. Coğrafyanın değişimiyle ortaya çıkan bu kimlik Yörüklerin davranışlarına dolayısıyla yaşam şekline yansımıştır. Yörüklerin yüzyıllardır sürdürdükleri göçebe yaşam tarzı, sosyal, kültürel ve ekonomik yapıları hakkında bilgi edinmek için oldukça önemlidir. Bu konuda sağlıklı bir analiz yapabilmek için, Yörükleri anlatan çeşitli dönemlerde yapılmış teorik ve saha araştırmalarına dayalı bilgi ve belgelere ulaşmak gerekmektedir. Yörüklere ilişkin kaynaklarda, bu insanların Orta Asya'dan göç ederek Anadolu'ya yerleşen ve göçer bir yaşam tarzına sahip oldukları bilgisi yer almaktadır (Er, 1996: 360). Bu bilgiler, Yörüklerin tarihsel kökenlerini ve göçerlik kültürünün temelini oluşturmaktadır.

Göçebe toplumlar sosyo-kültürel özellikleri ve yaşam biçimlerini sürdürdükleri coğrafya ile birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Göçebe toplumların yaşadıkları mekânlar, yaşam biçimleri, çevrenin iklim özellikleri ve bölgenin coğrafik yapısı ile şekillenir ve değişir. Kavas (2013) çalışmasında, göçerliği heterojen, çeşitli, sınırları aşan, başkalaşma eylemlerinin itici gücü olarak tanımlamakta ve yerleşik devletin negatifini oluşturan, onun mekâna dayattığı tüm kontrol mekanizmalarına zıt gelişen bir olgu olarak görmektedir. Toplumların kültürel birikimleri kendi tarihselliklerindeki yaşam deneyimlerinin bir ürünüdür. Kültür değişimine olduğu kadar oluşumuna da etki eden biyolojik, teknolojik ve çevre faktörleri içinde çevre; kültür oluşumunun potansiyel kaynaklarını barındırması açısından oldukça önemlidir. Bugünün ulaşım imkânları, toplumların fiziki olarak içinde yaşadığı çevrenin önemini, ulaşım elverişlilik açısından görece azaltmış olsa da geçmiş yaşam biçimlerinde bu bağımlılığın çok önemli olduğu söylenebilir. Bu sebeple, kültür oluşumunda etkili olan çevre koşulları, daha ileriki yaşam biçimlerini de belirleyen bir yapıya sahiptir. Orta Asya Türk kültür ve medeniyetinin oluşumunda da yaşanan coğrafyanın etkisi büyüktür. Türklerin Orta

Asya'da benimsedikleri yaşam tarzı, göç ettikleri yerlerde oluşturdukları yaşam alanlarının seçiminde etkili olmuştur.

Şekil 1.Yörük Kültürü/Tahtakuşlar Köyü & Etnografya Müzesi, Çamlıbel

Göçer ailelerde gelenekler, doğumdan ölüme kadar her alanda kendini gösterir (Güngör, 1941; Artun, 1944). Çocuğun cinsiyeti daha doğmadan tahmin edilir ve bu tahmine göre bazı inançlar ve uygulamalar değişir. Örneğin, bir erkek çocuğun doğacağı düşünülüyorsa, annenin az uyuduğu ve gün geçtikçe güzelleştiği rivayet edilir (Güngör, 1941).

Bu gelenekler sadece doğumla sınırlı değildir. Yemeklerle ilgili, evlenmeyle ilgili, ölü adetleriyle ilgili, takvim ve batıl inançlarla ilgili de Yörüklerin kendilerine özgü gelenekleri vardır (Güngör, 1941; Artun, 1944). Bu gelenekler, Yörüklerin kimliğini ve yaşam tarzını korumalarına yardımcı olur.

Sürekli yer değiştiren ve farklı yaşam tarzlarına sahip insanlarla karşılaşan Yörükler, bu durumdan dolayı son derece hoşgörülü bir topluluktur. Barış içinde yaşayabil-

menin tek yolu hoşgörü olduğunun farkındadırlar ve farklılıklara saygı duyarlar. Yüksek yaylalarda yaşayan ve çarşı pazardan uzak kalan Yörükler, ihtiyaç duydukları şeyleri birbirleriyle paylaşarak hayatta kalırlar. Bu durum, imece sisteminin ve paylaşmanın onlar için çok önemli olduğu anlamına gelir. Yörükler, yaylalarda sürdürdükleri zorlu yaşam koşullarında ihtiyaç duydukları her şeyi kendileri üretmek zorundadır. Bu da onları son derece çalışkan ve güçlü bir topluluk haline getirir. Her Yörük obası, kendi ihtiyaçlarını karşılayan bir fabrika gibi işler. Yörükler, özgürlüklerine son derece düşkündürler. Ev-bark ve tarla-bahçe gibi onları yerleşikliğe mahkûm edecek unsurlara karşı direnç gösterirler. Bu durum da eş seçimlerine kadar yansır.

Yörükler, nesep ve aile şeceresine son derece önem veren bir topluluktur. Herhangi bir Yörük köyünde, ailelerinin şeceresini ezbere bilen birçok kişiye rastlamak mümkündür. Bu şecere genellikle köyün en saygın ve köklü ailesine kadar uzanır. Köylere yerleşen Yörükler, zamanla birçok gelenek ve göreneklerinden uzaklaşmış olsalar da yerli halkla evlilik kurma konusunda oldukça tutucudurlar. Son zamanlarda bu âdete uymayan bazı evlenmeler olsa da Yörükler genellikle bu tür davranışlardan rahatsızlık duymaktadırlar. Neslin bozulacağına ve aralarındaki dayanışmanın zayıflayacağına inanmaktadırlar (Dönmez, 1968; 184).

Evlilik, Yörüklerde oldukça önemli bir konudur. Aileler, bu olayla birlikte soyunun devamını ve asaletini korumaya titizlik gösterirken, aynı zamanda konumlarına uygun bir şekilde görkemli düğünler düzenlerler (Doğan ve Doğan, 2005, 685). Yörük ailelerinin dışarıya kız vermemesi, bazı özelliklerini muhafaza etmelerine neden olmuştur. Bu sayede ırk karakterlerini kaybetmemişler ve çıkık elmacık kemikleri, hafif çekik gözleri ile birbirlerine oldukça benzemektedirler (Dönmez, 1968; 184). Hasan Boğuldu hikâyesi de tam bu kültürel etkiyi vurgulayan bir eserdir.

Göçer yaşam tarzı, insanların sağlıklı, güçlü, çalışkan ve maharetli olmasını zorunlu kılar (Seyirci, 1996). Bu zorlu yaşam koşullarında ailenin ve çadırın yönetimi evin en yaşlı kadınındadır. Kadın, evin ayakta kalmasını sağlayan en önemli fonksiyonu yerine getirir. Çocuğu doğurmak, sağlıklı bir şekilde yetiştirmek ve ev işlerini yapmak kadının sorumluluğundadır (Seyirci, 1996). Misafiri ağırlamak da kadının görevlerinden biridir. Çadır, kilim, heybe, kilim gibi ev eşyaları da kadının elinden çıkar. Hayvanlardan süt sağmak ve giyilecek giysileri dikmek de kadının marifetleridir. Keçiden ve ko-

yundan kırılan yünü temizlemek, eğirmek, boyamak ve motiflere dönüştürmek de kadının maharetli elleriyle gerçekleşir (Seyirci, 1996). Çadırın dumanını tüttürmek, kısaca aile üyelerinin beslenmesi, sağlığı, giyimi ve barınması da kadının sorumluluğundadır.

Uzunca bir süre Yörüklerin arasında kalarak etnografik bir çalışma yapan Johansen'e göre göçer Yörük kadınları, göç dışında ailevi kutlamalar gibi istisnai durumlarda uzak yerlere gitseler de günlük yaşamda birçok iş için önemli mesafeler kat ederler. Bu işler arasında su kaynaklarından su getirmek, çamaşır yıkamak, hayvanları otlatmak, ot toplamak, süt sağmak ve hayvanlara su vermek gibi görevler sayılabilir. Ayrıca komşu kadınlarla sohbet etmek ve komşuluk ilişkileri çerçevesinde yardımlaşmak için de komşu obalara yürüyerek gidebilirler. Johansen, kasabalardaki doktorların da nispeten kolay ve sorunsuz doğumların bu hareketliliğin hamilelik döneminde de sürmesine ve erken yaşta evliliklere bağlamaktadır (Johansen, 2005: 100-103; akt. Göçer 2019).

Yörük kadını, sevginin, çalışkanlığın, vefanın ve iffetin en güzel örneğidir. Gördüğümüz gibi göçer Yörük kadınının işi erkekten daha zordur ve yaşamın her alanında aktif rol oynar (Seyirci, 1996). Bu hikâyemizin kadın kahramanı Emine ile bire bir örtüşmektedir.

Şekil 2. Yörük Kadını

6.1.2.2. Ovalı/Yerleşik/Manav Kültürü

Manav kelimesinin kökeni, Türkistan'daki Kazak-Kırgız ve Sibirya'daki Yakut Türkçesinde görülen "Manap" veya "Manağ" kelimelerine uzanmaktadır. Ses değişimleri ve anlam evrimi göz önüne alındığında, Manav'ın "koruyucu, soylu kişi ve boy beyi" anlamlarını taşıdığı ve Türkistan'dan göç eden yerli halkı ifade etmek için Anadolu'da kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Eski Türkçede "v" sesinin olmaması, zamanla "b" ve "p" seslerine veya "g" ile "k" seslerinden yumuşayarak "v" sesinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu ses değişimini gösteren örnekler de mevcut: berim=verim, takuk=tavuk, kulabuz=kılavuz, Kagut=Kavut, Öğüt=Övut, Kagun=Kavun ve Apar=Avar. Bu ses değişimlerini göz önüne aldığımızda, Manav kelimesinin kökeninin Türkistan'daki "Manap" veya "Manağ" kelimesi olduğu ve anlamının da "koruyucu, soylu kişi ve boy beyi" olduğu öne sürülmektedir. Nitekim Çağatay Türkçesinde "manap" "asilzade, asalet, beyzadelik", Kırgız Türkçesinde "feodal kabilelik üst tabakasının mümessili" veya "Kırgız Liderinin ünvanı", Kazak Türkçesinde "ağa, bey" ve Yakut Türkçesinde ise Manağ "koruyucu, güdücü, bakıcı" anlamlarına gelmektedir (Altun, 2003; Tuna, 2010).

Manav kelimesinin kökenine dair bir başka pencere ise İlhanlı Devleti'ne açılıyor. İlhanlılarda "Nöker" kelimesi, erkekliği simgeleyen ve hükümdarın silahlı askeri anlamına gelen bir kelimedir. Günümüzde yerli-yerleşik halk için kullanılan Manav sözcüğünü İlhanlılar askerlik yapmayan kesim için kullanmaktaydılar. Türkistan'ın kuzey bozkırlarında yaşayan Kırgız ve Kazaklar boy ve oymak başlarına "Manap" diyorlardı. 1860'larda Tekes Nehri'yle Isık Gölü'nün doğu sahili arasında göçebe olarak yaşayan Kırgızlardan Buğu (Geyik) kabilesi ile yine Isık Gölü'nün kuzey ve batısında yaşayan Sarı Bağış boylarının başlarında "Manaplar" yer alıyordu (Altun, 2003; Tuna, 2010).

Bütün bu bilgiler ışığında, Manav kelimesinin Manap veya Manağ'dan geldiği ve Osmanlı devletinin beşiği olan Aşağı Sakarya kesiminde yaşayan yerli halkı ifade etmek için kullanıldığını söyleyebiliriz.

Manav kavramı, Türk tarihinin ve kültürünün önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu kavramın kökeni ve anlamı, farklı araştırmacılar tarafından farklı şekilde yorumlanmıştır.

Işıl Altun (2003), Manavları Orta Asya'dan Batı Anadolu'ya göç eden Türk, Türkmen ve Yörüklerin yerleşik hayata geçmiş olanları olarak tanımlamıştır. Bu bakış açısına göre, göçebe yaşam tarzını terk edip tarımla uğraşan Türk boyları, Manav olarak anılmaya başlamıştır. Altun oturana Manav, yürüyene yörük diyerek aynı kökenin farklı yaşam tarzı ile farklı kültürel gruplar oluştuğuna vurgu yapmıştır.

Fahri Tuna ise kaleme aldığı Manavlar Sözlüğü eserinde Manavların önce Yörük olarak yaşadıklarını, daha sonra bereketli toprakları işlemek için yerleşik hayata geçtiklerini ve çevredeki Gayrimüslimler tarafından "Manav" (çiftçi) olarak adlandırıldıklarını savunmaktadır. Bu bakış açısına göre, Manavlar, zamanla göçebe yaşam tarzını terk edip tarıma dayalı yerleşik bir yaşam tarzı benimsemişlerdir.

Türkmen kökenli Manavlar, tıpkı diğer göçebe Türk grupları gibi, zamanla yerleşik hayata geçerek yaşam tarzlarında önemli değişiklikler yaşadılar. Eski göçebe yaşamlarında hayvancılıkla geçinen Manavlar, yerleşik hayata geçişle birlikte tarım, bağcılık ve bostancılıkla uğraşmaya başladılar. Göçebelik döneminde besin ihtiyaçlarını hayvancılıktan elde ederek karşılayan Manavlar, yerleşik hayata geçince tarımla uğraşmaya başladılar ve ürünlerini de pazarlarda satarak geçimlerini sağladılar.

Osmanlı Devleti, fethettiği topraklarda istikrarı sağlamak ve yeni toprakları yurdu yapmak amacıyla Manavları yerleşik kültürlerinden dolayı bu bölgelere yerleştirdi. Yerleşik bir yaşam tarzına sahip olan Manavlar, yerleştirdikleri her bölgede hemen uyum sağlayarak yüzyıllarca varlıklarını sürdürdüler. Tarımla uğraşmaları ve toprağı işlemeleri sayesinde yerleştirdikleri bölgelerin kalkınmasına katkıda bulundular.

Manavlar, son derece çekingen, uysal ve mülayim bir yapıya sahiptirler. Geleneksel yaşam tarzlarına oldukça bağlı olan bu topluluk üyeleri, tartışmaktan kaçınarak ve her zaman "yedi kez düşünmeden adım atarak" hareket etmeyi tercih ederler. Yörükler ile karakter ve kültürel farklılıkları bu konuda daha öne çıkmaktadır. Çünkü Yörükler, hızlı karar alan, güçlü ve hırçın karakterli olarak kabul görürler.

Şekil 3. Manav Kültürü/ Yerel Kültür Müzesi

Şekil 4. Kaz Dağları Hasan Boğuldu/ Oba Yolu

Alan Çalışmam için bölgede olduğum zamanda tarafımdan çekilen Fotoğraf 3' de görüldüğü üzere bölge halkı tarafından da taşların üzerine Türkmen/ Yörük Köyü yazılarak coğrafi bir hat oluşturulmuştur.

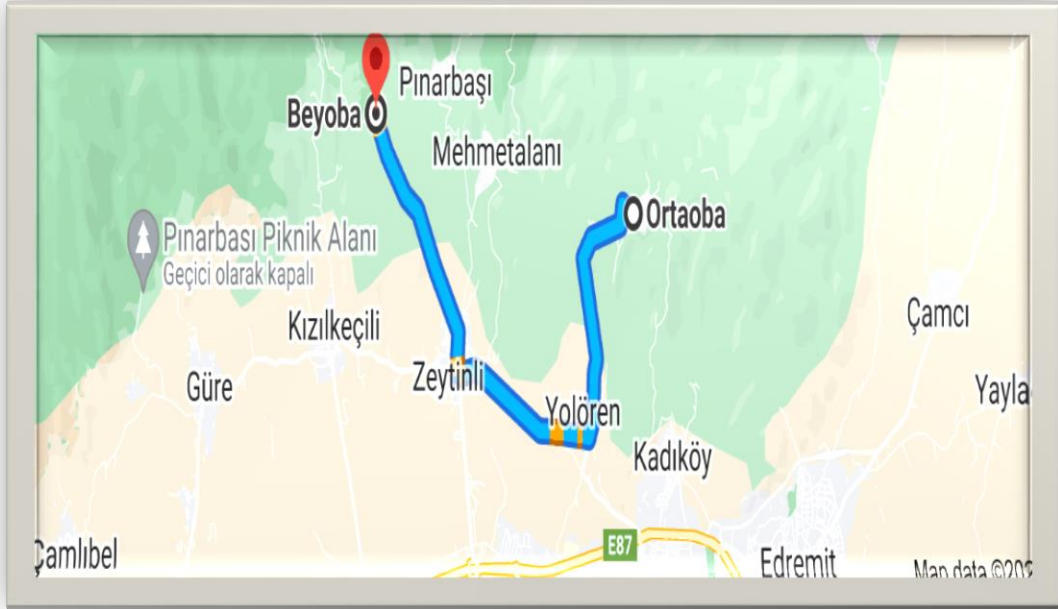
Kavurmacılarobası, Salavatderesi, Ortaoba, Arıtaşı, Karahisar ve Örencik köyleri, 1841/42 yılındaki nüfus defterlerine göre Yörük köyleridir. Bu köylerin Manav nüfus sayımında yer almaması ve bölgedeki Yerleşik nüfus ile ayrı köylerde yaşamaları, iki topluluk arasındaki nüfus ve yerleşim farklılıklarını göstermektedir. Edremit'te de 1841/42 yılında sadece Yörükler için yeni köyler kurulmuştur (Şimşir, 2016).

Bu köyler günümüzde de yapı olarak Balıkesir İvrindi ilçesine bağlı olarak varlığını sürdürmektedir. Yaylalardan ise çok azı yerleşim birimine dönüşmüştür. BOA.NFS.d 01308111 numaralı defter, İvrindi'nin yerleşik nüfusuna ait bilgilere yer vermektedir. Bu defterden de anlaşılacağı üzere, Yörükler için yeni kurulan köy ve yaylak isimleri, eskiden beri var olan yerleşim birimlerinin isimleriyle herhangi bir benzerlik göstermemektedir. Bu durum, 1841/42 yılında İvrindi'de Yörükler ve Yerleşiklerin ayrı ayrı köylerde yaşadıklarını açıkça ortaya koymaktadır. Bu nedenle araştırma alanı belirlenirken bu bölgede çalışmaya dâhil edildi.

Çalışmada analizi yapılan Hasan Boğuldu hikâyesinde geçen Zeytinli ve Beyoba /Ortaoba / Yüksekoba köylerinin kültürel yapısı hakkında tablodan faydalanarak elde ettiğimiz bilgiye göre; hikâyenin ana kahramanı Hasan'ın köyü Zeytinli bir manav köyü, Obalı Emine ise hikâyede de belirtildiği gibi Yörük köyüne mensuptur. Aşağıdaki haritada da görüldüğü gibi kahramanlarımızın yaşadığı köyler (Zeytinli ve Oba köyleri) arasındaki bitki örtüsünün değişimi aynı zamanda yerleşim alanlarını da belirleyen hat oluşturmaktadır. Bu hat aynı zamanda kültürel bir hat gibi görev üstlenerek kültürel toplulukları meydana getirmiştir. Doğal bitki örtüsünün oluşturduğu dağlık ve ovalık alanlar sadece coğrafi yapıyı değil kültürel yapıyı da etkilemiştir.

Coğrafya ve insan arasındaki bağ, yüzyıllar boyunca varlığını sürdürmüştür ve bu bağ günümüzde de devam etmektedir. Bu bağın temelini aidiyet duygusu oluşturmaktadır. Coğrafya, insanın var oluşunu temellendiren bir unsurdur, bu unsurun insanın doğası ve davranış kalıpları üzerinde önemli bir etkisi vardır. Coğrafya, zaman zaman insan

için bir çatışma unsuru da oluşturabilir. Fakat genel olarak insan ve yaşadığı çevre bir bütündür ve bu bütündeki her iki unsur da birbirini sürekli etkilemektedir.

Şekil 5. Hikâyede Yer Alan Köylerin Konum Haritası

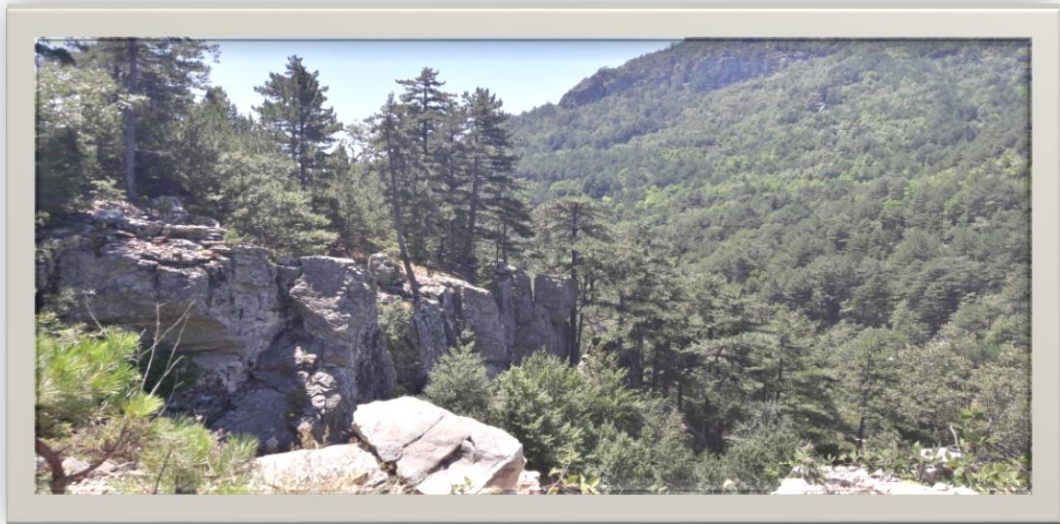
Haritada da görüldüğü gibi Zeytinli ve Oba köyleri, bitki örtüsünün değişimi ile belirlenen bir hattın iki yakasında yer almaktadır. Bu hat, sadece coğrafi bir sınır değil, aynı zamanda kültürel bir sınır da oluşturmaktadır. Doğal bitki örtüsünün oluşturduğu dağlık ve ovalık alanlar, Zeytinli ve Oba köylerinin farklı kültürel topluluklar olarak oluşmasına katkıda bulunmuştur. Zeytinli köyü, tarıma ve zeytinciliğe dayalı bir manav kültürü geliştirmiştir. Oba köyü ise göçebe yaşam tarzı ve hayvancılık gibi geleneklere dayalı bir Yörük kültürü geliştirmiştir.

Hasan Boğuldu hikâyesi ve coğrafi bilgiler ışığında Zeytinli ve Oba köylerinin farklı kültürel yapılaraya sahip olduğu görülmektedir. Doğal bitki örtüsünün oluşturduğu dağlık ve ovalık alanlar, bu farklılıkların oluşmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu farklılıklar, Kaz Dağları Bölgesi'nin zengin kültürel mirasının bir parçasını oluşturmaktadır.

Aşağıda yer alan ve alan çalışmam için bölgede olduğum zamanda tarafımdan çekilen fotoğraflarda bölgenin coğrafi yapısını ve hikâyenin geçtiği noktaları göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Şekil 6. Hasan Boğuldu Şelalesi Bölge Haritası

Şekil 7. Gökbüvet Yolu

Şekil 8. Zeytinli Köyü

Hasan Boğuldu hikâyesinde kadın anlatıcı Hacer, Emine'nin dönüşümünü içeren kültürel çatışmanın yol açtığı aşamaları yolculuğa çıktığı kişiye anlatmaktadır. Bu efsane anlatı ile süslenen yolculuk, Hasan Boğuldu'nun da yazıldığı coğrafyada geçmektedir. Çalışmamızın alan çalışmalarının yapıldığı bu bölge önceleri Gökbüvet adıyla anılan bu yerin adı da bu olay sonrasında 'Hasan Boğuldu' ile değiştirilir.

Kızılkeçili köyünden 3 km tırmanış ve yürüyüş mesafesinde, bölgenin coğrafi ve kültürel manzaraları eşliğinde bir yürüyüşle ulaşabileceğiniz Sutüven Şelalesi ve 300 metre yukarıda Kazdağı'nın ulaşılabilen en büyük şelalesi olan Hasan Boğuldu, 5 kilometre uzaklıkta Beyoba Köyü, ardından 4 kilometre uzaklıkta Zeytinli Köyü ve de 2 kilometre sonra Kızılkeçili Köyü yer alır.

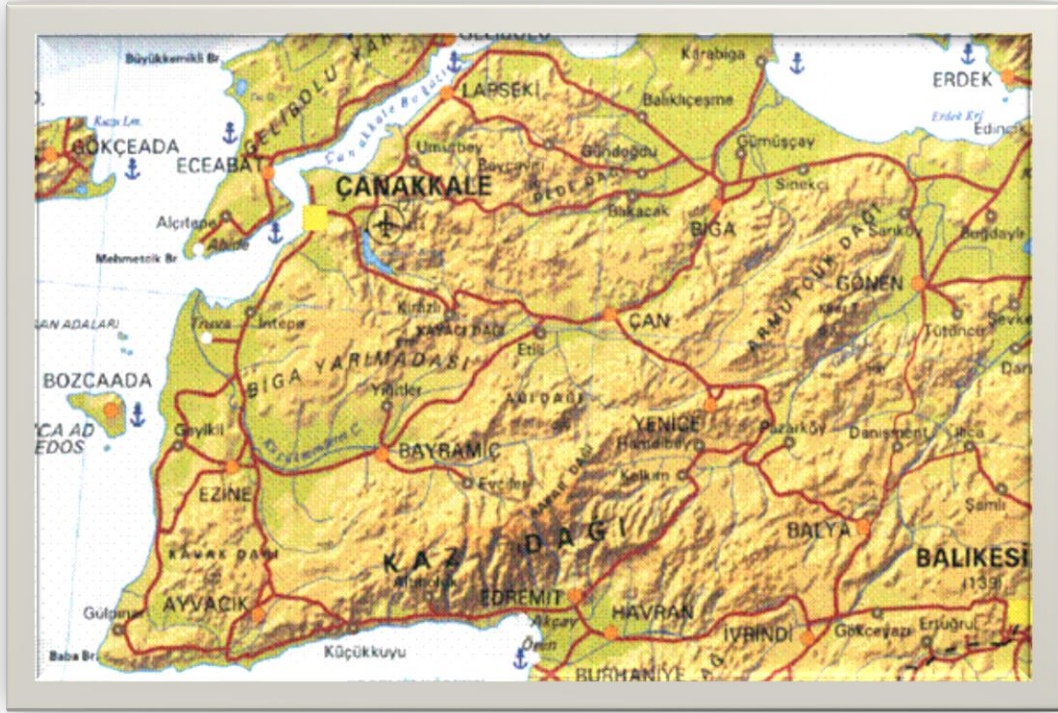

Şekil 9. Dağlık ve Ovalık Alanlar

6.1.3. Alan Çalışması

Bu çalışmada, Kaz dağları bölgesinde yaşayan Dağlı ve Ovalı topluluklarının gelenek, yaşam şekli, gibi kültürlerine etki eden günlük yaşamlarındaki coğrafi farklılıkların etkileri incelenmiştir. Araştırma, derinlemesine mülakatlar ve katılımcı gözlemleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Toplanan veriler, katılımcıların yaşadıkları coğrafi koşullara bağlı olarak benzersiz kültürel pratikler geliştirdiklerini ortaya koymuştur.

Alan çalışması bölgenin turistik yapısı göz önünde bulundurularak ve özellikle görüşmelerin yerel halk ile yapılması adına Kaz Dağları bölgesini temelinde geniş bir coğrafya da yapılmıştır.

Şekil 10. Kaz Dağları Yeri/ Konumu

Kaynak: <http://www.kazdaglari.com/yeri/yeri.html> (Erişim Tarihi: 21.03.2024)

Yazılı belgelerden ulaşılan bilgilere dayanarak alan çalışması sırasında yukarıda Çanakkale Biga Yarımadası Bölgesi'ne çıkılmış, aşağıda ise İvrindi civarına kadar inilmiştir.

Şekil 11. Hasan Boğuldu/ Sarıkız Tepesi

Görüşmelerin yaş dağılımı çeşitliliği ve temsilciliği açısından önemlidir. Farklı yaş gruplarının görüşlerini ve deneyimlerini kapsayan araştırmalar özellikle tezimizin amacı olan kültürel belleğin incelenmesi açısından daha sağlam ve kapsamlı bulgular elde etme yönünde veriler oluşturmuştur.

Araştırma bulguları, coğrafi farklılıkların gelenek ve inançlar üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Coğrafi faktörlerin günlük yaşam ve inançlar üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir.

Katılımcılara aşağıdaki sorular üzerinden yola çıkarak derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Mülakat soru-cevap şeklinden ziyade sohbet havasında gerçekleştirilmiştir. Alanda gerçekleştirdiğimiz yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, araştırmacının önceden belirlenmiş bir soru listesine sahip olduğu, ancak soruların sırasını ve içeriğini değiştirebildiği bir tekniktir. Bu teknik, araştırmacının katılımcıların anlattıklarını daha iyi takip etmesine ve yeni bilgiler edinmesine olanak tanır.

1. Bulduğunuz coğrafyada bölgeler arasında (dağlık/ovalık)gelenekler ve inanışlar arasında önemli farklılıklar ve benzerlikler var mıdır? Örnek verebilir misiniz?

Bu benzerlikler ve farklılıkların nedenleri hakkında düşünceleriniz nelerdir?

2. Farklı bölgelerde yaşayan insanların birbirleri ile olan etkileşimlerinin günümüzdeki kültürel dinamiklere nasıl katkı sağladığını düşünüyorsunuz?

3. İklim koşulları, coğrafi yapının etkisi ve yerel kaynaklar gibi faktörlerin, dağda ve ovada yaşayan insanların günlük yaşamlarını ve dini inanışlarını ve kültürel geleneklerini nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz? Bu faktörlerin dağlık ve ovalık bölgelerdeki yaşam tarzları ve inanç sistemleri üzerindeki etkilerini kişisel gözlemlerinizi veya deneyimlerinize açıklayabilir misiniz?

Katılımcılar, dağlık ve ovalık bölgelerde yaşayan Yörük ve Manav toplulukları arasındaki gelenek, inanç ve yaşam tarzı farklılıkları hakkında görüşlerini dile getirmiştir. Görüşmeler sırasında elde edilen veriler; tema, kategori, kod dallarına ayrılarak analiz edilmiştir.

Tablo 7. Bölgede Yapılan Görüşme Kodları

Tema (Boyut)	Kategori	Kod
Kültür	Coğrafya	Bitki Örtüsü
		Su Kaynakları
		İklim
	Geçim Kaynakları	Tarım
		Hayvancılık
		Dayanışma
	Yaşam Tarzı	Zorlu
		Göçer
		Yerleşik

6.1.4. Veri Analizi

Yarı yapılandırılmış mülakat sırasında kişilerin anlattıkları, göçebe yaşam tarzından yerleşik düzene geçiş, aile ve topluluk ilişkileri, inançlar, yemek kültürü ve evlilik gibi konularda önemli bir bakış açısı sunmaktadır.

Samimi bir sohbet ortamında gerçekleştirilen mülakatta, dağlık bölgelerde yaşamın zorlaştığını ve Yörüklerin artık yerleşik bir yaşam tarzına yöneldiğini gösteriyor. Ama hala kültürlerini yaşatmak için uğraştıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 8. Bölgede Yapılan Görüşme Sonucu Oluşan Ana Hatlar

Dağlık Bölgeler	Ovalık Bölgeler
Zorlu yaşam koşulları, göçebe yaşam tarzını ve dayanışmayı teşvik etmiştir.	Verimli topraklar tarıma elverişlidir ve yerleşik hayata geçişi kolaylaştırmıştır.
Yüksek rakım ve değişken hava koşulları, giyim tarzını ve barınma şeklini etkilemiştir.	Daha ılıman iklim, farklı giyim tarzlarına ve barınma şekillerine izin vermiştir.
Sınırlı tarım arazileri nedeniyle hayvancılık ve göçebe yaşam önemli hale gelmiştir.	Tarımsal üretim, farklı beslenme alışkanlıkları ve mutfak kültürünün gelişmesine yol açmıştır.
Doğayla iç içe yaşamak, doğaya saygıyı ve doğayla uyumlu bir yaşam tarzını teşvik etmiştir.	Toprağa bağlı yaşam tarzı, yerel inançlarda ve geleneklerde kendini göstermiştir.
Doğaya karşı verilen mücadele kişiliklerini de etkilemiştir. Güçlü ve sert bir mizaca sahiptirler.	Modern yaşam tarzına yatkınlıkları nedeniyle uyumlu, yumuşak bir mizaca sahiptirler.

Tablo 9. Mülakat Sorularına Verilen Cevapların Analizi

Mülakat Soruları	Verilen Cevapların Analizi	
	Kültürel Gruplar	
	Dağlılar(Yörükler)	Ovalılar(Manav, Macır)
<p>1- Bulduğunuz coğrafyada bölgeler arasında (dağlık/ovalık) gelenekler ve inanışlar arasında önemli farklılıklar ve benzerlikler var mıdır? Örnek verebilir misiniz? Bu benzerlik ve farklılıkların nedenleri hakkında düşünceleriniz nelerdir?</p>	<p>Dağlık bölgelerdeki zorlu yaşam koşulları, Yörüklerin doğayla uyum içinde yaşama ve dayanıklılık geliştirme ihtiyacını arttırmıştır. Göçer yaşamın şekillendirdiği koşullar kadınların da en az erkekler kadar güçlü yapıda olmalarını zorunlu kılmıştır. Bu güçlü yapıdaki kadınların sahip olduğu söz hakkı kendi topluluğunu şekillendirme gücünü de arttırmıştır. Yörükler, yaylalarda sürdürdükleri zorlu yaşam koşullarında ihtiyaç duydukları her şeyi kendileri üretmek zorundadır. Bu da onları son derece çalışkan ve güçlü bir topluluk haline getirmiştir. Her Yörük obası, kendi ihtiyaçlarını karşılayan bir fabrika gibi işler deyim yerindeyse. Bu yaşantı şekli gelenek ve inanışlara da yansımıştır.</p>	<p>Ovalık bölgelerde yaşayan topluluklar genellikle daha ılıman bir iklime ve daha verimli topraklara sahiptir. Bu durum, tarıma dayalı bir ekonomiye ve yerleşik bir yaşam tarzına olanak sağlar. Ovalık bölgelerde yaşayan topluluklar genellikle istikrar, güvenlik ve refah gibi değerlere önem verir. Tarıma dayalı bir ekonomi, sabır, disiplin ve planlama gibi erdemleri teşvik eder. Ovalık bölgelerde yaşayan toplulukların kültürleri genellikle toprağa ve tarımsal üretime saygıya odaklanır. Kadın ve erkek arasında bir görev dağılımı vardır. Yörüklerde görülen güçlü kadın yapısı biraz daha geri plandadır. Yaşanılan coğrafyanın beraberinde getirdiği yaşam tarzı mizaca, gelenek ve inanışlara yansımıştır.</p>
<p>2- Farklı bölgelerde yaşayan insanların birbirleri ile etkileşimlerinin günümüzdeki kültürel dinamiklere nasıl katkı sağladığını düşünüyorsunuz?</p>	<p>Farklı bölgelerde yaşayan insanların birbirleri ile olan etkileşimleri günümüzdeki kültürel dinamiklere önemli katkılar sunmaktadır. Yerleşik hayata geçiş, kız alıp vermeler sonucu bir kültür birliği oluşmuş durumda. Ama hala ilk kez tanışan insanlar birbirlerine hangi köyden (coğrafyadan) geldiği sorarlar. Bu durum karşınızdaki insanın coğrafi açıdan oluşan kültürel mizacını anlamasını sağlar. Mesela Yörükler biraz daha daha olabiliyorlar, en son söyleyeceklerini ilk baş söyledikleri olur. Bir yörük ile iletişim kurduğunu bilen biri buna hazırlıklıdır.</p>	<p>Aynı coğrafyanın farklı bölgelerinde yaşayan insanların kendine has mizaçları insanlar arası etkileşimde önemli birer veri oluşturmaktadır. Manavlar ve Muhacirler, son derece çekingen, uysal ve mülayim bir yapıya sahiptirler. Başkalarına karşı saygılı ve anlayışlı olan Ovalılar, tartışmaktan kaçınarak geleneksel yerleşik yaşam tarzlarını sürdürmektedirler. Farklı topluluklar arasında kurulan etkileşimlerin, karşılıklı anlayış ve kültürel alışverişin artmasına katkı sağladığını göstermiştir.</p>

<p>3- İklim koşulları, coğrafi yapının etkisi ve yerel kaynaklar gibi faktörlerin, dağda ve ovada yaşayan insanların günlük yaşamlarını, dini inanışlarını ve kültürel geleneklerini nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz? Bu faktörlerin dağlık ve ovalık bölgelerdeki yaşam tarzları ve inanç sistemleri üzerindeki etkilerini kişisel gözlemlerinizi veya deneyimlerinizi açıklayabilir misiniz?</p>	<p>Dağlık bölgelerde yaşayan Yörüklerin genellikle zorlu coğrafi koşullara uyum sağlamak zorunda olduklarına vurgu yapmışlardır. Bu durumun, dayanıklılık, bağımsızlık ve topluluk bilinci gibi değerlerin gelişmesine katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir. Dağlık arazilerde tarım yapmak zor olduğundan, bu bölgelerde yaşayan topluluklar genellikle hayvancılık ve göçebe yaşama uygun geçim kaynaklarına yönelttiğini bildirmişlerdir. Sonuç olarak bu yaşam tarzı, özgürlük ve doğayla iç içe olma duygusunu beslemiştir.</p> <p>Dağlık bölgelerde yaşayan toplulukların kültürleri genellikle doğayla uyum içinde yaşamaya ve zorluklara karşı dayanıklı olmaya odaklanır. Yörüklerde din ve halk inançları birbirinden ayrılmaz bir şekilde iç içedir. Nazar ve Hızır'a da inanılır. Kısacası, dağlık bölgelerde yaşayan Yörükler, Türk kültürünün önemli bir parçasıdır ve özellikle göçebe yaşam tarzları, eşitlik, yardımseverlik, çalışkanlık ve özgürlük tutkusuna gibi özellikleriyle tanınırlar. Yörükler, yaylak-kışlak hayat tarzlarını uzun süre devam ettirerek bu kültürü canlı tutmuşlardır. Göçebe yaşamları, onları hem kültürel hem de ekonomik olarak bağımsız kılmış ve bu sayede birçok zorlukla başa çıkabildiklerini sağlamıştır.</p>	<p>Katılımcıların ifadeleri, iklim koşulları, coğrafi yapı, tarım ürünleri ve yerel kaynakların, her iki topluluğun da günlük yaşamlarını ve maddi ve manevi kültürlerini derinden etkilediğini ortaya koymuştur. Örneğin, su kaynaklarının kısıtlı olduğu dağlık bölgelerde yaşayanlar, suyun korunması ve bereketinin artırılmasıyla ilgili inançlara daha fazla önem verirken, ovalık bölgelerde yaşayanlar toprak bereketi ve ürün çeşitliliğine odaklı gelenek ve inançları benimsemiştir.</p> <p>İklimin ve coğrafyanın beraberinde getirdiği kolaylıklar özellikle kadınların iş gücü üzerindeki etkisini şekillendirmektedir.</p> <p>Ova gibi düz ve geniş alanlarda yaşamın daha kolay ve rahat oluşu, insanların kendine daha fazla zaman ayırma imkânı verir. Bu tür bölgelerde insanlar daha fazla sosyalleşir ve çeşitli aktivitelere katılırlar.</p>
--	--	--

Tablo 10. Hikâyede Vurgulanan Kültürel Öğelerin Günümüze Yansıyan Kültürel Öğeler

Hikâyede Vurgulanan Kültürel Öğeler	Günümüze Yansıyan Kültürel Öğeler
<p><i>“Hasan bostanları Emine’nin heybesine doldururken: ‘Yörük kızt!’ demiş, ‘Yükün ağır oldu. Kazdağ’ının yolu çetindir, nasıl çıkacaksın?’ Emine onun yüzüne gülüvermiş de: ‘Ne sandın düz ovalı demiş, ‘Biz dağlıyız, sizin boş çıkamadığınız bayıra biz kırk okka yükle çıkarız!’ Hasan önüne bakmış, Emine yoluna gitmiş, ama ertesi Pazar yine onun sergisine varmış”</i> (Ali, 2015, s.116)</p>	<p>Göçer yaşamın şekillendirdiği koşullar kadınların da en az erkekler kadar güçlü yapıda olmalarını zorunlu kılmıştır. Bu güçlü yapıdaki kadınların sahip olduğu söz hakkı kendi topluluğunu şekillendirme gücünü de arttırmıştır. Dağlık ve engebeli bir coğrafyada yaşayan insanların zor yaşam koşullarına karşı daha dayanıklı olmaları ve ortak hareket etme becerisini geliştirmeleri doğaldır.</p>
<p><i>“ ‘Uğurlar olsun, yörük kızt! Sen hangi obadansın?’ [...] ‘Sana da uğurlar olsun, sarı oğlan! Ben Yüksekobalı’yım, sen nerelisin?’ [...]‘Ben Zeytinli’denim... Köye kadar yolumuz bir... Heybeni eşeğin üstüne at da rahat git!’ ‘Olmaz! Ovada heybeyi eşeğe taşıtırsam, koca dağa bu yük ile nasıl çıkarım?’”</i> (Ali, 2015, s.117)</p>	<p>Dağlık bölgelerdeki zorlu yaşam koşulları, Yörüklerin doğayla uyum içinde yaşama ve dayanıklılık geliştirme ihtiyacını arttırmıştır. Yörüklerde gün horozun ötüşüyle başlar. Yaz kış fark etmeksizin, uzun mesafelerden su getirmek gerekir. Bu görevi kadınlar üstlenir. Keçi derisinden veya plastik bidonlardan oluşan kapları omuz sırtına asarak taşırlar, sırtlarında bebekleri de cabası. Erkeklerin ormanda biriktirdikleri odunları da yine kadınlar taşır. Keçileri ve koyunları sağmak, çocukları çimdirmek, çamaşırları "gesi yıkamak" adı verilen yöntemle yıkamak, yemek pişirmek ve sağılan sütü kaynatıp peynir, çökelek ve lor yapmak da kadınların işidir (Orga, 2014: 138).</p>
<p><i>“ ‘Ovada büyüyen dağda yapamaz... Dağın suları serindir ama yolları sarptır, kışı çetindir... Kar altında odun kesmek, bahçede bostan ekmeye benzemez. Benim erim diye götürdüğüm adamı obamızın yiğitleri kınamamalı!... Ben seni bildim, artık gözüme hiçbir yiğit görünmüyor; ama anamın, babamın, akranımın yanında seni küçük düşünmem.’ ”</i> (Ali, 2015, s.117)</p>	<p>Dağlık bölgelerde yaşayan Yörükler genellikle zorlu coğrafyaya uyum sağlamak zorundadır. Bu durum dayanıklılık, bağımsızlık ve topluluk bilinci gibi değerlerin gelişmesine katkıda bulunur. Coğrafya sadece bir yerden ibaret değildir. Aynı zamanda bir yaşam tarzı, bir kültür ve bir kimliktir. Coğrafyanın insan tabiatı ve kültürü üzerinde karmaşık ve çok yönlü bir etkisi vardır. İnsanlar, yaşadıkları coğrafyaya uyum sağlamak zorundadırlar. Bu durum, farklı coğrafyalarda yaşayan insanlar arasında farklı kültürlerin ve geleneklerin oluşmasına yol açar.</p>

<p>“ [B]en dağlıyım, bu çukur ovalarda kalamam. Köyünüzün eli kınalı kızlarına karışmam, senin içine dert olur... Kızılbaş kıızı geldi de Hasan’ı elimizden aldı derler, benim içime dert olur... Yörük kıızı dağdan köye, çadırdan eve inmemeli... ’ ” (Ali, 2015, s.118)</p>	<p>İklimin ve coğrafyanın beraberinde getirdiği kolaylıklar ovalık bölgelerde yaşayan kadınların iş gücü üzerindeki etkisini şekillendirmektedir. Ova gibi düz ve geniş alanlarda yaşamın daha kolay ve rahat oluşu, insanların kendine daha fazla zaman ayırma imkânı verir. Bu tür bölgelerde insanlar daha fazla sosyalleşir ve çeşitli aktivitelere katılırlar. Dağlık bölgede yetişen Yörük kadını ise yetiştiği çetin coğrafyanın getirdiği güçlü ve erilliği taşıyan mizacı ile farkını ortaya koymaktadır.</p>
<p>“ ‘Ovada büyüyen dağda yapamaz... Dağın suları serindir ama yolları sarıdır, kıışı çetindir... Kar altında odun kesmek, bahçede bostan ekmeye benzemez. Benim erim diye götürdüğüm adamı obamızın yiğitleri kınamamalı!... Ben seni bildim, artık gözüme hiçbir yiğit görünmüyor; ama anamın, babamın, akranımın yanında seni küçük düşüremem.’ ” (Ali, 2015, s.119)</p>	<p>Ovalık bölgelerde yaşayan topluluklar genellikle daha ılıman bir iklime ve daha verimli topraklara sahiptir. Bu durum, tarıma dayalı bir ekonomiye ve yerleşik bir yaşam tarzına olanak sağlar. Ovalık bölgelerde ise modernleşme ve yerleşik hayata geçiş, bazı geleneklerin kaybolmasına ve yeni değerlerin benimsenmesine yol açmıştır. Manavlar ve Muhacirler, son derece çekingen, uysal ve mülayim bir yapıya sahiptirler.</p>
<p>“Anamla, babamla danıştım; onlar da emmilerimle danıştılar. Ovalıya varanın, ovalıdan kıızı alanı olduğunu gören yok. Deli kıızı, deli kıızı! Dediler. Yüksekoba’ da gönlünü verecek yiğit mi bulamadın?” (Ali, s. 120).</p> <p>“Bir sına bakalım, senin yiğidin Kazdağı’ ndaki Yörük Emine’ ye er olacak adam mı?” (Ali, 2017, s. 120).</p>	<p>Evlilik, Yörüklerde oldukça önemli bir konudur. Aileler, bu olayla birlikte soyunun devamını ve asaletini korumaya titizlik gösterirken, aynı zamanda konumlarına uygun bir şekilde görkemli düğünler düzenlerler (Doğan ve Doğan, 2005, 685). Yörük ailelerinin dışarıya kıızı vermemesi, bazı özelliklerini muhafaza etmelerine neden olmuştur. Bu sayede ırk karakterlerini kaybetmemişler ve çıkık elmacık kemikleri, hafif çekik gözleri ile birbirlerine oldukça benzemektedirler (Dönmez, 1964; 184).</p>

Tablo 11. Hikâyeden Alıntılarla Alan Çalışmasına Yönelik Analiz

Yöneltilen Sorular	Hikâyeden Sorulara Açılan Pencere	Alınan Cevaplardan Hikâyeye Açılan Pencere
<p>1. Bulduğunuz coğrafyada bölgeler arasında (dağlık/ovalık) gelenekler ve inanışlar arasında önemli farklılıklar ve benzerlikler var mıdır? Örnek verebilir misiniz? Bu benzerlikler ve farklılıkların nedenleri hakkında düşünceleriniz nelerdir?</p> <p>2. Farklı bölgelerde yaşayan insanların birbirleri ile olan etkileşimlerinin günümüzdeki kültürel dinamiklere nasıl katkı sağladığını düşünüyorsunuz?</p>	<p>“‘Oğlum, Hasan!’ demiş. ‘Baban öleli beri evin erkeği sensin... Ben bugün varsam yarın yağım... Evine bir kadın lazım. Sana bizim köyden bir kız almak isterdim ama, yine sen bilirsin... Eğer gönlün bu Yörük kazını pek sevdiyse bu ihtiyar hâlimde obasına gidip isteyeyim... Güz yaklaştı; zeytinden sonra düğününüzü yaparız... Hasan da hep bunu düşünürmüş ama bir türlü içini dökemezmiş. Bakmış artık beklemenin yolu yok, Emine obadan indiği bir gün onu bahçede yanına oturtmuş: ‘Emine,’ demiş, ‘bahar geçti, yaz geçti; leylekler yerine göçtü! Kış gelip dağları yolları kar örtmeden ya sen bana gel ya ben sana geleyim!’” (Ali, 2015, s.117)</p> <p>“‘Hasan!’ demiş. Anamla, babamla danıştım; onlar da emmilerimle danıştılar. Ovalıya varanın, ovalıdan kız alanın onduğunu gören yok. Deli kız, deli kız, dediler. Yüksekoba’da gönlünü verecek yiğit mi bulamadın? Ben de: Herkesin yiğidi kendi gönlüne göreymiş, dedim. Peki öyleyse dediler, bir sına bakalım, senin yiğidin Kazdağı’ndaki Yörük Emine’ye er olacak adam mı?” (Ali, 2015, s.117)</p>	<p>Hikâyenin merkezinde yer alan ana karakter Hasan’dır. Hasan’ın kimliği ve hikâyedeki önemi üzerine düşünmek gereklidir. Hasan, ovalı bir köylü olarak tanımlanır; bu, onun ovaya özgü nitelikleri bünyesinde barındıran bir birey olduğunu gösterir. Yaz aylarında çalışarak, kışın bu çalışmalarının meyvelerinden faydalanır. Yani, ektiğini biçer, hasat eder ve ürününü satar. Bu özellikleriyle yerleşik, toprağa bağlı insan tipinin temsilcisi olarak karşımıza çıkar. Emine ise farklı bir yapıya sahiptir. O, dağlıdır ve dağ yaşamının gerektirdiği nitelikleri bünyesinde toplar. Dağ ortamı sert ve zorludur; kayalık ve sarp bir yapıya sahiptir. Dağda yaşamak, şehirde yaşamaktan daha zorlayıcıdır. Dağ insanı özgür ve bağımsızdır. O, ovalılar gibi toprağa bağımlı, kökleri yere sıkı sıkıya bağlı bir insan değildir. Bu tür bir yaşam tarzı onu kısıtlar. Dağ insanı, göçmen kuşlar gibi geniş ve sınırsız alanlarda özgürce yaşamaya alışmıştır ve kapatılınca solan, ölen bir kuş gibidir. Bu analiz, Hasan ve Emine karakterlerinin yaşam tarzları ve kişilik özellikleri üzerinden, coğrafi koşulların insan yaşamı üzerindeki etkilerini vurgulamaktadır. Ovalı Hasan, yerleşik ve toprağa bağlı bir yaşamı temsil ederken; dağlı Emine, özgürlüğü ve bağımsızlığı sembolize eder. Bu karşıtlık, coğrafyanın bireylerin kimlikleri ve yaşam tarzları üzerindeki belirleyici rolünü göstermektedir.</p>

	<p>“ [B]en dağlıyım, bu çukur ovalarda kalamam. Köyünüzün eli kınalı kızlarına karışmam, senin içine dert olur... Kızılbaş kıızı geldi de Hasan ’ı elimizden aldı derler, benim içime dert olur... Yörük kıızı dağdan köye, çadırdan eve inmemeli... ’ ” (Ali, 2015, s.118)</p> <p>“İnsan nereye giderse rızkı da beraber gidermiş, bunu düşündüğüm yok. Ama ben dağlıyım, bu çukur ovalarda kalamam, sizin adetlerinize ayak uyduramam ” (Ali, 2015, s.118)</p> <p>“ Uđurlar olsun, yörük kıızı! Sen hangi obadansın? ’ [...] ‘Sana da uğurlar olsun, sarı oğlan! Ben Yüksekobalı ’yım, sen nerelisin?’ [...] ‘Ben Zeytinli ’denim... Köye kadar yolumuz bir... Heybeni ešeğin üstüne at da rahat git!’ ‘Olmaz! Ovada heybeyi ešeğe taşıtırsam, koca dađa bu yük ile nasıl çıkarım?’ ” (Ali, 2015, s.117)</p>	<p>Dağlar, sert, yalçın ve kayalıklarla dolu, kendine has kuralları olan büyük kütledir. Bu kurallara uyamayan, bu zorlu yaşam şartlarına alışık olmayan zayıf ve dayanıksız bireyler, dağın acımasız doğasında varlıklarını sürdüremezler. Dağlar, güçlü, kuvvetli ve atik insanların yaşam alanıdır. Bu bireyler, dağın sert doğasına uyum sağlayabilen kişilerdir.</p> <p>Ovalar ise dağların eteklerinde yer alan geniş düzlüklerdir ve dağlara kıyasla daha sakin, güvenli ve hoşgörölü bir yaşam sunarlar. Ovalarda, dağlardaki kadar katı kurallar bulunmaz ve bu nedenle ovalar, insanlara cömertçe kucak açan yerler olarak bilinir. Ovalarda yaşayan insanlar, daha yumuşak ve güvenli bir yaşam sürerler.</p> <p>Farklı coğrafı bölgelerde yetişmiş ve duygusal olarak birbirlerine bağlı bu iki insanın kaderi, yetişme ve yaşam koşullarının farklılığından dolayı, baştan belirlenmiştir. Farklı mekânlarda yetişmiş olmaları, onların uyum sağlayamamalarının ana sebebidir. Bu farklı yetişme koşulları, onların hayat biçimlerini ve değer yargılarını da birbirinden farklı kılmaktadır. Dağ ve ova insanları arasındaki bu derin uçurum hem fiziksel hem de kültürel olarak gözlemlenebilir.</p>
<p>3.İklim koşulları, coğrafı yapının etkisi ve yerel kaynaklar gibi faktörlerin, dağda ve ovada yaşayan insanların günlük yaşamlarını ve dini inanışlarını ve kültürel geleneklerini nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz? Bu faktörlerin dağlık ve ovalık bölgelerdeki yaşam tarzları ve inanç sistemleri üzerindeki etkilerini kişisel gözlemlerinizi veya deneyimlerinizle açıklayabilir misiniz?</p>	<p>“ ‘Ovada büyüyen dağda yapamaz... Dağın suları serindir ama yolları sarptır, kıışı çetindir... Benim erim diye götürdüğüm adamı obamızın yiğitleri kınamamalı!... Ben seni bildim, artık gözüme hiçbir yiğit görünmüyor; ama anamın, babamın, akranımın yanında seni küçük düşüremem. ’ ” (Ali, 2015, s.117)</p>	<p>Ovalı, dağ koşullarında yaşamını sürdüremez ve bu zorlu ortamda ezilir, perişan olur. Bu durum, yaşam koşullarının farklılığından kaynaklanmaktadır.</p> <p>Dağlı kimliği, sadece fiziksel bir coğrafyayı değil, aynı zamanda bir dayanıklılık, güç ve özgürlük sembolünü ifade eder. Bu, Yörüklerin zorluklar karşısında dahi nasıl metanetli ve cesur olduklarını simgeler.</p>

6.2. TARTIŞMA

Bu çalışmada, Kaz Dağları Bölgesi'nde yaşayan toplulukların kültürel yapıları, coğrafi ve tarihi etkenler bağlamında incelenmiş ve bu inceleme Sabahattin Ali'nin "Hasan Boğuldu" hikâyesi üzerinden gerçekleştirilmiştir. Hasan Boğuldu hikâyesi, bu bölgenin kültürel ve sosyal dinamiklerini anlamak için önemli bir araç sunmaktadır. Çalışmamızın bulguları, hikâyede betimlenen karakterlerin ve mekânların, bölgedeki dağlı ve ovalı toplulukların yaşam tarzları, gelenekleri, inançları ve coğrafyayla olan ilişkileriyle örtüştüğünü göstermektedir.

Hasan Boğuldu hikâyesi, dağlı ve ovalı topluluklar arasındaki farkları gerçekçi bir bakış açısı ile ortaya koymaktadır. Dağlı Yörükler, zorlu coğrafi koşullarda yaşamlarını sürdürürken, göçebe bir yaşam tarzını benimsemişlerdir. Bu yaşam tarzı, dayanıklılık, bağımsızlık ve doğayla uyum içinde olma gibi değerlerin gelişmesine yol açmıştır. Nitekim hikâyede, Emine'nin dağlı olması ve Hasan'ın ovalı olması, bu iki karakterin yaşam tarzları ve kültürel değerleri arasındaki farkları vurgulamaktadır. Emine'nin doğayla uyumlu ve dayanıklı karakteri, dağlı Yörüklerin kültürel değerlerini yansıtırken, Hasan'ın ovalı kökeni, daha yerleşik ve tarıma dayalı bir yaşam tarzını temsil etmektedir.

Hikâyede, Hasan ve Emine'nin evlenme arzusu, dağlı ve ovalı kültürlerin çatışmasını simgeler. Bu çatışma, aynı zamanda coğrafyanın kültürel yapı üzerindeki etkisini de gözler önüne sermektedir. Hasan'ın ovalık bölgede yaşamış olması, onun doğayla başa çıkma konusunda daha az deneyimli olmasına ve zorlu dağ koşullarına uyum sağlayamamasına neden olmuştur. Bu durum, coğrafyanın bireylerin yaşam tarzlarını, değerlerini ve davranışlarını nasıl şekillendirdiğini açıkça göstermektedir. Hasan'ın dağda hayatta kalamaması ve sonunda boğulması, coğrafi koşulların insan yaşamı üzerindeki belirleyici rolünü dramatik bir şekilde ortaya koyar.

Çalışmada yapılan mülakatlar ve gözlemler, dağlık bölgelerde yaşayan Yörüklerin, su getirme, odun taşıma, hayvan sağma gibi zorlu görevleri nasıl üstlendiklerini ve bu görevlerin kadınlar arasında nasıl paylaşıldığını göstermiştir. Yörük kadınlarının omuz sırığıyla su taşıması, çocuklarını sırtlarında taşıırken günlük işlerini yapmaları, onların dayanıklılık ve fedakârlık gibi değerlerle nasıl bütünleştiklerini ortaya koymak-

tadır. Hasan Boğuldu hikâyesi, bu kültürel değerlerin ve zorlu yaşam koşullarının etkisini güçlü bir şekilde yansıtmaktadır. 1996 yılında yayınlanan Türk Halkbilimi Ansiklopedi'sinde yer alan Seyirci tarafından kaleme alınan yazıda verilerimizi destekler niteliktedir (Seyirci, 1996).

Göçer yaşam tarzı, insanların sağlıklı, güçlü, çalışkan ve maharetli olmasını zorunlu kılar. Bu zorlu yaşam koşullarında ailenin ve çadırın yönetimi evin en yaşlı kadınındadır. Kadın, evin ayakta kalmasını sağlayan en önemli fonksiyonu yerine getirir. Çocuğu doğurmak, sağlıklı bir şekilde yetiştirmek ve ev işlerini yapmak kadının sorumluluğundadır (Seyirci, 1996).

Öte yandan alan araştırması ve kaynak taramalarına göre; ovalık bölgelerde yaşayan Manav toplulukları, yerleşik yaşam tarzını benimsemiş ve tarıma dayalı bir ekonomi geliştirmişlerdir. Bu yaşam tarzı, istikrar, güvenlik ve refah gibi değerlere daha fazla önem verilmesine yol açmıştır. Manav toplumlarının düzenli ve planlı tarım faaliyetleri, onların disiplin ve sabır gibi erdemleri geliştirmelerine katkıda bulunmuştur. Hikâyede, Hasan'ın tarımla uğraşan bir topluluktan gelmesi, bu değerlerin onun kişiliğine yansımış olduğunu göstermektedir. Manavlar konusunda geniş çalışmaları olan Fahri Tuna Yörüklerden Manavlara: Batı Anadolu'da Yerleşik Hayat. *Anadolu Kültür ve Tarih Dergisi* 'nde bunu "Önceleri "Yörük" olarak (Yörük yürüyen /göçen Türklerin ortak adıdır) kışın kışlaklarda, yazları da yaylalarda yaşayan atalarımız, bir süre sonra bereketli toprakları işlemek üzere yerleşik hayata geçmişler, çevredeki Gayrimüslimlerce de "Manav" (çiftçi) olarak tanımlanmışlardır." diyerek açıklar (Tuna, 2018).

Hasan Boğuldu hikâyesi, aynı zamanda farklı kültürel gruplar arasındaki etkileşimlerin nasıl gerçekleştiğini de göstermektedir. Yörüklerin göçebe yaşam tarzı, onları farklı bölgelerle etkileşime girmeye zorlamış ve bu durum, kültürel alışverişin artmasına yol açmıştır. Hikâyede, Hasan ve Emine'nin evlilik arzusu, iki farklı kültürün bir araya gelme çabası olarak yorumlanabilir. Bu etkileşimler, farklı kültürel gruplar arasındaki anlayışı ve iş birliğini artırabilir, ancak aynı zamanda kültürel farklılıkların ve çatışmaların ortaya çıkmasına da neden olabilir.

Yörüklerde gün horozun ötüşüyle başlar. Yaz kış fark etmeksizin, uzun mesafelerden su getirmek gerekir. Bu görevi kadınlar üstlenir. Keçi derisinden veya plastik bidonlardan oluşan kapları omuz sırtına asarak taşırlar, sırtlarında bebekleri de cabası. Erkeklerin ormanda biriktirdikleri odunları da yine kadınlar taşır. Keçileri ve koyunları sağlamak, çocukları çimdirmek, çamaşırları "gesi yıkamak" adı verilen yöntemle yıkamak, yemek pişirmek ve sağılan sütü kaynatıp peynir, çökelek ve lor yapmak da kadınların işidir (Orga, 2014: 138; akt. Öter, 2019). Aile ve toplum ilişkileri açısından Yörüklerin aile ve akrabalara olan bağlılığı ve dayanışma ruhu yapılan görüşmelerde oldukça vurgulanıyor. Yaşanılan dağlık bölgenin bu durumu zorunlu hale getirdiğini bildirmişlerdir. Misafirperverlik ve hoşgörü, bütün kültürel grupların önemli değerleri olarak öne çıkıyor.

Yörüklerin dindar ve geleneklerine bağlı insanlar olduğunu gösteriyor. Kutsal din dışında bir inançları olmadığını ama nazara, Hızır'a inandıklarını belirtmişlerdir. Yörüklerde din ve halk inançları birbirinden ayrılamaz bir şekilde iç içedir. İslam'ı benimsemiş olmalarına rağmen, eski Türk inançlarından kalma bazı adetler ve ananeler günümüzde de yaşatılmaya devam etmektedir. Batıl inançlar ise oldukça yaygındır ve günlük yaşamda önemli bir yer tutmaktadır. Yörük Aşiretlerinde Gök Tanrı inancına veya Şamanizm'e ait dini ritüeller yok denecek kadar azdır. En azından son yüzyılda bu tarz alışkanlıklar kalmamıştır diyebiliriz. Buna karşın eski Türk inanışlarından kalma bazı adetler ve ananeler İslami birer öğreti sanılarak yaşatılmaya devam etmektedir. Hızır Aleyhisselam hakkında ise çok çeşitli rivayetler mevcuttur. Aşiret üyelerinin birçoğunun şeytanla ilgili hikâyeleri de vardır (Orga, 2014: 200-205; Öter, 2019).

Yörüklerin et ve süt ürünlerinde yoğunlaşan bir yemek kültürü olduğu anlaşılıyor. Hızlı ve pratik yemek yeme tarzı, göçebe yaşam tarzının bir gereği olarak ortaya çıkıyor. Manav ve Muhacirlerde de et yemeklerinin yanında hamur işlerinin de ön planda olduğu bir yemek kültürü olduğu bildirilmiştir.

Mülakatta, Yörüklerde kız istemenin ve evlilik kurmanın zorlukları ve geleneksel kuralları ele alınıyor. Aynı coğrafyada yetişenlerin hem evliliklerini hem de kendi kültürlerini korumakta olduklarını vurgulamışlardır. Küçük topluluklarda, özellikle

köysel ve kırsal olanlarında yakın veya uzak akrabalarla, bu mümkün olmadığı takdirde aynı topluluk içinden kız alıp verme ülkemizde yaygın bir gelenektir (Yasa, 1969: 75).

Dağlık ve ovalık bölgelerdeki yaşam tarzı ve inanç sistemleri arasındaki farklılıklar, coğrafi koşullar, iklim ve yerel kaynaklar gibi faktörlerden etkilenmektedir. Dağlık bölgelerde zorlu yaşam koşulları, göçebe yaşam tarzını ve geleneksel değerlere bağlılığı sürdürmüştür. Ovalık bölgelerde ise modernleşme ve yerleşik hayata geçiş, bazı geleneklerin kaybolmasına ve yeni değerlerin benimsenmesine yol açmıştır.

Farklı bölgelerde yaşayan insanların birbirleri ile olan etkileşimleri günümüzdeki kültürel dinamiklere önemli katkılar sunmaktadır. Bu etkileşimler sayesinde farklı kültürler ve gelenekler birbirini besler ve zenginleştirir. Ayrıca, bu etkileşimler yeni ve özgün kültürel ürünlerin ortaya çıkmasına da yol açabilir.

Mülakatta bahsedilen Yörüklerin göç etmesi ve farklı bölgelerde yaşaması da kültürel etkileşimin bir örneğidir. Bu göçler sayesinde Yörük kültürü farklı bölgelere taşınmış ve bu bölgelerin kültürünü de etkilemiştir. İklim koşulları, coğrafi yapının etkisi ve yerel kaynaklar gibi faktörler, dağda ve ovada yaşayan insanların günlük yaşamlarını, dini inanışlarını ve kültürel geleneklerini önemli ölçüde etkilemektedir. Bilge Kağan, kayınbabasına bir şehir kurup orada yaşamayı düşündüğünü söylediğinde, kayınbabası ona, "Kentlerde veya köylerde yaşam sürmek bizler için uygun değildir. Özgür ve bağımsız kalabilmemiz göçer yaşam sayesinde. Göçebe olduğumuz için, istediğimiz an Çin'e akın yapabiliriz. Çinliler durumu kavrayıp savaş hazırlıklarına başlayana kadar biz işimizi tamamlar, aile çadırlarımızla uzak kesimlere çekiliriz. Çinliler, isterse beş yüz bin, hatta bir milyon askerle karşımıza gelsinler, bize bir şey yapamazlar" dedi (Gökalp, 1995, s. 14). Bu diyalog, Yörüklerin konargöçer yaşam şeklinin kökenlerinde demografik koşulların el verdiği imkânlar ve ekonomik kaynakların elde edilmesi ihtiyacının yanında, güven duygusu ve hür kalma arzusunun da önemli olduğunu göstermektedir. Eröz de güven duygusu ve özgür kalma arzusuna dikkat çekerek, Yörük göçebeliğini "...bu hayata gönül vermenin, ona atfedilen ehemmiyetin neticesi..." olarak görmektedir (Eröz, 1991, s. 77). Eröz ayrıca, Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya intikal eden göçebe yaşam tarzını coğrafi koşullardan kaynaklanan bir ekonomik üretim biçimine indirgemek son derece hatalı olduğunu belirtir (Eröz, 1991, s. 78). İktisadi

gereksinimler, demografik yetersizlikler, çevreye olan güvensizlik ve hür kalma isteği, Anadolu'ya gelen ve sonradan "Yörük ve Türkmen gruplar" olarak isimlendirilen kültürel toplulukların yaşam şekillerini de belirlemiştir.

Katılımcılar, dağlık ve ovalık bölgeler arasındaki gelenek ve inançlarda önemli farklılıklar olduğunu belirtmiştir. Bu farklılıkların temelinde coğrafi koşulların ve yaşam tarzlarının yattığını düşündüklerini ifade etmiştir.

Dağlık bölgelerde yaşayan Yörüklerin genellikle zorlu coğrafi koşullara uyum sağlamak zorunda olduklarına vurgu yapmışlardır. Bu durumun, dayanıklılık, bağımsızlık ve topluluk bilinci gibi değerlerin gelişmesine katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir. Dağlık arazilerde tarım yapmanın zor olduğundan, bu bölgelerde yaşayan topluluklar genellikle hayvancılık ve göçebe yaşama uygun geçim kaynaklarına yönelttiğini bildirmişlerdir. Sonuç olarak bu yaşam tarzı, özgürlük ve doğayla iç içe olma duygusunu besler. Dağlık bölgelerde yaşayan toplulukların kültürleri genellikle doğayla uyum içinde yaşamaya ve zorluklara karşı dayanıklı olmaya odaklanır.

Manavlar, yerleşik yaşam tarzına sahip bir Türk topluluğudur. Tarih boyunca göç ettikleri her bölgede hemen kurulu düzene geçerek yüzyıllarca aynı yörede yaşamışlardır. Manavlar, göç ettikleri her bölgede hemen uyum sağlayarak kurulu düzene geçmektedirler. Bu durum, Manavların istikrar ve düzen arayan bir topluluk olduğunu gösterir. Görüşme esnasında Manavların tarımla uğraşması, arazilerin boş kalmamasını ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağladığını göstermiştir. Bu durum, Manavların kaynaklarını bilinçli bir şekilde yöneten bir topluluk olduğunu gösterir. Fahri Tuna kaleme aldığı Manavlar Sözlüğü eserinde Manavların önce Yörük olarak yaşadıklarını, daha sonra bereketli toprakları işlemek için yerleşik hayata geçtiklerini ve çevredeki Gayrimüslimler tarafından "Manav" (çiftçi) olarak adlandırıldıklarını savunmaktadır. Bu bakış açısına göre, Manavlar, zamanla göçebe yaşam tarzını terk edip tarıma dayalı yerleşik bir yaşam tarzı benimsemişlerdir.

Manavların gelenek-göreneklere ve yaşam tarzları incelendiğinde, kültürel olarak Yörüklerle büyük benzerlikler gösterdiği anlaşılmaktadır. Ana farklılık, yaşanılan coğrafyanın getirdiği zorluklardır. Yani yerleşik hayatın getirdiği özelliklerde kendini gösterir. Manav köyleri genellikle düzlüklerde ve ovalarda kurulur. Köylerin yerleşimi

plansız ve rastgele şekilde gerçekleşmiştir. Evler ise oldukça basit ve düzensizdir. Herhangi bir yerleşim planı bulunmaz. Köylerdeki ve evlerdeki bu düzensiz yapı, göçebe yaşamın belirgin izlerini taşır. Köyler genellikle, gelenlerin düzensiz bir şekilde yerleştiği topluluklar halindedir. Muhacir köyleri ile kıyaslandığında ise Manav köyleri daha bakımsızdır ve çevredeki düzenli, bakımlı Muhacir Türk köylerinden kolaylıkla ayırt edilebilir. Beslenme alışkanlıkları açısından ise Manavların ve Yörüklerin yemekleri arasında büyük bir fark bulunmamaktadır. Bu durum görüşme esnasında alınan cevaplara da yansımış ve benzer cevapların verildiği gözlemlenmiştir.

Ovalık bölgelerde yaşayan topluluklar genellikle daha ılıman bir iklime ve daha verimli topraklara sahiptir. Bu durum, tarıma dayalı bir ekonomiye ve yerleşik bir yaşam tarzına olanak sağlar. Ovalık bölgelerde yaşayan topluluklar genellikle istikrar, güvenlik ve refah gibi değerlere önem verir. Tarıma dayalı bir ekonomi, sabır, disiplin ve planlama gibi erdemleri teşvik eder. Ovalık bölgelerde yaşayan toplulukların kültürleri genellikle toprağa ve tarımsal üretime saygıya odaklanır. Manavlar ve Muhacirler, son derece çekingen, uysal ve mülayim bir yapıya sahiptirler. Başkalarına karşı saygılı ve anlayışlı olan Manavlar, tartışmaktan kaçınarak geleneksel yaşam tarzlarını sürdürmektedirler.

Dağlık bölgelerdeki zorlu yaşam koşulları, Yörüklerin doğayla uyum içinde yaşama ve dayanıklılık geliştirme ihtiyacını arttırdığını, ovalık bölgelerdeki daha ılıman koşulların ise, Manav halkının tarıma dayalı bir yaşam tarzı geliştirmesine olanak sağladığını belirtmişlerdir. Bu durumun fiziksel özelliklerine bile yansıdığını bildirmişlerdir. Bu farklılıkların günümüzde de devam ettiğini ancak eski zamanlardaki kadar günlük yaşama etki etmediğini belirtmiştir. Özellikle hikâyenin temelinde yer alan kız alıp verme gibi bireysel tercihlere etki etme konusunun oldukça geride kaldığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların ifadeleri, iklim koşulları, coğrafi yapı, tarım ürünleri ve yerel kaynakların, her iki topluluğun da günlük yaşamlarını ve maddi ve manevi kültürlerini derinden etkilediğini ortaya koymuştur. Örneğin, su kaynaklarının kısıtlı olduğu dağlık bölgelerde yaşayanlar, suyun korunması ve bereketinin artırılmasıyla ilgili inançlara

daha fazla önem verirken, ovalık bölgelerde yaşayanlar toprak bereketi ve ürün çeşitliliğine odaklanan inançları benimsemiştir.

Mülakatlar, farklı bölgelerde yaşayan topluluklar arasındaki etkileşimlerin, karşılıklı anlayış ve kültürel alışverişin artmasına katkı sağladığını göstermiştir. Özellikle; düğünlerin, hayırların, cenazelerin ve pazar yerlerinin, farklı toplulukların bir araya gelerek geleneklerini ve ürünlerini paylaştıkları önemli buluşma noktaları olarak belirtilmiştir. Bu etkileşimler, kültürel çeşitliliğin korunmasına ve yeni kültürel pratiklerin oluşumuna zemin hazırladığı üzerine geri dönüşler alınmıştır.

Son yıllarda artan modernleşme ve kentleşme süreçleri, Yörük kültürünün de etkilenmesine neden olmuştur. Bu değişimler, Yörüklerin göçebe yaşam tarzlarını terk etmelerine ve Manav, Muhacirler gibi yerleşik hayata geçmeleri mülakatta kültürel gruplardan ortak cevaplar alınmasına neden olmuştur.

Yörük, Manav ve Muhacir, Anadolu'nun zengin kültür mozaığının önemli parçalarını oluşturan üç Türk grubudur. Her grubun kendine özgü tarihi, gelenekleri ve yaşam tarzı vardır. Yörük, Manav ve Muhacir kültürel gruplar, her biri kendine özgü tarihi, gelenekleri ve yaşam tarzı ile Türkiye'nin kültürel zenginliğine katkıda bulunmaktadır. Farklılıklarına rağmen bu üç grup, ortak bir dil ve dine sahip olmanın yanı sıra, misafirperverlik, yardımseverlik ve aileye önem verme gibi ortak değerlere de sahiptir.

Bu bulgular, coğrafyanın insan tabiatı ve kültürü üzerindeki karmaşık ve çok yönlü etkisini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, farklı coğrafyalarda yaşayan insanlar arasındaki etkileşimlerin, kültürel çeşitliliği korumaya ve yeni kültürel pratiklerin gelişimine katkıda bulunduğunu göstermektedir.

Dağlık bölgelerde yaşayan Yörükler, Türk kültürünün önemli bir parçasıdır ve özellikle göçebe yaşam tarzları, hoşgörü, yardımseverlik, çalışkanlık ve özgürlük tutkusuna gibi özellikleriyle tanınırlar. Yörükler, yaylak-kışlak hayat tarzlarını uzun süre devam ettirerek bu kültürü canlı tutmuşlardır. Göçebe yaşamları, onları hem kültürel hem de ekonomik olarak bağımsız kılmış ve bu sayede birçok zorlukla başa çıkmalarını sağlamıştır.

Coğrafya sadece bir yerden ibaret değildir. Aynı zamanda bir yaşam tarzı, bir kültür ve bir kimliktir. İnsanlar coğrafyayla etkileşim halinde sürekli değişir ve gelişirler. Coğrafi koşulların insan üzerindeki etkilerini anlamak, farklı kültürleri ve yaşam tarzlarını daha iyi kavramamıza yardımcı olur. Coğrafyanın insan tabiatı ve kültürü üzerinde karmaşık ve çok yönlü bir etkisi vardır. İnsanlar, yaşadıkları coğrafyaya uyum sağlamak için kendilerini geliştirmek ve davranış modellerini değiştirmek zorundadırlar. Bu durum, farklı coğrafyalarda yaşayan insanlar arasında farklı kültürlerin ve geleneklerin oluşmasına yol açar.

Çalışma, coğrafyanın yalnızca fiziksel bir unsur olmaktan öte, insanların yaşam tarzını, kültürünü ve kimliğini şekillendiren bir faktör olduğunu göstermektedir. Katılımcılar, coğrafyanın farklı bölgelerde yaşayan insanlar arasında kültürel çeşitliliğe yol açtığını, aynı zamanda yeni davranış modellerinin ve geleneklerin gelişmesine zemin hazırladığını belirtmiştir. Coğrafyanın insanların yaşam tarzları, kültürleri ve kimlikleri üzerinde karmaşık ve çok yönlü bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Katılımcı ifadeleri, coğrafyanın bireylerin yaşam tarzlarını, kültürlerini ve davranış modellerini şekillendirdiğini göstermiştir. Ayrıca, coğrafyanın etkileri, topluluklar arasında farklı kültürlerin ve geleneklerin oluşmasına yol açmaktadır.

Bu çalışma, farklı kültürel grupların coğrafi koşullara nasıl uyum sağladığını ve bu koşulların, davranışları ve tutumları nasıl etkilediğini anlamamıza yardımcı olmuştur. Coğrafyanın hem toplulukların kültürel pratikleri hem de bireysel yaşam tarzları üzerindeki etkileri, bu araştırmanın bulgularında açıkça görülmektedir.

Sonuç olarak, Hasan Boğuldu hikâyesi, Kaz Dağları Bölgesi'nin kültürel yapısını ve coğrafyanın insan yaşamı üzerindeki etkisini anlamak için önemli bir araç sunmaktadır. Bu çalışma, bölgedeki dağlı ve ovalı toplulukların kültürel değerlerini, yaşam tarzlarını ve coğrafyayla olan ilişkilerini derinlemesine analiz ederek, kültürün nasıl şekillendiğini ve değiştiğini ortaya koymaktadır. Gelecekteki araştırmalar, bu bulguları genişleterek bölgenin kültürel mirasının korunmasına ve gelecek nesillere aktarılmasına katkıda bulunabilir. Ayrıca, edebiyat eserlerinin bölgesel kültürleri anlamak için nasıl kullanılabileceğini göstermesi açısından da önemli bir örnek teşkil etmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada, kültürün insan yaşamındaki önemi ve Kaz Dağları Bölgesi'nin kültürel yapısı Hasan Boğuldu hikâyesi üzerinden ele alınmıştır. Kültürün, insan tarafından yaratılmış ve geliştirilmiş bir olgu olduğu ve tarih boyunca biriktirdikleri bilgi ve deneyimleri, inançlarını, değerlerini ve geleneklerini gelecek nesillere aktarma yoluyla devamlılığını sağladığı vurgulanmıştır. Ayrıca yaşanan coğrafyanın kültür üzerinde etkisi üzerinde durulmuştur.

Kültür, benzer ortamda yaşayan, ortak alışkanlıklara sahip ve belirli bir yaşam tarzını benimseyen insanlar arasında oluşan ortaklık durumunu ifade eder. Bu ortaklık durumu, kültürün "antropolojik" yönünü öne çıkarır. Herder bu durumu "halk kültürü" veya "popüler kültür" olarak adlandırmıştır. Bu alanda yapılacak çalışmalar olan kültürel çalışmalar; toplumların ve bireylerin farklı kültürleri anlamalarına, yorumlamalarına ve bunlarla etkileşime girmelerine yardımcı olan bir disiplin alanı oluşturur.

Çalışma ile Türkiye'nin kuzeybatısında yer alan Kaz Dağları Bölgesi'nde yaşayan Dağlı ve Ovalı toplulukların kültürel yapıları, coğrafi ve tarihi etkenler bağlamında incelenmiştir. Araştırmanın temelini Sabahattin Ali'nin "Hasan Boğuldu" hikâyesi oluşturmuştur. Hikâyedeki karakterler ve mekânlar üzerinden Dağlı ve Ovalı toplulukların gelenekleri, görenekleri, inançları, yaşam tarzları ve coğrafyayla olan ilişkileri derinlemesine analiz edilmiştir. Bunun sonucunda; Kaz Dağları Bölgesi'nin kültürel yapısının, tarihi ve coğrafyası tarafından şekillendiği belirtilmiştir. Bölgede yaşayan Yörük ve Manav olmak üzere iki ana topluluğun farklı yaşam tarzları ve gelenekleri olduğu ifade edilmiştir.

Araştırmalarımız sonucunda, Türk tarihiyle yaşıt olan göçebe Yörük kültürü ve yaşanan coğrafyanın, mekânın ortaya çıkardığı diğer alt kültür grupları (manav, muhacir gibi) ile ilgili yapılan akademik çalışmaların büyük bir kısmının sadece tarih alanında gerçekleştiğini gözlemledik. Sosyolojik bir bakış açısıyla hazırlanmış bilimsel çalışmalar ise oldukça yetersiz kalmaktadır. Bu durum, Yörüklerin ve diğer kültürel alt grupların kültürel belleklerini ve günümüze yansıyan sosyo-kültürel

yapılarını, değerlerini, geleneklerini, inançlarını tam olarak anlamayı ve anlamlandırma sürecini yavaşlatmaktadır.

Yörüklerin göçebe yaşam tarzı, insanlığın en eski yaşam biçimlerinden biridir ve günümüzde de devam etmektedir. Bu yaşam tarzı, göç ve yerleşik yaşamın bir arada yaşandığı, doğayla uyumlu bir şekilde sürdürülen bir yaşam biçimidir. Fakat bu köklü ve önemli bir yaşam şekilleri üzerine yapılan nitel çalışma sayısı oldukça yetersiz kalmıştır.

Son yıllarda hızlı bir sosyal ve kültürel değişim yaşanmaktadır. Bu değişim, birçok geleneksel değer, kurum ve yaşam tarzının kaybolmasına yol açarken, aynı zamanda yeni değerler, oluşumlar ve yaşam tarzlarının ortaya çıkmasına da zemin hazırlamaktadır.

Çalışmada, kültürün statik bir olgu olmadığı ve sürekli değişip geliştiği vurgulanmıştır. Bu değişimin, farklı kültürler arasındaki etkileşim, yeni teknolojilerin ortaya çıkması ve toplumların sosyo-ekonomik ve politik koşullarındaki değişimler gibi birçok faktörden kaynaklanabileceği öngörülmüştür.

Coğrafyanın insan tabiatı ve kültürü üzerinde ne kadar derin bir etkiye sahip olduğu, İbn-i Haldun'un 14. yüzyılda kaleme aldığı "Mukaddime" adlı eserinde açıkça gösterilmiştir. Haldun, coğrafyanın sadece insanların yerleşimini değil, aynı zamanda yaşam tarzlarını, geleneklerini ve inançlarını da belirlediğini savunmuştur.

Kişisel deneyimleriniz de bu tezi doğrular niteliktedir. Dağlık ve engebeli bir coğrafyada yaşayan insanların zor yaşam koşullarına karşı daha dayanıklı olmaları ve ortak hareket etme becerisini geliştirmeleri doğaldır. Bu tür bir coğrafyada hayatta kalmak için bireyler birbirlerine daha fazla bağımlıdır ve zorluklarla başa çıkmak için birlikte çalışmak zorundadırlar. Bu durum, dayanışma ve yardımlaşma gibi değerlerin gelişmesine katkıda bulunur.

Sonuç olarak, kültürün bireylerin ve toplumların yaşamlarının her alanını etkileyen karmaşık ve önemli bir kavram olduğu ifade edilmiştir. Kültür hakkında araştırma

yapmak, dünyayı daha iyi anlamamıza ve daha adil ve sürdürülebilir bir toplum inşa etmemize yardımcı olabilir.

Kaz Dağları Bölgesi'nde yaşayan toplulukların kültürel kimlikleri, bölgenin coğrafi ve tarihi özellikleriyle şekillenmiştir. Dağlık ve ovalık alanlarda yaşayan Dağlı ve Ovalı topluluklar arasında, yaşam tarzları, gelenekleri, görenekleri ve inançları bakımından önemli farklılıklar gözlemlenmiştir. Coğrafyanın kültürel yapılar üzerindeki etkisi oldukça belirgindir. Dağlı topluluklar, göçer bir yaşam tarzı sürdürürken, Ovalı topluluklar yerleşik bir yaşam tarzı sürdürmektedir. Bu farklı yaşam tarzları, her iki topluluğun da kendine özgü kültürel değerlerini ve inançlarını geliştirmesine yol açmıştır. Tarihi olaylar ve göçler de bölgenin kültürel yapısını etkilemiştir. Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki göçler ve iskân politikaları, bölgedeki etnik ve kültürel çeşitliliği artırmıştır.

Sabahattin Ali'nin "Hasan Boğuldu" hikâyesi, Kaz Dağları Bölgesi'nin kültürel dinamiklerini ve topluluklar arasındaki ilişkileri anlamak için önemli bir araç oluşturmuştur. Hikâye, coğrafi koşulların insan karakterleri ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini dramatik bir şekilde ortaya koymaktadır.

Nitel araştırma yöntemleri ve etnografik desen kullanımı, bölgenin kültürel ve sosyal yapısını derinlemesine incelememize olanak sağlamıştır. Görüşmeler, gözlemler ve tarihsel belgelerin analizi yoluyla, bölge halkının bakış açılarını ve deneyimlerini anlamamız mümkün olmuştur.

Nitel araştırma yöntemleri, dağlı-ovalı olarak tanımladığımız yörük ve manav gibi kültürel alt grupların günlük yaşamlarını, deneyimlerini ve bakış açılarını derinlemesine anlamak için oldukça önemlidir. Bu yöntemler, katılımcılarla doğrudan etkileşim kurarak, onların hikâyelerini ve duygularını dinlemeyi ve kaydetmeyi mümkün kılar. Nitel araştırma yoluyla kültürel grupların kültürel bellekleri, yaşam tarzı, aile yapıları, ekonomik faaliyetleri, eğitim ve sağlık durumları gibi birçok konu hakkında detaylı bilgi edinilebilir. Yeterli nitel araştırma eksikliği, bu alt kültürel grupların kültürünün korunması ve gelecek nesillere aktarılması için de önemli bir risk oluşturmaktadır. Bu kültürün zenginliği ve çeşitliliği, nitel araştırmalar yoluyla belgelenmeli ve gelecek nesillere aktarılmalıdır.

Bu çalışma, Kaz Dağları Bölgesi'nde yaşayan toplulukların kültürel hafızaları ve yaşam tarzları hakkında kapsamlı bir bilgi sunmaktadır. Çalışmanın bulguları, bölgenin kültürel mirasının korunması ve gelecek nesillere aktarılması için önemli bilgiler sağlamaktadır. Edebiyat eserlerinin bölgesel kültürü anlamak için nasıl kullanılabileceğini göstermektedir. Coğrafyanın kültürel yapılar üzerindeki etkisini ve bu etkileşimi anlamamıza katkıda bulunmaktadır. Kısacası bu çalışma, Kaz Dağları Bölgesi'nde yaşayan toplulukların kültürel kimliğini ve coğrafyayla olan ilişkilerini anlamak için önemli bir katkı sunmaktadır. Ayrıca, çalışma, edebi eserlerin bölgesel kültürü anlamak için nasıl kullanılabileceğini göstermesi açısından da önemlidir.

Gelecekteki araştırmalarda, Kaz Dağları Bölgesi'nde yaşayan diğer toplulukların da kültürel dinamikleri incelenebilir. Bölgenin kültürel mirasının korunması ve gelecek nesillere aktarılması için somut politikalar geliştirilebilir. Edebiyat eserleri, bölgesel kültürleri anlamak için daha fazla kullanılabilir ve bu alandaki araştırmalar teşvik edilebilir.

Sonuç olarak, bu çalışma, Kaz Dağları Bölgesi'nin kültürel kimliğini ve coğrafi ve tarihi etkenlerle edebiyat eserlerinin bu kimlik üzerindeki etkileşimini anlamamıza katkıda bulunmuştur.

KAYNAKÇA

- Ali S. (2021), *Yeni Dünya*. İstanbul: YKY.
- Altun, I. (2003), *Kocaeli-Kandıra Türkmenlerinde (Manavlar) geçiş dönemleri (Doğum, evlenme, ölüm)* (Yayımlanmamış doktora tezi). SAÜ, SBE, Sakarya.
- Akarçay, M. (2013), *Etnografik araştırma yöntemi*. Yöntem Dergisi, 86, 1-15.
- Akturan, U., Dinçer, D. (2008), Etnografya. In T. Baş ve U. Akturan (Eds.), *Nitel araştırma yöntemleri* (ss. 41-62). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Arı, K. (2010), *Büyük mübadele: Türkiye'ye zorunlu göç (1923-1935)*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Arslantaş, H. A. (2008), *KÜLTÜR – KİŞİLİK VE KİMLİK*. Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi, 7(1), 105-112. Artun, E. (1944). Türk halkbilimi. Ankara: Maarif Basımevi.
- Aslan, C. (2015), *Sabahattin Ali'nin eserlerindeki halk bilimi unsurları* (Yüksek lisans tezi). Ahi Evran Üniversitesi.
- Assmann, J. (2015), *Kültürel bellek* (A. Tekin, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Aydın, N. (2018), *Nitel araştırma yöntemleri: Etnoloji*. Uluslararası Beşerî ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi, 2(2), 60-71.
- Balcı, Y. (2007), Gaston Bachelard'ın eleştiri metodu ve Sabahattin Ali'nin "Hasan Boğuldu" hikâyesi üzerinde bir uygulama denemesi. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi (İCANAS)*.
- Balıkesir İl Yıllığı (1969).
- Baş, T., & Akturan, U. (1995), *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bedir, A., & Tabakoğlu, A. (2021), *Hatırlama ve kolektif hafıza*. Kadim Akademi.

- Bicik, M. (2017), *Balkanlar'dan Burhaniye'ye yapılan göçlerin sosyo-ekonomik ve kültürel etkileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bozkurt, G. (1997), *Türk kimliği, kültür tarihinin kaynakları*. İstanbul: Remzi.
- Brands, E. (2014), *Sabahattin Ali'nin hikâyelerinde toplumsal eleştiri*. Journal of Atatürk University Faculty of Letters, 23(2), 55-72.
- Büyüköztürk, Ş. (2013), *Veri analizi el kitabı* (18. baskı). Kızılay, Ankara: Pegem Akademi.
- Çetişli, İ. (2004), *Metin tahlillerine giriş 2 - Hikâye-roman-tiyatro*. Ankara.
- Çokluk, Ö., Yılmaz, K., & Oğuz, E. (2011), *Nitel bir görüşme yöntemi: Odak grup görüşmesi*. Kuramsal Eğitimbilim, 4(1), 95-107.
- Devellioğlu, F. (2004), *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat* (18. baskı). Ankara: Aydın Kitabevi.
- Duymaz, A. (2016), *Kaz Dağı ve Sarıkız efsaneleri üzerine bir değerlendirme*. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(5), 88-102.
- Duymaz, A., & Şahin, H. İ. (2008), *Kaz Dağlarında dağ, ağaç ve ocak kültürü üzerine inanış ve uygulamalar*. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(19), 116-126.
- Duymaz, A. (2016), *Sabahattin Ali'yi Mayalayan Şehirler: Balıkesir ve Edremit*. Akademik Kaynak, 4(7-8), 1-11.
- Eagleton, T. (2015), *Edebiyat nasıl okunur* (E. Ersavcı, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Eliot, T. S. (1981), *Kültür üzerine düşünceler* (S. Kantarcıoğlu, Çev.). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Er, M. (1996), *Göçerler ve yerleşikler*. In M. Bayar (Ed.), Türkiye'nin sosyal ve ekonomik tarihi (Vol. 1, pp. 359-374). İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Erkoç, S. M. (2012), *Marek Hlasko ve Sabahattin Ali'nin öykülerinde toplumsal-siyasal eleştiri* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi.
- Göçer, A. (2015), *Bektaşî Türkmenlerinde halk inançlarının sosyal yaşamdaki izleri üzerine bir araştırma: Yörük Köyü örneği*. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, 73, 31-47.
- Göçer, A. (2019), *Dil-kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine*. Türk Dili, 729, 50-57.
- Göçer, A. (2019), *Yerleşik yaşama geçmiş Yörüklerde konar-göçer yaşamın izleri üzerine bir kültür analizi: Yörük Köyü örneği*. Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(2), 227-241.
- Güngör, N. (1941), *Türk köyünde aile ve aile efrâdı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Güvenç, B. (2012), *İnsan ve kültür* (9. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hasdedeoğlu, M. O. (2008), *Toplumcu gerçekçilik ve Sabahattin Ali'nin hikâye kişileri*. Marmara Üniversitesi.
- İbn Haldun. (2018), *Mukaddime* (S. Uludağ, Haz.). (17. baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kavas, M. (2013), *Mimariyi "dokumak": Anadolu - Batı Toros göçerlerinde çevre - kültür ilişkisi*. Bilig, 64, 232.
- Kıray, M. B. (1999), *Toplumsal yapı, toplumsal değişme*. Bağlam Yayınları.
- Koçak, A. N., & Usta Demirlikan, Y. (2018), *Kadın kahramanın yolculuğu: Hasan Boğuldu hikâyesi örneği*. Folklor/Edebiyat, 24(96), 13-28.
<https://doi.org/10.22559/folklor.406>

- Kottak, P. (2008), *Antropoloji: İnsan çeşitliliğine bir bakış*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Köktürk, M. (2006), *Kültürün dünyası: Kültür felsefesine giriş*. Ankara: Hece Yayınları.
- Mahmut, T. (1997), *Türk kişiliği ve kültür ilişkileri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Moles, A. (1983), *Kültürün toplumla dinamiği* (N. Bilgin, Çev.). İzmir: Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Öter, A. (2019), *Yörük kültürü ve toplumsal değişim süreçleri (Batı Akdeniz uygulaması)*. Isparta.
- Özdarıcı, Ö. (2022), *Sabahattin Ali'nin "Hasanboğuldu" hikâyesindeki çatışmalar üzerine bir inceleme*. Karadeniz Araştırmaları, 19(75), 965-974. <https://doi.org/10.56694/karadearas.1173612>
- Özdemir, M. (2011), *Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1), 323-343.
- Parlak, S. (2021), *Sabahattin Ali'nin eserlerinde insan*. Mevzu – Sosyal Bilimler Dergisi, 5, 67-87. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4604896>
- Safa, P. (1985), Kültür ve edebiyat. *Türk Kültürü*, 269.
- Tuna F. (2018), *Sakarya Türkmen / Manav Sözlüğü, Yedi Asırlık Bir Türkçe*.
- Sakin, O. (2010), *16. yy. Osmanlı arşivlerine kayıtlarına göre Anadolu'da Türkmenler ve Yörükler*. İstanbul: Ekim Yayınları.
- Seyirci, M. (1996), *Türk halkbilimi ansiklopedisi*. Ankara: Dergâh Yayınları.
- Sorokin, P. A. (1997), *Bir bunalım çağında toplum felsefeleri* (M. Tunçay, Çev.). İstanbul: Göçebe Yayınları.

- Sönmez, Sevgül (2021), *A'dan Z'ye Sabahattin Ali*, 3.bs. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Sümer, F. (1999), *Oğuzlar (Türkmenler):Tarihleri- Boy Teşkilatı-Destanları*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.
- Şenderin, Z. (1996), *Sabahattin Ali'nin eserlerinde toplumsal gerçekçilik* (Yüksek lisans tezi).
- Şimşir, N. (2016), *XIX. yüzyılın ilk yarısında Balıkesir ve çevresindeki Karakeçililer*. Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi.
- Taş, K. M. (2021), *Sosyolojik Açıdan Dağlı ve Ovalı Kültürü Bağlamında Oluşan Toplumsal Bir Hoşgörü Geleneği*. SDE Akademi Dergisi, 1(2), 74-91.
- Tatarlı, İ. (2014), *Sabahattin Ali'nin hikâyelerinde yabancılaşma motifinin eleştirel bir tahlili*. Journal of Bartın Faculty of Letters, 23(1), 1-16.
- Tezcan, Mahmut. (1995), *Sosyolojiye Giriş*, A.Ü. Basımevi, Ankara.
- Turhan, M. (2002), *Kültür değişimleri – Sosyal psikoloji bakımından bir tetkik*. Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (n.d.). <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 16.09.2023).
- Uygur, N. (2013), *Kültür kuramı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uzuner, G. (1999), *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Yasa, İ. (1970), *Türkiye'nin toplumsal yapısı ve temel sorunları*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Yayınları.
- Yazıcı, H., Reisoğlu, S., & Altun, F. (2012), *Etnografik araştırmacının değerleri ile araştırma yöntem ve sonuçları arasındaki ilişki*. Journal of Life Sciences, 1(1), 649-657.

Yener, G., & Gül, A. (2016), *Kültürel peyzaj değeri açısından Yörük kültürünün irdelenmesi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 20(2). <https://doi.org/10.19113/sdufbed.42762>

Yıldız, E. (2017), *Sabahattin Ali'nin eserlerinde aşk* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi.

Williams, R. (2017), *Kültür ve toplum 1780-1950* (U. Kocabaşoğlu, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.